לציונות—לסוציאליזם—לאחות עמים

יום ו', ט' בניסן תשמ"ו, 18 באפריל 1986 / שנה מ"ג מס' 13018 / המחיר 1.10 שקל כולל מע"מ

אסירי־ציון — האחים גולדשטיין — מגיעים היום לישראל

אסירי ציון גריגורי גולדשטיין, ואחיו יסיי, מגיעים היום עם משפחותיהם לישראל, לאחר 15 שנות מאבק ליציאה מברה"מ. האחים גולדשטיין מטיביליסי. הגישו את בקשתם הראשונה לעליה בשנת 1971. מאז הועמדו בפני הטרדות בלתי פוסקות של השלטונות. שניהם פיסיקאים מוכשרים אשר פוטרו מעבודתם ברגע הגשת הבקשה לעליה.

ב־1980 נאסר גריגורי בעוון „טפילות" והוגלה לרצות עונש מאסר במחנה עבודה בסיביר. היום כאמור יגיעו הגולדשטיינים ארצה ויתאחדו עם משפחתם המתגוררת בחיפה, לאחר 15 שנות פירוד. (עתי"ם)

בהלת טרור בעולם — עשרות הודעות על הטמנת פצצות במוסדות אמריקניים

ערנות איש בטחון של „אל־על" בלונדון מנעה אסון אווירי כבד

הסקרנותה של נוסעת אירית צעירה עוררה את חשדו של איש הבטחון – בבדיקה בכליה נמצא מטען חבלה במשקל 5 ק"ג ● את המטען מסר לה חברה הערבי, נאצר חינדאווי, שהבטיח לה להיפגש עמה בישראל ● משטרת לונדון סבורה כי הוא היה „סוכן רדום" שקיבל פקודה לפעול ● המטוס ובו 370 נוסעים אמור היה להתפוצץ מייד לאחר ההמראה ולגרום לקורבנות רבים גם על הקרקע ● מטוס „אל־על" בטיסה 016 מלונדון – נחת אמש בשלום בלוד

מאת זאב בלייך, כתב „על המשמר" בבריטניה וסוכנויות הידיעות

לונדון. — מטוס אל־על בטיסה 016 מלונדון ללוד הגיע אתמול ב־8 בערב לנמל התעופה בן־גוריון עם 370 נוסעים, בעוד הסקוטלנד־יארד עורך מצוד אחרי נאזר חינדאווי, חברה הערבי של הצעירה האירית, החשוד שהפקיד בידיה את התיק עם מטען החבלה שנתגלה בשעה שעמדה לעלות על המטוס.

דובר מישטרתי בלונדון אמר, כי מטען החבלה, במשקל של 5 ק"ג בערך, היה אמור להתפוצץ מייד לאחר המראת המטוס. ג'ורג' צ'רצ'יל קולמן, ראש היחידה ללוחמה בטרור במישטרת בריטניה, אמר לכתבים, כי „המטוס היה מתפוצץ מיד לאחר ההמראה, וכל הנוסעים ואנשי הצוות היו נהרגים".

איש בטחון של אל־על

נפקח המישטרה הראשי בלונדון, סטיוארט היגינס, אמר לכתבים כי איש ביטחון של אל־על הוא שגילה את מטען חומר הנפץ שהאישה ניסתה להעלות על מטוס החברה.

(המשך בעמוד 2)

מוסר המטען, „חברה" של האירית

נאזר חינדאווי, החשוד כי מסר לצעירה האירית את מזוודת המטען לפני שעמדה לעלות למטוס „אל על" בנמל התעופה בלונדון. הסקוטלנד־יארד פתח במצוד אחרי חינדאווי (צילום: איי.פי)

שיטת „אל־על" פועלת

שיטת „אל־על למניעת טרור אווירי שוב הוכיחה את עצמה: עירנות, עירנות ועוד פעם עירנות וקפדנות. מאז 1972 לא הצליח אף אירגון טרור לבצע פיגוע בטיסה „אל־על", ולא בגלל פחד כלשהו מפני פעולת תגמול ישראלית נגד קווי תעופה סדירים של חברות ערביות. אלא אך ורק הודות למערך הקפדני של אמצעי ביטחון והאנשים המיוחדים המפעילים אותו. נכון, האמצעים אלה עולים כסף רב, ואין בהפעלתם משום ההילה הכוחנית והשלווה למבצעי תגמול צבאיים, אבל יעילותם עולה על כל שיטה אחרת. האמצעים התחליף כלשהו לבדיקה המדוקדקת בחפציו של הנוסע, לתשאולו היסודי, לשיקוף מטענו ולאבטחה מאקסימאלית של נמל התעופה, אולמות הנוסעים והדלפקים – ולעיניהם הפקוחות של אנשי הבטחון. אפשר ליצור את הצפיפה מאז שדרכה לא יחדור שום טרוריסט, גם אם הצפיפות כרוכה בטירחות מסויימות למשתמשים בתעופה האזרחית – כפי שמוכיחה „אל־על".

התנאי ההכרחי – אם כי לא המספיק – להצלחתה של מיגננת התעופה האזרחית הוא שיתוף פעולה בינלאומי הדוק. אותן השיטות הקפדניות צריכות להיות מופעלות, במשמעות ברזל, בכל שדות התעופה ואצל כל חברות התעופה בעולם; די בפירצה אחת כדי לערער את אמינותה של המערכת כולה. חברות התעופה הגדולות לא היו מוכנות עד כה להשקיע את מאות מליוני הדולרים הדרושים לתיכנון ותיאום פעולה בינלאומית למניעת טרור, אך הירידה החריפה בהכנסותיהן, הצפוייה בחודשים הקרובים כתוצאה מן החשש בקרב נוסעים מפני מכות־טרור, תשמש כזרז האפקטיבי ביותר לבצע השקעות אלו כבר בעתיד הקרוב. איפה שנכשלה הפוליטיקה, לא מנע חרוצה; כשמטוסים ייצאו לדרכם מעל האוקיאנוס ריקים מנוסעים, יימצאו לפתע המיליונים שחסרו עד כה להשקעה באמצעי ביטחון וייתקנו גם תקנות ממשלתיות מתאימות, שייאלצו להשתמש באמצעים אלה את אותן החברות שירצו „לחסוך".

אך בשיכלולים טכנולוגיים ובהשקעות בטחוניות לא די. „שיטת אל־על" למניעת פיגועי טרור מצליחה לשמשתה הודות לתרשומות של אנשי הביטחון של החברה, כי הם חיילים בחזית לוחמת, כי על כתפיהם ובידיהם מופקדים חייהם של מאות ואלפי נוסעים. זה לא ג'וב בחו"ל, זו שליחות בשביל זו לא בירוקראטיה משוכללת, זו מלחמה באוייב אכזר. תחושות דומות חסרו עד כה אצל מרבית אנשי הבטחון התעופתיים במערב; להוציא את הממונים על טיסות פרובלמאטיות למזרח התיכון. יש על ממשלות המערב לחזור ולשנן באזני הממונים על הבטחון שלהם, כי חקרב המכריע נגד הטרור לא ייערך בשמי לוב, ולא במבצעות הפצצות־לעומק על בנגאזי יידחקו הטרוריסטים לפינה (אולי להיפך) אלא בעיקר על־ידי אי־יכולתם לפגוע במטרותיהם הנבחרות. בשדות תעופה, במטוסים, באוניות, בלשכות תיירות וכדומה. כאן יחזית והם החיילים. גם אם אין זו נוסחה סופית, וצריך להשלימה על־ידי מאבק בינלאומי כולל על מדינות המשמשות חממות לטרור והמעודדות אותו בפועל. הרי שבלעדיה אף אזרח לא יחוש בטוח מפני פגיעתו של הטירור האינטרנציונאל.

ה„חיזבאללה" מקים תשתית חבלנית לפיגועים באירופה

מאת עוזי מחנימי, כתבנו לענייני המזה"ת

ה„חיזבאללה". הארגון השיעי הקיצוני שפעל עד עתה נגד צה"ל והכוחות הזרים בלבנון בלבד, החל, זה מספר שבועות, להכין תשתית מבצעים באירופה, לקראת השתלבותו בפעילות שם. לכתבנו נודע כי אנשים נבחרים מהארגון השיעי הקיצוני עברו לאחרונה אימוני צלילה וקומנדו ימי אצל חיל הים הלובי.

כתבנו מעיר כי החיזבאללה אינו אירגון טרור במובן הרגיל של המילה אלא מבטא תפיסת עולם שיעית פונדמנטליסטית. המאמינים בתפיסה זו מונהגים בלבנון על־ידי השייחים צובחי אל־טופילי, ובעיקר ע"י השייח מחמד חסיין פאדל אללה, המתגורר במערב ביירות.

אירגון הטרור השיעי הקיצוני, פועל בהשראה סורית ובמימון איראני. מאחורי הכוונה להרחיב את פעילות הארגון לאירופה עומדת כנראה כוונה סורית להרחיב את אופציות הפעולה הטרוריסטית. ביבשת זו עד עתה הפעילו הסורים באירופה את ארגון ה„צעאיקה" ואת ארגונו של „אבו נידאל" כשליחים לדבר עבירה עבורם. את פעילות הצעאיקה באירופה ריכז עד עתה עבור הסורים אדם בשם מחמוד שפעאמרי.

רייגן: רצח הבריטים — טרגדיה שצריכה לאחד כולנו במלחמה בטרור

העקבות מצביעים על אבו־נידאל" — אומר דובר הבית הלבן ● בבריטניה עצמה מחריף בינתיים הפולמוס הפנימי בפרשה ● מנהיג המפלגה הליברלית: זה מה שקורה כאשר הבולדוג הבריטי הופך לפודל רייגני ● עתונאי בריטי נוסף נחטף אתמול בביירות ויש חשש לגורלו

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב וכתבי סוכנויות הידיעות

וושינגטון. — רצח שלושת האזרחים הבריטים בלבנון היא טרגדיה שמוכיחה, כי כולנו צריכים לנקוט בצעדים כדי לעקור את הטרור — אמר אתמול הנשיא רייגן בתגובה לרצח שלושת בני־הערובה הבריטיים בביירות.

דובר הבית־הלבן, לארי ספיקס, אמר כי עקבות הפעילות הטרו־

(המשך בעמוד 2)

3 הבריטים שנרצחו בלבנון

שלושת בני־הערובה הבריטים שנרצחו אתמול בביירות: העיתונאי אלק קולט, שנחטף לפני כשנה והמורים ראלף פאדפילד וליי דוגלאס, שנחטפו לפני כחודש (צילום: איי.פי)

יש לנו מכונות צילום במבחר דגמים בשבילך.

UTAX

מס' 1 במכונות צילום מסמכים

מכונות צילום מסמכים לנייר רגיל בטכנולוגיות צילום חדשות.

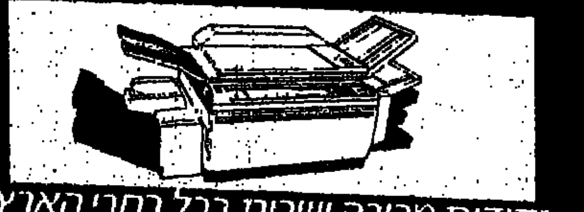

נקודות מכירה ושרות בכל רחבי הארץ.

משרד ראשי: ת"א, רח' מרכז בעלי המלאכה 20, 03-299483, 282031

מעתק Imatak

מס' 1 בשרות

20 שנות מיקצועיות במכונות צילום.

P.B.S/03

מפעל „פרוטרום" עומד להיסגר ועובדיו יוצאים לחופשה מאולצת

משטרת טבריה פיזרה עובדים שחסמו הכניסה ל„גלטרוניקס" ● עיצומים במפעל „אל־אופ" ● תסיסה בקרב עובדי אוניברסיטת תל־אביב

מאת כתבי „על המשמר" ועתי"ם

מפעל „פרוטרום" בעכו עומד בפני סגירה, זאת לאחר ש־90 אחוז ממיתקניו פסקו מלפעול בשל הפסקת אספקת האתילן מבתי הזיקוק בשל חוב שנאמד בכמיליון דולר.

170 מהעובדים יוצאו היום בבוקר לחופשה מאולצת והשאר תוך כמה ימים.

מזכיר מועצת פועלי עכו, יהושע כץ וראש העיריה, אלי דה־קסטרו, פנו אתמול בקריאה של הרגע האחרון לשרים הנוגעים בדבר ודרשו לנקוט פעולה מיידית להצלת המפעל.

מזכיר מועצת הפועלים הזהיר, כי מצב התעסוקה החמור הפוקד את העיר וסגירת מפעל „פרוטרום" מהווים חומר נפץ חברתי, שהשלכותיו חמורות במיוחד בעיר פיתוח כעכו.

ביום א' אמורה מועצת הפועלים להתכנס ולדון בנושא, במידה ולא יחול שינוי עד אז יוחלט על השבתה סולידרית של כל מקומות העבודה בעיר.

מחריף הסכסוך ב„גלטרוניקס"

משטרת טבריה פיזרה אתמול פועלים וחברי ועדי עובדים ממפעלי תעשייה בעיר ובאיזור שהפגינו וחסמו את הכניסה למפעל האלקטרוניקה „גלטרוניקס" בטבריה.

הפועלים חסמו את הכניסה למפעל מאז תחילת השבוע במחאה על שבעלי המפעל, אמריקנים נוצרים, אינם מכירים בהסתדרות ולא מאפשרים לעובדים להקים ועד עובדים ולקבל את זכויותיהם הסוציאליות.

עיצומים ב„אל־אופ"

1,300 עובדי מפעל „אל־אופ" לייצור מכשירים אלקטרואופטיים בנס־ציונה פתחו אתמול בעיצומים במחאה על פיטורים וסירוב ההנהלה לחדש את הסכם השכר.

הנהלת המפעל החליטה לפטר 76 עובדים בגלל הפיגור בקצב המכירות לעומת התחזיות. באשר לשכר, הודיעה ההנהלה לוועד העובדים כי היא מוכנה להעניק לכל עובד סך חד־פעמי של 300 דולר.

ועד העובדים טוען, כי ניתן להסתפק במספר קטן בהרבה של מפוטרים, אם יבוטלו דרגים מינהליים בחברה. הוועד דוחה את ההצעה לשלם לעובדים 300 דולר „מתחת לשולחן" ותובע שתשולם תוספת שכר לשנה הקרובה שתחושב לצרכי פנסיה.

תסיסה באוניברסיטה

ועד עובדי אוניברסיטת תל־אביב, המייצג 2,500 עובדים, דורש ממועצת פועלי תל־אביב כי תכריז על סכסוך עבודה באוניברסיטה, בנימוק שההנהלה מסרבת לבצע רביזיה בדירוג העובדים, כפי שהתחייבה.

מזכיר הטיבת עובדי מוסדות ציבור במועצת פועלי תל־אביב, מאיר שטרית, מסר, כי לפני שלוש שנים הוסכם בין הנהלת האוניברסיטה לבין ועד העובדים שיבוצע רה־דירוג, שעל־פיו עמדו העובדים לקבל העלאה בדרגה בין [...] השנה.

מועצת פועלי תל־אביב [...] באפשרות להכריז סכסוך [...] באוניברסיטה — העלול [...] לשביתה כללית — לאחר [...] הפסח.

„הרלט היא מלאך" — אומרים המאמצים שהקימו ועד למענה

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

„הרלט היא מלאך שהציל הרבה משפחות. אין מחיר למה שעשתה בשבילנו ונזדמנו לנו כי עושים לה עוול משווע" – כך הצהיר אתמול ועד פעולה למען תמיכה מוסרית בהרלט הילו, התיירת הברזילאית שסיפקה תינוקות לאימוץ לזוגות ישראליים. הוועד, המונה כ־15 משפחות, התכנס אונמול בדירה בראשון־לציון.

המשפחות, שכולן אימצו תינוקות מברזיל החליטו לא לנקוט בצעד כלשהו היכול להתפרש כשיבוש הליכי משפט אלא להמתין עד לשמיעת ערעורה של הרלט ולהביע בה אמון מלא.

המשפחות סירבו לדבר על סכומי הכסף ששילמו להרלט הילו. אך ציינו שהכסף ששולם ניתן רק עבור ניירת והטיפול הרב הכרוך בסידור האימוץ ולא עבור הילדים. הם טוענו, כי „המדינה צריכה לשמוח שמביאים ילדים לארץ, כי אין עלייה והילדים האלה יגדלו ויהיו יהודים וישראלים במאה אחוז".

רבים מהם התלוננו על שירותי האימוץ בארץ המאלצים אותם, לדבריהם, להמתין זמן רב לילד לאימוץ וגם לאחר המתנה ארוכה לא תמיד הם נענים.

אחת האמהות המאמצות סיפרה: „לפני כחצי שנה נסעתי לבדי לברזיל ולאחר מכן חזרתי לארץ עם שני תינוקות. נאלצתי לפעול בדרך זו מפני שלאחר 9 הפלות וניתוחים כל בקשותי לאימוץ בארץ נדחו". לדבריה האימוץ בברזיל נעשה בדרך חוקית והיא עצמה חתמה על מסמכים שונים בבית־המשפט בברזיל.

המישטרה לא אישרה הפגנת השבת של הדתיים בפ"ת

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

כוחות גדולים של המשטרה וזרועות הבטחון הוכנסו אתמול לכוננות כדי למנוע אפשרות של הפרת סדר בכפרי הדרוזים ברמת־הגולן לרגל יום העצמאות הסורי החל היום.

תכונה רבה מורגשת בכפרי הדרוזים ברמת־הגולן, המתכוונים לקיים היום עצרות תמיכה בסוריה ובגנות ישראל.

קציני משטרה בכירים, שערכו ביממה האחרונה שיחות עם נכבדי הדרוזים בגולן, לא הצליחו להגיע עימם להסכמה, על אי־קיום העצרות. כבר אמש ארעה תקרית בין המשטרה לבין תושבי הכפר מסעדה. כ־50 נערים תושבי הכפר התגודדו אתמול בכפר וקראו סיסמאות נגד ישראל ובעד סוריה. למקום חשו כוחות הבטחון והניסו את הצעירים. [...] שבו למקום [...] בהפגנה. במהלך התקרית [...] זריפה ספאדי בת 33 [...] ששברה את ידה [...] אלה שהנחית עליה [...] כמו כן עצרה המשטרה 2 [...]

עפ"י בקשת המשטרה [...] אלוף פיקוד הצפון, אורי [...] המכריז על „גבעת הצעקות" [...] צבאי סגור, כדי למנוע [...] לקיים במקום את העצרת [...]

היערכות למניעת הפרות סדר בגולן ביום העצמאות הסורי

מאת ניצה רימון, כתבת „על המשמר"

מפקד מחוז המרכז, ניצב אנוש גבעתי, לא אישר את בקשתם של התושבים [...] להפגין [...] בפתח־תקווה [...] שישי הקרוב מול קולנוע „היכל" בעיר, בנימוק שהמשטרה אינה מסוגלת לעמוד ביום [...] ומשאבים לשמירה על הסדר.

עו"ד שמואל לינצר [...] המשפטי של הוועדה ומארגנת [...] המאבק נגד חילול השבת [...] תקווה ושל רבה של פתח־תקוה, הרב ברוך סלומון, אמר [...] „מפקד המחוז פעל בחוסר [...]" עו"ד לינצר הסתמך על פסק־[דין] של השופט אהרון ברק [...] בקשתה של תנועת „שלום עכשיו" להפגין במלאות 7 ימים להירצח של אמיל גרינצווייג. המשטרה [...] בזמנו את הבקשה והשופט [...] פסק, כי על המשטרה להקצות [...] אדם כדי לאשר את ההפגנה [...] זכות ההפגנה היא אחת [...] היסוד במדינה דמוקרטית.

ועדת מנכ"לים בודקת כדאיות הבנייה של דירות להשכרה

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

ועדת מנכ"לים, בראשותו של הממונה על ההכנסות המדינה, ישראל ברון, בודקת את הבראיות הכלכלית למשקיעי חוץ ולמשקיעים מקומיים לבניית דירות להשכרה, מלאי קרקעות לצורך בנייה להשכרה ומתן תמריצי עידוד כתחליף לסבסוד משכנתאות לבניית דירות להשכרה.

ברון אמר אתמול, כי יש לבדוק המלצות לעידוד בניית דירות להשכרה, פרט לבנייני המגורים הישנים במרכזי הערים המושכרים חלקית ברמי מפתח, אין כיום כמעט דירות שכורות. הדירות המצויות בשוק הן ברמי שכירות חופשיים ולתקופות שלא עולות על שנתיים.

לדעתו, חוסר היכולת לניידות של חלק מהאוכלוסיה והיצמדותה לדירות מגורים קבועות, המקשה על הטיפול בכיסי אבטלה, מהווים גורם נוסף לשקילת עדוד בנייה להשכרה.

בהיעדר משאבים בידי צעירים או עולים חדשים לרכישת דירה מוטלת על המדינה המעמסה של סבסוד משכנתאות. הקלה למעמסה זו ניתן, לדעת פקידים באוצר, למצוא באמצעות עידוד בניית דירות להשכרה. הנסיונות בעבר, כולל חקיקה לקדם בניית דירות להשכרה, לא קידמו את הנושא, לפיך מבקשים באוצר לבדוק את הנושא לעומק ולהגיש המלצותיהם לשר־האוצר עד ראשית חודש יולי '86.

חברי ועדת המנכ"לים הבין משרדית הם יורם בליזובסקי, מנהל מרכז ההשקעות, משה ליפקא, מנהל מינהל מקרקעי ישראל, אלי נטף, מנכ"ל משרד־הבינוי־והשיכון, אהרון פוגל, הממונה על התקציבים באוצר, מאיר שמיר, מנכ"ל משרד־הקליטה, וד"ר אריה שסקין, מנהל האגף לסקר וייעוץ כלכלי במשרד־החוץ. בראש הוועדה עומד, כאמור, ישראל ברון.

מפלגת הפועלים המאוחדת / מרכז

מרכז פתוח

מסגרת חודש ההזדהות עם יהדות ברית־המ'

בנושא:

מאבק יהודי ברית המועצות

יערך ביום שני 28.4.86 בשעה 14.00 בבית הקבה"א, רח' ליאונרדו דה־וינצ'י 13, תל־אביב

על סדר־היום:

- פתיחה – ח"כ אלעזר גרנות מזכ"ל מפ"ם
- על מצבם של יהודי בריה"מ – גרגורי כגנוביץ
- תרומת יהודי בריה"מ לחברה הישראלית – דוד שורק
- תכנית אמנותית: רומנסות רוסיות ושירים עבריים – רעיה שפירא – סופרן; לינה יעקובסן – פסנתר.

לכבל לקוחותינו

משרדינו יהיו סגורים מ־23.4.86 ועד 3.5.86

לא תהיה קבלת קהל במחלקותינו.

בגזברות: קבלת קהל במתכונת הרגילה.

קיבוצי השומר הצעיר בע"מ

שבוע התכשיט של־86 ננעל אמש ב„הלרום" בהשתתפות קניינים רבים מחו"ל. בתצלום: קולק עם נזר זהב שעוצב ע"י שושנה ונורית בראון. (תצלום: רוני נעמן)

מס הכנסה מבצע „בדיקות חמץ" נרחבות

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

שלטונות מס ההכנסה ממיינים במבצע ספירת מלאי ברחבי הארץ. המבצע יסתיים לאחר חג הפסח. החל מראשית השבוע בודקים עובדי מס ההכנסה ספירות מלאי כמאות בתי־עסק ברחבי הארץ.

המבצע אמור להקיף כ־10,000 בתי־עסק ברחבי הארץ ויימשך עד לכשתסיים ספירת מלאי בכל בתי־העסק בהתאם לתכנון המקורי.

כתבנו מעיר כי במבצע זה מבקשים שלטונות המס לוודא כי הצהרות בדבר ספירות מלאי שמוגשות על־ידי בתי־עסק הינן אמיתיות.

בעבר נתגלו מקרים שבהם דיווחו בעלי בתי־עסק על כמות מלאי קטנה מזו שהיתה ברשותם בפועל.

שלטונות מס ההכנסה מהשכים מהחודש קנס על פיגור בתשלום מיסים בשיעור 1.5 אחוזים בשבוע במקום 5 אחוזים בשבוע. הפחתת שיעור קנס הפיגורים נעשתה בעקבות צו שהוציא שר־האוצר בחודש שעבר המורה על הקטנת שיעור הקנס מ־5 אחוזים ל־1.5 אחוזים לשבוע. תוקף הקטנת הקנס על פיגור בתשלום מיסים הוא מה־1 בינואר 86'.

תקנות משרד הבריאות מתירות ניתוח שינוי מין

מאת יוסף שמי, כתב „על המשמר"

משרד הבריאות סיים ניסוח כללים ותנאים לביצוע נתוחים לשינוי מין ותיקון פגמים כגון דו־מיניות — כך מסר לכתבנו דובר משרד הבריאות, שמואל אלגרבלי. הכללים נוכחו על סמך חוות דעת של וועדה מקצועית שמונתה בזמנו על ידי מנכ"ל משרד הבריאות.

הוועדה הוקמה אחרי פירסומים על ניתוחים שבוצעו במרפאות פרטיות ובתי חולים פרטיים בניגוד לתקנות.

ניתוחי מין אצל פרטים שזהותם המינית ברורה, אך מנטלית משתייכים למין הנגדי יבוצעו במוסדות ציבוריים בלבד. בבתי חולים שם יותר ביצוע הניתוחים תוקם ועדה מיוחדת המורכבת מפסיכיאטר בכיר, מנתח פלסטי בכיר, פסיכולוג קליני, אורולוג אנדוקרינולוג ועוד.

הוועדה תדון ותמליץ להענות לפניית המועמד לניתוח אך תעמיד תנאים והם: המועמד חי בזהות המין הנגדי לפחות שנתיים; לפני הניתוח יקבל המועמד טיפול הורמונלי במשך זמן אותו תקבע הוועדה, וזאת כדי לבחון תגובותיו הנפשיות והגופניות; המועמד יעבור הערכה כללית פסיכיאטרית ופסיכולוגית, והיא שתקבע עם יש לבצע את הניתוח. המועמד יחתום על טופס מיוחד בו הוא מצהיר שהוא מבקש שינוי מין נוסף לטופס רגיל הנהוג בכל מקרה של הסכמה לטיפול כירורגי.

באשר לתיקון פגמים אצל דו־מיניים, צויין כי המטרה היא לחזק מין גנטי וזאת על ידי חיזוק סימני מין משניים ולא לשם שינוי המין.

מועצת פועלי ת"א אימצה משפחות מסורבי עלייה

מאת י. גלילי, כתב „על המשמר"

מועצת פועלי תל־אביב יפו החליטה לאמץ 4 משפחות מסורבי עליה מבריה"מ. המשפחות הן: למברג, קוסיס, יאנוסקביץ ואברמוביץ — על כך מסר מזכיר מועצת פועלי תל־אביב־יפו טדי קופמן, בישיבה מיוחדת של מזכירות המועצה שהוקדשה להזדהות עם יהודי בריה"מ.

בישיבה נמסר, כי מועצת הפועלים תל־אביב־יפו תצטרף לשורה של פעולות מחאה שגולת הכותרת שלהן תהיה הפגנת מחאה שיקיים ארגון אסירי ציון בכיכר דיזנגוף ב־28 באפריל בהשתתפות אנטולי שצ'רנסקי רעייתו, פעילי עליה, אלמנות, אסירי ציון ובני משפחותיהם.

חיים צ'סלר מזכ"ל המועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ, שיבח את מעורבותה הגוברת של ההסתדרות בכל הנוגע לפעולה הקהילתית בקרב העולים, בהכוונה מקצועית ובמישור ההסברה.

פרידה למברג הודתה בהתרגשות בשם המשפחות שאומצו על ידי מועצת הפועלים.

נשיא המדינה — אורח כבוד של חולון

מאת אשר שילוני, כתבנו בחולון

נשיא המדינה, חיים הרצוג היה אמש לאורח כבוד של חולון, הי"ב במניין בישיבת מועצת עירייה חגיגית במלאות 50 שנה להיווסדה של העיר, בטקס רב־רושם שהתקיים במתנ"ס שבקריית־שרת.

במעמד שר־הפנים, יו"ר מרכז השלטון המקומי, יו"ר ההסתדרות הציונית ראשי ערים ואישים, העלה ראש העירייה פנחס אילון את תולדות העיר מאז היווסדה ב־1936 עד היותה היום העיר הרביעית בגודלה בארץ בעלת אוכלוסיה של 160 אלף נפש.

שר־הפנים, יצחק פרץ, אמר בדברי ברכתו שיובלה של עיר הוא חג של המדינה וסיפורה של עיר הוא סיפורה של המדינה.

הנשיא, חיים הרצוג אמר בדבריו שעד כה הוא נמנע מלקבל אורחות כבוד בערים, פרט לירושלים ובהרצליה שם מקום מגוריו והוא חרג הפעם משום ההערכה הרבה לאישיותו של פנחס אילון העומד בראש העיר למעלה מ־30 שנה.

בעת שהזמרת גיתית שובל השמיעה מחרוזת שירים אטם השר פרץ את אזניו באצבעות ידיו בכדי שלא ישמע את קולה שכן נאמר „קול באשה ערווה"...

ערנות איש בטחון של „אל־על"

שוטרים מפטרלים ליד מטוס „אל על" בנמל התעופה „היתרו" בלונדון, לאחר גילוי מזוודת הנפץ שהיתה בידי צעירה אירית (צילום: איי.פי)

(המשך מעמוד 1)

הוא אמר, כי איש אל־על לא היה שבע־רצון ממראה מטען היד של האישה.

הצעירה נעצרה במרחק של 30 מ' מן המטוס. איש הביטחון הורה לבצע בתיקה חיפוש נוסף, ואז נתגלה בו מטען הנפץ שנוטרל ללא תקלה.

צעיר ערבי

המשטרה מחפשת אחר גבר שנלווה אל האשה, ששמו נאזר חינדאווי, בן 35. במהדורת הטלוויזיה הבריטית נמסר אמש, כי חינדאווי היה כנראה „סוכן רדום" שהופעל עכשיו. עוד נמסר, כי הוא הכיר כנראה את הצעירה האירית לפני שנה, והיא היתה בהריון ממנו. הוא הציע לה חופשה בישראל ואמר לה שאינו יכול לטוס באל־על ויגיע בחברה אחרת לפגשה בישראל.

עוד מסרה המשטרה, כי הצעירה האירית היא עובדת מלון שנסעה לישראל לחופשה. בחקירתה היא טענה, כי קיבלה את תיק היד בעל הדופן הכפולה מאותו ערבי. בלונדון העלו סברות, כי האיש הצליח להתחמק וייתכן שטס למדינה אירופית אחרת.

ככל הידוע, הצליחה הצעירה לעבור עם מטען החבלה את הבדיקה האלקטרונית הראשונה.

בהלה בעולם

ברחבי העולם נמשכה אתמול הבהלה ממעשי טרור כנגד מטרות אמריקניות ובריטיות, ובתוניס, בירת תוניסיה, פוצצו שתי מכוניות ליד מטה המרינס של הצבא האמריקני בעיר.

בפיגוע לא היו נפגעים. המשטרה מסרה, כי שני תוניסים השליכו בקבוקי־תבערה על המכוניות, ואחר מכן נעצרו. לא נמסר על זהותם.

משרדי „אמריקן אקספרס" במרכז רומא פונו אתמול, לאחר אזהרת שווא כי מטען חומר נפץ הוטמן שם. בחיפושים לא נמצא דבר.

בהלת פצצה היתה אתמול גם בלשכת שר המשפטים האמריקני בוושינגטון. אלמוני התקשר ללשכה והודיע, כי פצצה הוטמנה במשרד.

בחיפושים לא נמצא דבר והשר, ארווין מיס, לא עזב את החדר. מיס נצטווה על־ידי הנשיא רייגן לצאת ביום רביעי הבא לאירופה כדי לדון עם בעלות־בריתה של ארה"ב בצעדים שיש לנקוט נגד הטרור.

שרי החוץ של הקהיליה האירופית קראו אתמול להפסיק את מעגל האלימות במזרח־התיכון.

סיום המשבר

הנשיא התורן של מועצת השוק המשותף, שר־החוץ ההולנדי הנס ואן־דן ברוק, הודיע כי שרי החוץ יפתחו במגעים בינלאומיים דחופים כדי להביא לסיום המשבר עם לוב ולתאם את המאבק נגד הטרוריסטים. הוא אמר, כי השוק קורא לכל הצדדים לגלות איפוק.

שר־החוץ הסובייטי אדוארד שווארדנזה ביקש אתמול ממזכיר האו"ם שישתמש בהשפעתו ויתערב בעימות בין ארה"ב ללוב — כך אמר דובר האו"ם בניו־יורק.

פרנקוס ג'יליניאני, דובר מזכיר האו"ם פרז דה־קויאר, אמר כי המכתב משווארדנזה הגיע לראש המשלחת הסובייטית באו"ם, יורי דוברינין.

איטליה הודיעה אתמול למועצת הביטחון של האו"ם, ששתי התפוצצויות שארעו בקרבת החוף של האי למפדוזה ביום שלישי נבעו כנראה מטילים שנורו לעבר מתקן מכ"ם.

באגרת לנשיא התורן של מועצת הביטחון מציינת איטליה, כי ממשלת רומא „מוחה בתוקף על צעד זה של עויינות בלתי־מוצדקת נגד איטליה".

פרשה חדשה של גזל קרקעות

מאת סנחם ענברי, כתב „על המשמר"

פרשה חדשה של גזל מאות דונמים של קרקעות מולכת ונפרשת בימים אלה בפנייה שהוגשה על־ידי עורך הדין [illegible] למשטר [illegible] בית המשפט המחוזי בירושלים וראש בית המשפט העליון [illegible] ישראלים שהתכוונו להקים את היישוב [illegible] [illegible] לרשום על שמם שטח של מאות דונמים הידועים [illegible] (רשימה על הפרשה הזאת במוסף לשבת בגליון זה).

ריגן: רצח הבריטים

(המשך מעמוד 1)

ריסטית שבוצעה אתמול בביירות מוליכים לארגונו של אבו־ניראל. „זוהי הצורה של הפעולה שלהם (של אבו־ניראל)", אמר הדובר. „האופן שבו הם נרצחו, הדרך בה נמצאו גופותיהם ושיחות הטלפון שהגיעו בעקבות זאת — כל אלה מצביעים כי אבו־ניראל עומד מאחורי הרצח".

שלוש הגופות — של העיתונאי אלק קולט, 64, שהוחזק מאז מארס 85', ושל המורים פיליפ פדפילד, 40, ולאיי דוגלאס, 34, שנעלמו בחודש שעבר — נתגלו אתמול באיזור הררי בחמדון, המוחזק על־ידי המיליציה הדרוזית מזרחית לביירות.

הקומנדו הערבי

אנשי מיליציה דרוזים מסרו, כי כפריים מצאו את הגופות אתמול בבוקר בחורשה ליד הכפר ראוויסת סופאר, 18 ק"מ מזרחית לביירות. השלושה נתגלו נקובי כדורים והיו עטופים בשמיכות אסורות. הם נלקחו לבית־חולים שדה בעיירה בחמדון, שם נבדקו על־ידי קצינים סורים.

ליד הגופות נמצאה הודעה „תאי הקומנדו הערבי" ביצעו גזר־דין מוות על סוכן הסי.איי.אי. ושני קציני ביון בריטיים".

קודם לכן נחטף כתב הטלוויזיה הבריטית ג'ון מקראתי, בעת שהיה בדרכו במונית ממלון במערב־ביירות לנמל התעופה. מקראתי נסע ממלון „קומודור", המשמש בסיס לכתבים זרים בביירות המערבית, שבה שולטים המוסלמים.

מקארתי, ראש משרד סוכנות הידיעות של הטלוויזיה הבריטית, הוא כבן 40 ושהה בלבנון כחודש ימים.

„תאצ'ר מעודדת טרור"

ראש ממשלת בריטניה, מרגרט תאצ'ר, אמרה אתמול, כי היתה לה זכות מלאה לתמוך בהפצצת ארה"ב על לוב, למרות הסכנה של התקפות טרור על מטרות בריטיות.

תאצ'ר אמרה את הדברים בתגובה להאשמות אנשי אופוזיציה, כי היא אחראית לרצח האזרחים הבריטיים בביירות. „חשפת את האזרחים הבריטיים לסכנת הטרור... זה מה שקורה כאשר הופכים את הבולדוג הבריטי לפודל רייגני", אמר מנהיג המפלגה הליבראלית, דיויד סטיל.

התקפה על השגרירות

גם מנהיג מפלגת הלייבור התפרץ וקרא לעבר תאצ'ר: „את מעוררת את הטרור".

תאצ'ר השיבה: „אם תניח לאיום טרוריסטי למנוע ממך להגיב עליו, הטרוריזם ינצח".

בביירות היתה אתמול התקפה על מקום מושבו של שגריר בריטניה. לא היו נפגעים. אלמונים מזויינים תקפו את המקום ברימונים ושומר לבנוני בבניין מסר, כי הקומה השנייה של המבנה ניזוקה. השגריר, ג'ון גריי, לא היה במקום בזמן ההתקפה ואף אחד משני העובדים הלבנונים שבבית לא נפגע.

אנשי המיליציה השיעית „אמל" חסמו את הרחובות סביב השגרירות לאחר ההתקפה. עדי ראייה מסרו, כי היתה בהלה ברחוב וארעו התנגשויות בין כלי־רכב.

נשדדו יהלומים בשווי 750 אלף דולר

מאת אבי בניהו כתב „על המשמר"

יהלומים מלוטשים בשווי כולל של 750 אלף דולר נשדדו אמש ממלטשת יהלומים ברחוב תובל 26 ברמת־גן. מנהל העבודה במלטשה ואחד הפועלים ספרו בערב ושקלו יהלומים על מנת להכניסם לכספת בתום יום עבודה. לפתע שמעו רעש וגילו שלושה רעולי־פנים המושים ברובה אמ־16. אחד מהם פקד על מנהל העבודה וחברו להוריד את הראש. הם כפתו את ידיהם וכיסו את פניהם בשקי בד. לאחר מכן נמלטו הארבעה ברכב „אאודי" של מנהל המלטשה, לאחר שלקחו ממנו את המפתחות. המנהל הצליח להשתחרר מהכבלים וזעק מבעד לחלון לעזרה. עוברים ושבים הזעיקו את המשטרה וזו פתחה בחקירה. כתבנו מציין כי זהו שוד היהלומים הגדול ביותר שאירע באיזור תל־אביב בשנה האחרונה.

„היא היתה כינורה של מרחביה"

מאות ליוו אתמול למנוחות את המשוררת והעיתונאית מירה מינצר־יערי

מאת כתב „על המשמר"

בבית הקברות בקיבוץ מרחביה נטמנה אתמול אחה"צ המשוררת והעיתונאית מירה מינצר־יערי, שמתה ביום ד' בערב ממחלה קשה.

אחרי ארונה הלכו מאות בני משפחתה, חברי קיבוץ מרחביה, ידידים, חברי מערכת „על המשמר", עיתונאים ותלמידית במוסד החינוכי.

מירה מינצר־יערי בת 46 במותה, היתה טיפוס חם ולבבי ותוקפה במאות ידידים וחברים. ליד קברה ספד לה אברהם גורן חבר קיבוצה: „מירה [illegible] של קיבוץ מרחביה, היא היתה כינורה של מרחביה, שהתברכה בה, ופסקה פה מוקדם לפרוט על מיתריה".

מחברות עיתונאי העמק

ספד לה גם ישראל זמיר עורך המשנה של „על המשמר", כי שימשה ככתבת בעמק בשנתיים האחרונות בהצטיינות רבה. „זמן קצר לאחר הצטרפותה לעיתון, היתה מירה לחלק מעתונאי העמק ואנו בעיתון מגלים, לשמחתנו, שאין היא מחסירה ידיעות. להיפך, היא מביאה ידיעות שאחרים לא גילו, והיא שולחת לעתון סיפורים בלעדיים לה שאספה מן השטח" — אמר ישראל זמיר והוסיף: „מירה כורה אוזן למצוקותיהם של קיבוצניקים, מושבניקים, תושבי עיירות פיתוח ואנשי המיגזר הערבי. תשרת „הצהובה" קראו לה במגדל העמק, והיום אנו ניצבים ליד קברך ואיננו יודעים איך לכבוש את הכאב ולכלוא את הזעקה. נוחי בשלום מירה, „צנועה לך הגבעה של מרחביה".

(על מירה יערי וכתיבתה — במוסף לשבת של „על המשמר")

„המשמר" עתון יומי
عل همشمار صحيفة يومية
המו"ל: עתון וספר בע"מ בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר (על ת"א) 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94623 רח' בן־יהודה 2, בניין [illegible] 102—121, טל' 225125—6; המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008, חיפה [illegible] סנובר 17, טל' 673673; המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

תרעומת במשטרה על כתבה החושפת „היחידה הסמוייה"

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

במשטרת ישראל הביעו אתמול תרעומת קשה על כתבה המופיעה היום במוסף השבת של „מעריב". הכתבה חושפת למעשה את היחידה „הסמויה" של משטרת ישראל שהיא היחידה הסודית ביותר ומפרטת את שיטות עבודתה, מספר הבלשים שבה ופרטים נוספים, שעלולים להסב נזק כבד ליחידה ולמשטרה. על הכתבה חתום אמיר עופרי (שם בדוי) ששירת שנים אחדות ביחידה „הסמויה" ועובר כעת לשירות במשטרה הכחולה.

הכותב מפרט בין השאר את מסלולי ההכשרה של העוקבים והבלשים ביחידה „הסמויה", את מקום המפקדה המרכזית בקריה בתל־אביב ושמות קוד שבשימוש אנשי המיחלק. ביחידה הסמויה משרתים 100 איש, שכולם חסויים, אפילו מאנשי המשטרה עצמם, ותפקידם הוא להיצמד במשך חודשים ארוכים אל אנשי העולם התחתון ולפענח תעלומות פשע מסובכות.

הפרלמנט האירופי גינה את ההפצצות האמריקניות על לוב

שטרסבורג. — הפרלמנט האירופי גינה אמש את ההפצצות האמריקניות על ערי לוב והגדיר אותם כ„הפרה בולטת של החוק הבינלאומי".

ברוב זעום של 154 קולות נגד 148 אישר הפרלמנט החלטת הדיום, הקובעת כי התקפות אלה מסכנות את הבטחון ואת השלום הבינלאומיים.

הנוסח הסופי של ההחלטה, אשר נתמך על־ידי נאמני איכות הסביבה, סוציאליסטים וקומוניסטים — מגנה את ההפצצות כ„דרך בלתי מתאימה לבלימת גאות הטרור והענשת האשמים". לעומת זאת נדחה ברוב של 5 קולות תיקון להחלטה, אשר הוצעה על־ידי מפלגות הימין והמרכז.

אחר חצות

לא חולק פרס ראשון בתחרות רובינשטיין

מאת דוד אור

בפרס שני בתחרות רובינשטיין זכה אמש תומס דואיס מגרמניה. פרס ראשון לא חולק. בפרס השלישי זכתה אנג'לה צ'אנג מקנדה. בפרס רביעי התחלקו פלצברגר מאוסטריה ווילה מגרמניה.

לגיורא יערי והילדים

אתכם באבלכם הכבד במות חברתי לעבודה

מירה

פאיז עבאס
והמשפחה

על מותה של חברתנו

מירה יערי ז"ל

אבלים
כתבי העמק והצפון

מודיעים בצער רב על פטירתו של בעלי, אבינו וסבנו

היקר באדם

משה פרלמוטר

ההלוויה תצא היום, יום שישי ט' בניסן תשמ"ו 18.4.86 בשעה 12.00 בצהריים מבית ההלוויות העירוני, רח' דפנה 5 ת"א, לבית העלמין הדרום בגבול חולון בת־ים

אוטובוס יעמוד לרשות המלווים

המשפחה המתאבלת

חברות התעופה הזרות שוקלות אי־חידוש הטיסות לטריפולי

החיים בטריפולי שבו למסלולם ■ מדינות ערביות אחדות תומכות בדרישת לוב לכנס פיסגה ערבית ■ מקורות אמריקניים: 10 מטוסי „מיג־23" ומספר מטוסי „אליושין 76" הושמדו בהתקפה בבנגזי

מאת כתבי סוכנויות הידיעות ואלכס פישמן כתבנו הצבאי

טריפולי. — שגרירויות מערביות בטריפולי הזהירו אזרחים זרים כי עדיף שישארו בבתיהם בעוד שאזרחים אחרים הוזהרו לעזוב את בירת לוב לאור המתיחות בינה ובין ארה"ב.

למרות מספר פיצוצים שנשמעו אתמול בטריפולי, החלו החיים בעיר לחזור למסלולם — חנויות רבות נפתחו וגם בתי־הספר פתחו שעריהם מחדש.

מנהיג לוב מועמר קדאפי נראה אמש בטלוויזיה הלובית כשהוא מבקר אצל פצועי התקפה בבית־חולים בטריפולי.

נראתה אשה כשהתאמצה להתרומם מן המיטה לקראת קדאפי ואמרה „תודה לאל שאתה בסדר" קדאפי לחץ ידיים עם הפצועים וסביבו נשמעו קריאות „אחדות ערבית, אחדות ערבית".

דיפלומטים מערביים בטריפולי ממליצים לאזרחי המערב הנמצאים בעיר להמתין בינתיים להתפתחויות נוספות ולהימנע מלצאת לרחובות. דיפלומט בריטי שביקש לשמור על עילום שמו אמר כי יעצו ל־5000 הבריטים הנמצאים בלוב לצאת, אבל אישר כי לא נערכה כל תוכנית להוציאם מהמדינה.

פיסגה ערבית

הוא אמר כי יש קושי להכין תוכנית להוצאתם מהמדינה כיוון שהגבולות של לוב עם מצרים ועם תוניסיה נסגרו.

פקידים לובים אמרו אתמול כי נמל־התעופה בטריפולי נפתח מחדש לטיסות פנים־ארציות ובינלאומיות, אולם חברות התעופה הזרות ביטלו אתמול את טיסותיהם למדינה ואמרו כי ישקלו לבטל את שירותיהן לאחר שילמדו את המצב.

במדינות ערב נשמעו אתמול קולות הקוראים לכנס פיסגה ערבית כדי לדון בהתקפות ארה"ב על לוב.

ערב־הסעודית הודיעה אתמול, בשם דובר בלתי ידוע של משרד־החוץ, כי היא תומכת בקריאתה של לוב לכנס ועידת פיסגה פאן־ערבית כדי לדון בהתקפות ארה"ב.

הדובר אמר כי המלך הסעודי מוכן ליטול חלק בוועידת פיסגה כזאת.

מרבת־עמון נמסר כי שר־החוץ הירדני טאהר אל־מסרי קיבל הצעה לכנס ועידת חירום פאן־ערבית.

הושמדו מטוסים

בריווחים עדכניים אחרונים ציינו מקורות אמריקניים כי בשדה התעופה בנינה שליד בנגאזי, השמידו המטוסים האמריקניים כ־10 מטוסי „מיג־23" לוביים. בשדה־התעופה שעל־יד טריפולי השמידו המפציצים האמריקניים מספר בלתי ידוע של מטוסים לוביים מדגם „אליושין־76".

האוהל הבדואי של קדאפי הממוקם ליד ביתו (הבנוי) בפאתי טריפולי. מצד ימין חומת שקי חול להגנה מפני רסיסים (תצלום: אי.פי.)

„אין להעלות בדמיון מה היה קורה לו היתה מתפוצצת"

מאת צבי ציפור, כתב עתי"ם

„צריך לברך פעמיים הגומל", אמר באנחה גדולה הרב רפאל הלפרין, עורך „אטלס עץ חיים" ולשעבר אלוף העולם בהאבקות, ברדתו אתמול ב־8.15 בערב ממטוס הג'מבו של „אל על", שהגיע לנמל התעופה בן גוריון, לאחר עיכוב של 5 שעות בגלל הנסיון להחדיר לתוכו מטען חבלה על ידי אשה אירית.

„אין להעלות בדמיון הכי פרוע מה שעלול היה לקרות אילו היתה מצליחה. זה היה מכוון להתפוצץ כשעתיים ו־10 דקות אחרי ההמראה. היא כבר עברה את הביקורת הבריטית. ורק תודות לערנותם ודריכותם של האנשים שלנו נמנע אסון", אמר.

צעירה בלונדית חיננית, קארין וקסמן, בת 19 מאורלנדו בפלורידה, סיפרה שבאה לעשות שנה בישראל כדי ללמוד עברית. אך לא ידעה מדוע התעכבו בלונדון במשך 5 שעות. „מבעד לחלון ראיתי שהורידו את כל המזוודות שלנו מהמטוס. סידרו אותן בשורה, אבל לא הבנתי למה", אמרה.

אנשי הצוות אמרו שנאסר עליהם למסור כל מידע לעתונאים על פי הוראה מהנהלת חברת „אל על", ולא היו מוכנים להתראיין. (עתי"ם)

זוג דתי עתר לבג"ץ נגד פרץ; השר הכריז שיכבד כל פסיקה על שעון הקיץ

מאת א. שילוני, כתבנו לעניינים מוניציפליים

אני אציית לכל פסיקה של הבג"ץ בנושא שעון הקיץ, אמר לכתבנו שר־הפנים הרב יצחק פרץ, בעת שהיה אורחה של עיריית חולון בטקס הענקת אזרחות כבוד לנשיא המדינה.

בתשובה לשאלה כיצד הוא רואה את העובדה שהמשק הולך ומתארגן לשעון קיץ למרות התנגדותו, אמר השר שהוא שמח שמגזרים שונים במשק יקדימו לעבור שעה אחת מוקדם יותר. עם זאת לא היה רוצה לראות את מערכת החינוך מקדימה בשעה שכן אין זה לטובת הילדים.

ח"כ גרוסמן — אורחת נשיא הסנט הצרפתי

פאריס. — סגנית יו"ר הכנסת, חייקה גרוסמן, היתה אורחת נשיא הסנט הצרפתי, אלן פוהר, ביום שלישי, במהלך ביקורה בפאריס. השניים דנו על מצב יהודי בריה"מ, ביקור האפיפיור בבית־הכנסת ברומא, נושא השלום והסכנות עם החילופין הצפויים בראשות הממשלה בישראל.

חייקה גרוסמן נועדה גם עם המזכיר השני של המפלגה הסוציאליסטית הצרפתית, ז'אן פופרן, ועם נשיא מועצת הארגונים היהודים בצרפת, תיא קליין, עמו דנה ביחסי הקהילה עם הממשל הצרפתי וישראל ובנושא הקמת הקונגרס היהודי האירופי.

כן הרצתה גרוסמן בפני 300 חברי חוג ידידי מפ"ם ומסרה להם על המצב בישראל. (שעדה)

זכו בפיס־רב־פרס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 16/86 שהתקיימה ביום 17/04/86 זכו הכרטיסים הבאים:

בהגרלה הרגילה ובהגרלת כדור המזל זכה כרטיס מס. 332372 בסך כולל של 540,000.00 ש"חים. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 250,000.00 ש"חים. בסך — 10,000.00 ש"ח זכה המספר: 237605. בסך — 4,000.00 ש"ח זכו המספרים: 234313, 808700.

בסך — 250.00 ש"ח זכו המספרים: 000730; 019433; 027237; 058514; 067303; 082583; 126888; 135619; 215630; 219579; 244125; 299633; 311990; 331986; 362626; 373677; 411224; 456085; 521474; 538432; 598884; 615805; 654064; 667740; 710982; 733352; 755226; 803598; 856819; 841940; 845538; 868103.

בסך — 120.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 3297; 8472.

בסך — 20.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 238; 620.

בסך — 12.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 092; 482; 923.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 2 זכו בסך של 2.00 ש"ח.

בסך — 4.00 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 068; 099; 139; 158; 236; 245; 282; 299; 351; 371; 396; 438; 445; 461; 505; 582; 601; 621; 654; 657; 661; 690; 755; 821; 940; 943.

בסך — 2.00 ש"ח המספרים הדו־ספרתיים: 00; 01; 02; 04; 05; 08; 19; 26; 27; 28; 31; 36; 38; 43; 46; 47; 52; 67; 68; 69; 72; 84; 93; 96.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

האוניברסיטה העברית בירושלים
לרגל חג הפסח תהיה האוניברסיטה על כל יחידותיה
סגורה
מי"ד בניסן (23.4.86) עד כ"ד בניסן תשמ"ו (3.5.86)
האוניברסיטה מברכת את כל תלמידיה, עובדיה, מסיימיה, שוחריה ואת כל בית ישראל בברכת מועדים לשמחה

ועם בארה"ב על פבית העורף של אירופה

„לשם מה צריך בנות־ברית... אנחנו משלמים עבור החופש של כולם"

מאת חגי אוש־הורוביץ, כתבנו „על המשמר"

„בשביל מה צריך בני־ברית", שמל קנת פורד, אמריקני שנהרג בדיסקוטק בברלין, היה אחד מ־300 אלף החיילים האמריקנים, שזה 40 שנה מוצבים על בני־הברית שלנו באירופה".

[illegible]

הידיעות על רכישות מסיביות של הצבא האמריקני — מוקדמות מדי

מאת אלכס פישמן, כתבנו הצבאי

עדיין אין כל הסכם בין הממשל האמריקני לישראל לגבי הגדלת היקף המכירות של ישראל לצבא ארה"ב באירופה. כך שהידיעות בדבר הגדלת המכירות לצבא ארה"ב באירופה ב־400 מיליון דולר היו מוקדמות מדי.

בביקורו האחרון בארה"ב שוחח ראש הממשלה שמעון פרס עם מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ על האפשרות להגדיל את נתח המכירות של יצרנים ישראלים לצבא ארה"ב באירופה מ־100 מיליון דולר כיום ל־500 מיליון דולר. ראש הממשלה הציג בקשה זו במסגרת תוכנית הצמיחה של המשק הישראלי, הם כמענה מהחזרי החובות של ישראל לארה"ב בכל שנה... במסגרת הגדלת המכירות של מוצרים אזרחיים לצבא ארה"ב באירופה מדובר לא רק על ציוד רפואי וכד' אלא גם על שירותים כמו חבילות נופש לחיילים האמריקניים.

מזכיר המדינה התייחס לבקשה זו בחיוב, ואולם נדרשת בדיקה של משרד־האוצר האמריקני ועל היצרנים הישראלים להשתתף בתנאי מכרז רגילים ומקובלים.

לפי שעה הנושא עדיין מצוי בבדיקה של משרד האוצר האמריקני.

● התחמת תושבים נגד תשלומי הארנונה הגבוהים שאושרו על־ידי מועצת עיריית נתניה נערכה אתמול אחה"צ במדרחוב בעיר.

● שני עובדים בעיריית תל־אביב־יפו נשלחו ביום ג' כרחיפות לבדיקות רפואיות, לאחר שבדיקת דם שיגרתית שנערכה לכל עובדי העירייה גילתה שהם עלולים ללקות בשיתוק תוך שנה.

מלון אשל
בחוף הים הרצליה
חבילות נופש מיוחדות לחברי הקיבוץ
חדר המוזמן ע"י הקיבוץ ל־4 ימים חינם ח"ד חינם
לקראת הפסח
30 ש"ח בלבד (כולל מע"מ)
ללינה בחדר זוגי + ארוחת בוקר. ילד בחדר הורים חינם
הזמן עוד היום טל' 052-77431-70208

על המשמר

המוסף לשבת

עורך: בנקו אדר
עורכת־משנה: טלי סילוני

מטוסי קרב של נושאת המטוסים „אמריקה" בדרכם [illegible] השבוע...

ההתקפה האמריקנית בטריפולי

עוזי מחניימי

הזבוב שנמלט

האמריקנים שניסו להרוג את קד'אפי לא השכילו להבין כי אין הורגים זבוב במטח יריות. עתה צפויה תקופה של פריחת הטרור כי אחרי שהגרוע ביותר כבר אירע, אין ללובים ממה לפחד.

סינדיקאט הטרור הערבי באירופה לא נתן למערב פסק־זמן רב מדי כדי לעכל את תוצאות ההתקפה האווירית האמריקנית על לוב. הנסיון להגניב מטען נפץ גדול למטוס „אל־על" בנמל התעופה בלונדון, מעיד כי נחושה דעתם של הלובים להשיב מלחמה שערה, ואחת היא להם מי הוריב. ארצות־הברית שהפעילה טייסת כדי להתנקש בחיי מנהיג ערבי או ישראל, הוריב הנצחי.

פחות משלוש יממות אחרי ההתקפה האמריקנית בטריפולי עדיין רבה המבוכה, אך נראה כי המנהיג הלובי מתחיל להתאושש מהמהלומה שספג מהאמריקנים, שהצליחו לפגוע במשפחתו ואולי גם באיש עצמו. סינדיקאט הטרור הערבי מיהר להגיב, ובחר לו כמטרה היעד קשה ביותר לפיגוע — מטוס „אל־על". תהיה זו שטות להניח כי אין קשר בין ההתקפה האווירית בלוב לבין נסיון הפיגוע ב„אל־על". וקרוב לוודאי שנצפה בנסיונות פיגוע נגד מטרות מערביות אחרות בימים הקרובים.

אללה מעאנה

הנשיא רייגן הכריז מלחמה על הטרור הערבי. לא היתה זו עוד תקיפה אלא הכרזת מלחמה. וכפי שהדבר קורה במלחמות אתה יודע רק כיצד היא נפתחת אך לא כיצד תסתיים, מי יהיה המנצח ומי המובס. סינדיקאט הטרור נענה מייד לאתגר שהוצב בפניו, ונסיון הפיגוע ב„אל־על", הוא הוכחה כי הסינדיקאט מטיל לזירה את כל כוחו והוא מתריס עתה בפני האמריקנים ובני־בריתם: במלחמה כמו במלחמה. נלחמים בכל הכח עם מירב האמצעים ו„אללה מעאנה" — אלוהים עמנו.

ההתקפה האמריקנית תראה בעוד זמן כאחד מנקודות המפנה במלחמה בטרור. מה בעצם עשו האמריקנים? הטייסת של רייגן נשלחה להרוג את קד'אפי, ולנסות להפטר בשיטת ה„זבנג וגמרנו" מעונשו של זה. האמריקנים לא יכלו לעשות טעות גדולה מזו. כמי שרגילים לעבוד במסות גדולות, לא הסכילו להבין כי אין הורגים זבוב במטח יריות. מי שרוצה להפטר מזבוב טורדני, חייב לחכות להזדמנות מתאימה, ללכוד אותו בפינה ולחבוט בראשו. אם מישהו חשב שחיסול ראשי הטרור וקד'אפי היא הדרך לחסול הטרור הבינלאומי, היה עליו לעשות כן בשקט באמצעות מערכת חכמה של אמצעים ושתוף פעולה.

האמריקנים הם לא רק מורים מעולים אלא גם תלמידים מצטיינים. לו היו מחליטים, היה להם ממי ללמוד כיצד ניתן לחסל את ראשי הטרור. עשרת רוצחי מינכן, שהשיבו את נשמתם לבורא בסידרה של מיתות משונות הם הוכחה טובה לכך. והיו גם רבים אחרים שלעולם לא יחזיקו יותר קלאצ'ניקוב ביד.

בשורה אחת עם קד'אפי

האמריקנים לא הצליחו, ככל הנראה, לחסל את קד'אפי אך הם גרמו לו ללא ספק זעזוע קשה. ניתן להעריך כי אחרי שיתאושש ואזרחי לוב יתגברו על ההלם של ההפצצה הלילית, הטרור שלו יהיה מתוחכם יותר, ישאיר פחות סימנים מזהים, ואכזריותו תגבר. בעצם ההפצצה הלילית העמידו האמריקנים את עצמם במישור שווה לטרוריסט קד'אפי, ולשאר חברי הכבוד בסינדיקאט הטרור. מי שהורג ללא הבחנה עשרות אזרחים, נשים וטף אינו יכול להתיימר למוסריות גבוהה יותר מזו של הטרוריסט. שיגור טייסת כדי לבער את נגע הטרור היה, בראש וראשונה, צעד של מבוכה וחוסר אונים. האם אנו פתרנו את בעיית הטרור הפלשתיני בכך ששלחנו כמעט את כל צה"ל לגרש שלוש חטיבות של מחבלים מלבנון?

מבצעים חכמים, שקטים, ולא יהירים השיגו במהלך השנים הארוכות של הלוחמה בטרור תוצאות טובות הרבה יותר. מאחר ואנו יודעים כיום כי הטייסת, אמנם, נשלחה לחסל את קד'אפי, האם לא היה יעיל יותר לשלוח קבוצה קטנה ומיומנת של לוחמים כדי להתנקש בו? אם כבר נשבר הטאבו שלא מתנקשים בראשי מדינות, מדוע לנסות לעשות זאת בפצצה של טון בעוד שניתן להשיג אותה תוצאה בעזרת כדור 0.22 מ"מ?

קיימת בעיה נוספת. אחרי שהלובים יתאוששו מההלם, וילקקו את פצעי השוט שהונף, לא יהיה להם יותר ממה לפחד. את הגרוע כבר ראו. וספק אם לאמריקנים יהיה גיבוי ציבורי להמשיך ולהפוך את טריפולי לאבק. אחרי ההתאוששות, ישוב האומץ. וללובים יקרה מה שקרה ללבנונים במאבקם בישראל. אחרי שהגרוע ביותר כבר אירע, מאומה כבר לא מפחיד יותר.

בהעדר פתרון אחר המאבק נגד קד'אפי ושכמותו צריך להיות מתוחכם הרבה יותר. לשלב אלמנטים שונים כמו לחץ כלכלי, לחץ פוליטי, עידוד גורמי אופוזיציה, וחיסול שיטתי של מטרות נקודתיות, אישים לובים ואחרים אשר מפעילים את הטרור הערבי.

המהירות בה התארגן סינדיקאט הטרור הערבי לתגובה על ההתקפות האמריקניות מפנה את תשומת הלב לתשתית הטרוריסטית של הערבים באירופה. למי שאינו יודע — אירגון מבצע טרור כמו הנסיון להחדיר מזוודת נפץ למטוס „אל־על" בלונדון, אתמול, אינו דבר של מה בכך. לביצוע כזה זקוקים לאנשים, לנשק, למערכת מודיעין ולתוכנית מפורטת. ההתארגנות הכמעט־מיידית למבצע הנה אחת ההוכחות שצודקים אלה הטוענים כי לסינדיקאט הטרור הערבי תשתית מעולה באירופה. יש לערבים שפע של „תכניות מגירה", ובעת הצורך, המשימות מוטלות על האנשים המתאימים ומבצע הטרור יוצא לדרך.

אחרי טריפולי התשבשו כל הקודים הקודמים של הטרור והמלחמה בו. עתה זו מלחמה ללא הגבלות, ללא רחמים ובזירה נרחבת — מיפאן דרך אירופה, בארה"ב, וכמובן המזרח התיכון. מי שניסה לכבות את להבת הטרור הלובי בבנזין יזדקק עתה להרבה חכמה כדי להחזיר את רמת הטרור לממדים שלפני טריפולי. הסיכוי היחידי לעבור תקופה מסוכנת זו בשלום הוא שיתוף פעולה בין המדינות השפויות במאבק במצב בלתי־אפשרי כנגד המדינות המטורפות. ■

אזרחים לובים סוקרים את הנזק שנגרם לבתים ולמכוניות על־ידי מטוסי־הקרב האמריקניים

האוצר לוקח מטרה: „יותר מדי כסף נשפך על [illegible]"

הממשלה תעצור זרם הספיגה ותקל מצוקת האשראי העסקי

סגן שר האוצר עדי אמוראי הודיע על צעד יוצא דופן: הממשלה תאיט הספיגה באמצעות ההנפקות ■ ישוחררו כספי פקדונות של הבנקים כדי לאפשר הגדלת נפח האשראי לסקטור העסקי

מאת אייל שגב
כתב „על המשמר"

הממשלה תנקוט עוד החודש צעדים שמטרתם למנוע ספיגה גדולה מדי של כספים האופיינית לחודשי אפריל — כך אמר אתמול סגן שר־האוצר, עדי אמוראי, ביום עיון של המכללה הפיננסית שנערך בתל־אביב.

דבריו של סגן השר שהפתיעו, נאמרו בעקבות נתונים חצי חודשיים המגלים, כי היתה כבר ספיגה אדירה של כספים הן באמצעות הנפקות שמבצע בנק ישראל והן באמצעות תשלומי מיסים מוגדלים האופיינים לחודש אפריל.

אמוראי אמר כי אין לממשלה כל כוונה ליצור תנודות חזקות במימדי ההזרמה או הספיגה בין חודשי השנה, דבר העלול לגרום לחוסר יציבות. לפיכך הוחלט כי עד סוף החודש יואט קצב ההנפקות של בנק ישראל ובמקביל יקדימו הממשלה תשלומים או הוצאות אחרות שהיו מיועדות להתבצע בחודשים הבאים. כן תאפשר הממשלה לבנקים לפדות בפדיון מוקדם הפקדות שלהם באוצר שנעשו למועדים ארוכים ומועד הפרעון שלהם עדיין לא הגיע.

מימון הסקטור העסקי

בכספים אלה יוכלו הבנקים להשתמש כדי לממן את פעילות הסקטור העסקי. הוא ציין כי הבנקים נתונים עתה בגרעונות נזילות כבדים והגרעונות מוערכים בכ־150 מיליון ש"ח וההזרמה הפדיון של אותם פקדונות תאפשר לבנקים להקטין את מימדי הגרעונות שלהם.

אמוראי אמר גם כי על־פי הערכת הממשלה ניתן יהיה להוזיל עד סוף שנת התקציב את סל הדלקים בשיעור של 22 אחוז. החסכון שיווצר מכך ישמש לצרכי גיוס הון על־מנת לממן את פעילות המגזר היצרני.

בהתייחסו למפעלים שנקלעו למצוקה, אמר אמוראי כי לדעתו יש לסייע למפעלים החשובים למשק ואשר יש להם תוכנית הבראה הניתנת לביצוע. כדוגמא הביא את „סולל בונה" שהוא גוף המעסיק אלפי עובדים יהודים, ולכן יש לסייע לו להיחלץ מקשייה. „גם בארה"ב לא התביישה הממשלה לסייע למפעל קרייזלר שנקלע לקשיים ולשני בנקים גדולים שעמדו על סף פשיטת רגל, ואין כל סיבה שאנו לא נעשה זאת" — אמר סגן שר־האוצר.

הוא הוסיף כי כך צריך לנהוג גם לגבי מפעלי אלקטרוניקה שנפגעו מקיצוץ ההזמנות של מערכת הביטחון ובענפי חקלאות שנפגעו מתנודות מחירים בשוק העולמי אך יש להם סיכוי להתאושש.

בנושא הסחר אמר סגן השר כי יש לנהוג זהירות רבה. תוספת של 10 אחוזים עלולה להגביר את קצב האינפלציה כ־74 אחוז בשנה ותוספת של 5 אחוזים עלולה לגרום להגדלת האינפלציה ב־41 אחוז בשנה. התועלת שתהיה לעוכר מכך תהיה קטנה ביותר, אולי חצי אחוז.

אין צורך בפיחות

הוא הוסיף כי יש כוונה להמשיך ולהקטין את מספר המוצרים הנתונים בפיקוח. עם הנהגת התוכנית הכלכלית החדשה הוכנסו לפיקוח 85 אחוז מהמוצרים במשק. כיום נמצאים בפיקוח רק 45 אחוז מהמוצרים והוא מקווה שעד סוף אוקטובר ישארו בפיקוח רק 25 אחוז מהמוצרים כפי שהיה ערב הנהגת התוכנית הכלכלית החדשה. סגן שר האוצר הדגיש כי אין כרגע כל כוונה לבצע פיחות שכן אין בכך כל צורך. ירידת מחירי הסחורות בשוק העולמי והנתונים הקיימים במשק אינם מחייבים פיחות. ואולם, אין כל התחייבות ששער החליפין ימשיך להישאר קבוע כפי שהוא כיום.

„הצמיחה אינה יעד בפני עצמו; יש לחזור לביטול פערים חברתיים"

אומות קבוצת פרופסורים שהגישה לרה"מ שורה של הצעות לרפורמות כלכליות

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

ראש הממשלה שמעון פרס אומר כי אין להשתעשע ברמות חריגות שאליה הגענו וכי יש להמשיך ולהוריד את האינפלציה עד לרמה המקובלת במדינות המתועשות באירופה.

ראש הממשלה אמר את הדברים במהלך הישיבה שכינס אתמול לדיון על המצב של התוכנית הכלכלית. בפגישה השתתפו שר האוצר החדש משה נסים, שר הכלכלה גד יעקבי, סגן שר האוצר עדי אמוראי, הפרופסורים ברונו ברגלס ולויתן, וכן נגיד בנק־ישראל וצמרת האוצר. נציגי האוצר הביעו דעתם כי יש לשמור על מסגרת תקציב המדינה. הם הדגישו שיש להמנע מחריגות נוספות בתקציב המדינה שיביאו להתמוטטות התוכנית הכלכלית. כן הזהירו נציגי האוצר מתשלום תוספות שכר גדולות במשק, שאף הן יפרצו את המסגרת של התוכנית הכלכלית. בישיבה אתמול לא התקבלו החלטות. סוכם כי בימים הקרובים יתקיימו ישיבות נוספות.

איבוד תחושת הבטחון

„צמיחה כלכלית חייבת להיות מלווה במדיניות חברתית השמה דגש על פיתוח וטיפוח האדם ויוצרת תנאים להתקדמות תעסוקתית והשכלתית ולתחושת בטחון סוציאלי. צמיחה כלכלית איננה יעד בפני עצמו ויש לצרף אליה את השאיפה להשפיע על התהוות חברה הוגנת וטובה".

נושאים אלה נכללו אתמול במסמך שהוגש על־ידי קבוצת פרופסורים לחברה ולכלכלה בפגישה עם ראש הממשלה. חברי הפורום הדגישו את הסכנות הטמונות בסחף המערכות החברתיות, למשל פגיעה בתחושת הבטחון של שכבות המצוקה עקב שחיקת קיצבאות של קשישים ופגיעה אפשרית במוסדות סיעודיים וכן סכנת הפיטורים המאיימת על ציבור עובדים רחב.

קואליציה

הוצע לבטל פריבילגיות של קבוצות בעלות זכויות יתר, לבצע רפורמה בתחום המיסוי שתביא לחלוקה צודקת יותר של נטל המס. כפרוייקט לטווח המיידי הוצע להשקיע בפיתוח כח־אדם תוך שינויים ושיפורים בהכשרה הטכנולוגית, יצירת קשר משלב בין חינוך, עבודה ופנאי, הקמת קרן לצעירים וצעירות בעיקר יוצאי צבא, עיירות פיתוח ושכונות, שתכשיר אותם להכנס למסגרות לימוד טכנולוגיות ולהשתלבות בפיתוח תעשיות העתיד.

כן הוצע להסיט את הדגש בשלב זה ממדיניות שיקום השכונות למדיניות הפיתוח הכלכלי. ראש הממשלה שמעון פרס הציע ליצור קואליציה חברתית שתהיה מורכבת מהרשויות המקומיות, אקדמיה והממשלה שתפעל למען החלשים.

הטלת נגמ"ש ממטוס הרקולס. במסגרת תרגיל סיוע לכוחות [illegible] – שנערך השבוע בנגב (תצלום: יוני רייף – דובר צה"ל)

התרגיל הגדול ביותר שערך הנח"ל הסתיים בהצלחה ברמת הגולן

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

חטיבת הנח"ל סיימה אתמול תרגיל רחב היקף ברמת־הגולן. התרגיל הגדול ביותר שקיימה החטיבה שהוקמה לפני ארבע שנים. תרגלו [illegible] הקרב [illegible] תוך [illegible] הקרב המשולב בשיתוף כוחות שריון, [illegible] וחיל־האוויר. בתרגיל באו לידי ביטוי כושר הלחימה של הנח"לאים [illegible] ותכנון הקרב. הביצוע של המפקדים ברמות הפיקוד השונות. בתרגיל [illegible] מספר ימים התגברו החיילים על מכשולים רבים ועל שטח סלעי קשה. עיקר התרגיל התבצע תוך כדי הליכה ברגל. [illegible] הנח"ל הוא התמודדות מפני [illegible] לחימה כימי. בתרגיל צפו שר [illegible] הרמטכ"ל, סגנו ואלופי צה"ל. הרמטכ"ל רא"ל משה לוי אמר לכתבנו [illegible] התרגיל, כי בתרגיל למדו החיילים את הנושאים הקשורים ברמת־הגולן [illegible] צה"ל מביא את כוחות [illegible] ליכולת לחימה בכל הגזרות. מפקד הנח"ל [illegible] יורם נלבוע אמר לכתבנו כי התרגיל הוכתר בהצלחה, נלמדו בו נושאים [illegible] ותורגל בו כל חייל הנח"ל וכראשר חטיבת הנח"ל, שהפכה לאחת מחטיבות החי"ר הנבחרות של צה"ל.

כך בכבר בנגב נסתיים אתמול תרגיל חטיבתי של הצנחנים. התרגיל [illegible] תגבור מהיר של כוחות הבטחון השוטף וההגנה המרחבית, וניתן בו [illegible] כושר התגובה המיידי של צה"ל ויכולתו להגן על מקומות מרוחקים [illegible] למתקפת פתע של האויב.

מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר
לתנועת העבודה קשה לסחוב על גבה גם את הנוער — על הקיבוצים לעשות זאת

מאת רפאל גאון כתבנו בדרום

„התנועה הקיבוצית על כל שלוחותיה היא „מס בין החושות ומרגישה שם די טוב. התנועה הקיבוצית מגלה רגישות גבוהה בתחום המדיני במערכת היחסים בין היהודים והערבים וזה חשוב. אך היא מגלה רגישות פחותה לבעיות חברתיות וסוציאליות ובתחום זה היא חסרה את אותה מידה של רצון לחימה – וזה צריך להדאיג אותנו". כך פתח מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר את הרצאתו בקיבוץ חצור, והביע שמחה להיבחרה של עליזה שפי (שסיימה את תפקידה כראש האגף לביטחון סוציאלי בוועד הפועל), תוך שהוא „מזהיר" כי עומד להרגיז כמה אנשים.

קיסר פנה אל התנועה הקיבוצית ואנשיה שיטלו על עצמם את המשימה המרכזית של הטיפול בנוער כי „תנועת העבודה היא חזקה בקרב גילאים מבוגרים ופנסיונרים וחלשה יותר בקרב בני־הנוער ואנשים צעירים „וזה בהחלט מעורר דאגה לעתיד".

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים – 17.4.86

	היחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
דולר אמריקני	1	1.44	1.51	1.4664	1.4846	1.4755
לירה שטרלינג	1	2.18	2.28	2.2149	2.2426	2.2321
מרק גרמני	1	0.64	0.67	0.6554	0.6635	0.6602
פרנק צרפתי	1	0.20	0.21	0.2059	0.2084	0.2073
גילדן הולנדי	1	0.57	0.60	0.5823	0.5896	0.5858
פרנק שווייצרי	1	0.77	0.81	0.7850	0.7948	0.7910
כתר שבדי	1	0.20	0.21	0.2044	0.2070	0.2060
כתר נורווגי	1	0.20	0.21	0.2072	0.2098	0.2083
כתר דני	1	0.17	0.18	0.1782	0.1805	0.1793
מרק פיני	1	0.28	0.30	0.2895	0.2931	0.2913
דולר קנדי	1	1.03	1.08	1.0543	1.0675	1.0623
דולר אוסטרלי	1	1.02	1.09	1.0523	1.0655	1.0587
ראנד דר' אפריקני	1	0.44	0.74	0.7335	0.7426	0.7380
פרנק בלגי	10	—	—	0.3225	0.3265	0.3245
שילינג אוסטרי	10	0.92	0.96	0.9343	0.9459	0.9411
לירה איטלקית	1,000	0.94	1.00	0.9561	0.9681	0.9631
ין יפני	100	0.82	0.86	0.8367	0.8472	0.8410

בענין חברת
אר.טי.וי. בע"מ
ת.ר. 16־93571
ניתנת בזה הודעה על החלטה מיוחדת לשינוי תזכיר החברה והוספת מטרות לעיסוק בעסקי מזון ומסעדות מכל סוג שהוא.
י. סקרבניק עו"ד
ב"כ החברה

מהיום יש בית חדש בישראל
לחברת האלקטרוניקה הגדולה בעולם

פיליפס

יבוא מוצרי פיליפס וסיירה: אלקטרו מ.מ. סחר בע"מ
רח' יגאל אלון 76, טל. 03-389342/3, תל־אביב.

תחנות שרות בכל רחבי הארץ:

חיפה: מעבדת שרות מרכזית - צומת הצ'קפוסט, רח' שלמה בן יוסף 6, טל. 04-740236.
ירושלים: מעבדת השרות לאזור ירושלים: רח' הארזים 13, בית הכרם, טל. 02-520847, 524506.
תל־אביב: שרותי צליל, רח' טשרניחובסקי 17, טל 03-654253, 651167.
באר שבע: מעבדת השרות למוצרי הבית. "מאור הנגב", רח' החלוץ 102, טל 057-71410.
מעבדת השרות למוצרי קול ואלקטרוניקה: מעבדות פילים, רח' הפלמ"ח 75, טל. 057-30653.

המפיץ הבלעדי

המשביר המרכזי בע"מ

PHILIPS

ארה"ב והלחמה בטרור

זאב בליצר, כתב „על המשמר" בוושינגטון

„למחוק את פניו של קד'אפי"

בעקבות הפעולה בלוב נעלמת והולכת במהירות תדמיתה של ארה"ב כ„נמר של נייר", ואיש אינו מיטיב לדעת זאת כמו הקולונל קד'אפי

לרגע קט, ביום ד', דווחה בוושינגטון ההרגשה שמחה על שמנהיג לוב, מועמר קד'אפי, אולי כבר מת או ברח מפני הפיכה מתחוללת. אך אבוי, קד'אפי הופיע עוד באותו ערב בטלוויזיה. הוא נראה חי ועד־מאד. אפילו הוקלט השידור קודם־לכן.

ואולם, האכזבה הזאת לא מנעה מאישים בכירים בממשל להוסיף ולפעול למען הפלתו של קד'אפי. התקפת האוויר המאסיבית על מטרות צבאיות ומטרות טרור בלוב, ביום ב' האחרון, הוצדקה על־ידי האמריקנים כחלק מ„הגנתם העצמית הלגיטימית" ומלחמת־מנע נגד הטרור. באורח פרטי הורו פקידים אמריקנים, כי הם קיוו להחליש את הקולונל ולעודד את הכוחות המתנגדים לו בתוך צבא לוב להתמרד.

סאדאת — רצה מובארק — לא

הנשיא רונאלד רייגן, שר־החוץ ג'ורג' שולץ, מנהל סוכנות הביון המרכזית ויליאם קייסי, ומעצבי מדיניות אחרים בארה"ב לא רק חלמו על תסריט כזה מאז ימי כהונתם הראשונים, אך גם נקטו פעולה ממשית להגשימו. עד־כה לא היתה הצלחתם מלאה. אך בל נטעה — המאמץ נמשך במלוא הקיטור.

במשך חודשים רבים ביקשה ארה"ב להשיג שיתוף־פעולה מצד מצרים. אולם, הנשיא חוסני מובארק, העסוק בבעיותיה הגוברות־והולכות של מצרים מבית, לרבות ההידרדרות הכלכלית ועליית הקנאות האיסלמית, לא היה מוכן להשתתף במשחק.

קודמו, אנואר א־סאדאת המנוח, מוכן היה לגרש את קד'אפי מלוב. אך מימשל קרטר לא הניח לו. בארה"ב דווחה באותם ימים ההערכה, שכוחות מצרים אינם מסוגלים לעשות לבדם את המלאכה. נוסף על־כך חשב הצוות הפוליטי של קרטר כי כל פעולה צבאית מצרית נגד לוב תסכן את מעמדו של סאדאת בתוך מצרים ובעולם הערבי.

הנה־כי־כן איש לא היה שופך דמעות בוושינגטון אילו הצליחה התקפת האוויר האמריקנית השבוע לחסל את קד'אפי. הוא שנוא בבירת ארה"ב הן על הרפובליקנים והן על הדמוקראטים. ניתן לצפות כי הממשל יוסיף להפעיל לחץ, גלוי ונסתר, כדי להיפטר מקד'אפי.

רייגן מוסיף לזכות לתמיכה ציבורית רחבה על התקפה. לאחר שבחמש שנותיו הראשונות בשלטון הרשיט לטרור של קד'אפי את הלחי השניה. הסקרים מגלים תמיכה מכרעת במדיניות הקשוחה.

שולץ ווינברגר לפני העיתונאים אחרי ההתקפה על לוב

חובה מרצון של בעל ברית

„יסוד היסודות של מנהיגות הוא הנכונות לנקוט במעשים. כאשר מתברר שזו התגובה ההולמת היחידה", כתב ביום ד' „וול־סטריט ג'ורנאל" במאמר־מערכת. „לא תיתכן הצלחה במלחמת מגוננה נגד טרוריסטים. רייגן הגיע למסקנה נכונה, כי הדרך היחידה היא התקפת־נגד על מקורות הטרור. קד'אפי, שהתפאר ברצונו לזרוע בחשאי הרס וחורבן, היה המטרה המתאימה".

„כמובן, יהיו לכך תוצאות. אך יהיה גם יחס כבוד, אפילו מצד האויבים הטבעיים, כלפי נשיא אשר החליט שהגיעה השעה להפגין שאיש לא יוכל לעשות לארה"ב ככל שעולה על רוחו. במדיניות הבינלאומית יחס כבוד חשוב יותר מתשבחות".

אפילו „וושינגטון פוסט", הנוקט תכופות עמדה ביקורתית כלפי מדיניותו של רייגן, הוסיף ביום ד' להביע תמיכה במיבצע, ותוך כדי כך הוכיח את צרפת על סירובה להתיר לארה"ב להשתמש במרחב האווירי שלה. לעומת זאת, גמר העתון את ההלל על ראש ממשלת בריטניה, מארגארט תאצ'ר.

„אומרים בביטול שהיא חבה לרייגן חוב על תמיכתו במלחמת פוקלנד", נאמר במאמר המערכת של ה„פוסט": „פרעון חוב עשוי להיות של משרת. אך הוא עשוי להיות גם קורבן מרצון של ידידה, המבין את תכליתה של ברית. ברגע זה סובלת ארה"ב מבדידות־מה. אכן טוב שהבריטים נמצאים בחברתנו".

נצחון לשולץ

ואכן, התחוללה סערה רבתי בקונגרס על חוסר התמיכה האירופית במיבצע האמריקני. חבריו ציינו בהכרזותיהם הפומביות, כי רק בריטניה, קנדה וישראל התייצבו לימינה של ארה"ב. אחרים מהם רמזו כי אולי הגיעה השעה להוציא את 300,000 החיילים האמריקנים מעמדותיהם המסוכנות במערב־אירופה, ולהניח לאירופים להגן על עצמם בכוחותיהם־שלהם.

„עשינו את הדבר הראוי ואני מתפלל לאלוהים כי גם העם האמריקני יאמר כך", הצהיר דובר בית־הנבחרים, תומאס פ. אוניל הבן, מנהיג דמוקראטי הנוקט בדרך־כלל עמדה ביקורתית כלפי רייגן: „פשוט איננו יכולים להרשות לאותו טרוריסט מטורף לרצוח אמריקנים חפים מפשע ולתקוף מתקנים אמריקניים ושגרירים אמריקניים ברחבי העולם".

בתוך הממשל היווה המיבצע הצבאי נצחון ברור לשולץ, שדחף לפעולה ישירה נגד קד'אפי זה חודשים רבים. ויינברגר וסגן־הנשיא ג'ורג' בוש — בין השאר — נקטו בעקביות עמדה זהירה יותר. אך בסופו של דבר — אמרו פקידים בממשל — היה זה רייגן אישית, שנתן אור ירוק לאופציה הצבאית; ששולץ צידד בה.

אפס, הדבר בוצע רק לאחר שבידי וושינגטון היו הוכחות חותכות כי לוב אישרה את הפיגוע במועדון לילה מערב־ברליני ב־5 באפריל. אכן, רייגן הבטיח זה כמה חודשים כי ארה"ב תגיב אם יהיו בידיה הוכחות חותכות מסוג זה.

„ארה"ב נקטה פעולה נגד הטרוריזם המופעל בהשראת לוב, והיה ברור כי הרצח בדיסקוטק הברליני בוצע בהשראתו", אמר שולץ ביום ד': „אמרנו לבריה"מ במלים שאינן משתמעות לשתי פנים, כי היו לנו הוכחות חותכות בדבר מעורבותו של קד'אפי בפיגוע הזה בדיסקוטק בברלין".

בעלות־הברית במערב־אירופה קיבלו אותו מידע, שהיה מבוסס על ציתות לתקשורת בין טריפולי ובין „לשכת העם" הלובית במזרח־ברלין. נאמר כי השיחה התנהלה בלשון הברברית, ומדוברת אך בפי ארבעה אחוזים בערך מבין תושבי לוב. אכן, המעקב האלקטרוני של ארה"ב הוא בעליל מרשים למדי.

ומה הלאה?

הפקידים האמריקנים מאמינים, כנראה, כי יתגברו על הסערה בעולם הערבי, בבריה"מ ובקרב בעלות־הברית באירופה. הם חשים כי קד'אפי נחל כשלון ממשי מאוד — כשלון העשוי להביא בסופו־של־דבר להפלתו. ארה"ב תמשיך לקדם מגמה זאת.

אם יוגבר הטרור נגד ארה"ב — ואם ניתן יהיה להוות את לוב כמקורו — תשוב ארה"ב ותפעיל כוח צבאי. כאשר מטוסים ואניות אמריקניים חצו לפני שבועיים את „קו המוות" של קד'אפי במפרץ סירטה, התפתח עימות בין הכוחות הלוביים והאמריקניים. לא נגרם נזק לכוחות האמריקניים. לוב איבדה כמה אניות וכן את בסיס טילי הק"מ שלה בסירטה. איש אינו יודע בדיוק כמה לובים נהרגו ונפצעו.

באותה עת הזהיר פקיד בכיר בבית־הלבן כי „גמו אצבעותיו של קד'אפי". בפעם הבאה — אמר — „יימחקו פניו". ארה"ב התקרבה השבוע בדיוק למטרה הזאת. תדמיתה של ארה"ב כ„נמר־של־נייר" נעלמת והולכת במהירות. ואיש אינו מיטיב לדעת זאת מקד'אפי. יש לו כעת כל יסוד לפחד.

גזל קרקעות בשטחים

פנחס ענברי

גבעה ללא הוד

פרשה חדשה שחשף כתבנו על גזל הקרקעות בגדה מלמדת כי הסכנה שהריקבון פשה לא רק במערכת המשטר בשטחים אלא גם במערכת המשפט בישראל היא סכנה מוחשית

פרשת גזל הקרקעות בשטחים עוד תרדוף אותנו זמן רב. כעת מתברר כי הסכנה שהרקבון פשה לא רק במערכת המשפט בשטחים, אלא גם במערכת המשפט הישראלית היא מוחשית ביותר. מעת מדובר על זיופים, לא רק של מסמכים של בתי־המשפט ביהודה ובשומרון, אלא של הנוטריון הציבורי בירושלים ובית־המשפט השלום, והעליון (!)

הפרשה החלה בשנת 1981. סוחר הקרקעות שמואל עינב, חברת הקרקעות בר־טורה ותושבת הכפר שלתא שבאזור לטרון, חלימה קטושה, הגישו בקשה למרשם המקרקעין בראמאללה לרשום על שמם מאות דונמים הידועים כ„חרבת כרכור". הכוונה היתה להקים על האדמות האלה התנחלות של יוזמה פרטית ושמה „גבעת הוד". הבקשה התבססה על הטענה כי בעלה של חלימה קטושה, נבהאן קטושה, מכר בשנת 1970 את האדמות האלה לאשתו, והיא רשאית למכור אותם ליזמים הישראלים.

קיבל מסמך אחר...

אבל, תושבים אחרים מן הכפר שלתא טענו אף הם לבעלות על הקרקע והגישו ערעור לוועדת ערר צבאית, ומזה חמש שנים מתנהל דיון מתמשך בתלונתם.

יזמים ישראלים הגישו לוועדת הערר מסמך כביכול, בכתב ידו של בעל הקרקע המקורי, נבהאן קטושה, ובו הוא מוכר את אדמתו לאשתו חלימה. המתנגדים טענו כי המסמך מזוייף, ובית־המשפט השלום בראמאללה קיבל את טענתם טענתם והרשיע את נביל קטושה, בנו של נבהאן קטושה, בזיוף המסמך.

היזמים הישראלים לא נואשו, ובשנת 1984 הגישו לוועדה מסמך אחר — יפוי־כוח בלתי חוזר משנת 1974 מאושר בידי הנוטריון הציבורי בירושלים, וממנה עולה כי באותה שנה ייפה נבהאן קטושה את כוחה של אשתו חלימה למכור את קרקעותיו לאחרים.

כאן התעורר חשדו של העו"ד דרוויש נאסר, פרקליטם של המתנגדים, מדוע זה נזקקו לזיוף של נביל קטושה, אם היה בידם יפוי־כוח כשר של בית־המשפט השלום בירושלים? הוא פנה אל גנזך המדינה כדי לקבל את המקור השמור שם על פי מספרי הכרך והעמוד הרשומים באישור הנוטריוני. לתדהמתו קיבל מיסמך אחר לגמרי. על־פי המסמך שקיבל מגנזך המדינה אומנם העניק נבהאן קטושה יפוי־כוח על אדמותיו, אולם, לא לאשתו, אלא לאיש אחר — מחמוד מוחמד רעד. האישור הנוטריוני המצוי בגנזך המדינה נושא את התאריך 18.2.74, יומים לפני האישור שהציגו היזמים הישראלים לוועדת הערר הצבאית, ומכיוון שזה יפוי־כוח בלתי חוזר, אי־אפשר לבוא ולומר כי נבהאן קטושה חזר בו.

מכל מקום, אין בינתיים הסבר לתופעה ששני מסמכים שונים נושאים אותם מספרי זיהוי. יש לשים לב כי במסמך שהציגו היזמים לא מופיע שם הנוטריון.

קצה של קרחון

מתברר כי כמו במקרים אחרים, התנחלות כרמים למשל, לא המתינו היזמים הישראלים לסיום כל הליכי רישום הקרקעות, וכבר חילקו את הקרקעות למשתכנים ועשו עבודות תשתית, כפי שדיווח לוועדה לרישום מחודש של המינהל האזרחי פרקליט היזמים, העו"ד יצחק בסרי מתל־אביב.

על סמך החשדות שהתעוררו בלבו, כתב העו"ד נאסר ליועץ המשפטי לממשלה הפרופ' זמיר מכתב ובו שאל האם חתימה ושם בית־המשפט העליון על מסמך שהגישו היזמים היא מזוייפת, והאם חתימת מזכיר בית־המשפט המחוזי בירושלים משנת 1981 היא מזוייפת. בחתימה הזאת מאשר המזכיר את התאמת האישור הנוטריוני שהגישו היזמים למקור שבגנזך המדינה והעו"ד נאסר ממשיך ושואל האם חתימת רשם בית־המשפט העליון משנת 1984 באותו עניין, גם היא מזוייפת? ואם כל אלה אינם מזוייפים איך הצליחו נוכלים להטעות את מזכיר בית־המשפט המחוזי ולקבל את חתימתו ואישורו על המסמכים.

עו"ד נאסר מביע חשש כבד כי לא מדובר במקרה יחיד אלא פרשת „גבעת הוד" חושפת רק קצה של קרחון, והוא מסתמך על מקרים נוספים שנתקל בהם.

הרבה כבר דובר על פרשיות של גזל הקרקעות, אבל כעת אנו מגלים מימד חדש שלהן. אם יתאמתו החשדות, והקושיות של עו"ד נאסר יזכו לטיפול רציני, יתברר ש„גואלי הקרקע" לא בחלו, למען בצע כסף, גם בחתירה תחת יסודות החוק והמשפט של מדינת־ישראל, שאנו מבקשים להאמין שהיא עדיין מחוץ לכל פגיעה.

האומנם?

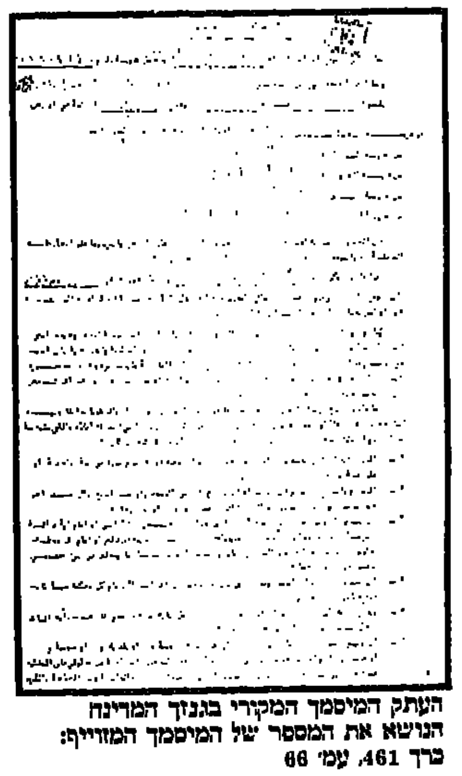

העתק המסמך המקורי בגנזך המדינה הנושא את המספר של המסמך המזוייף: כרך 461, עמ' 66

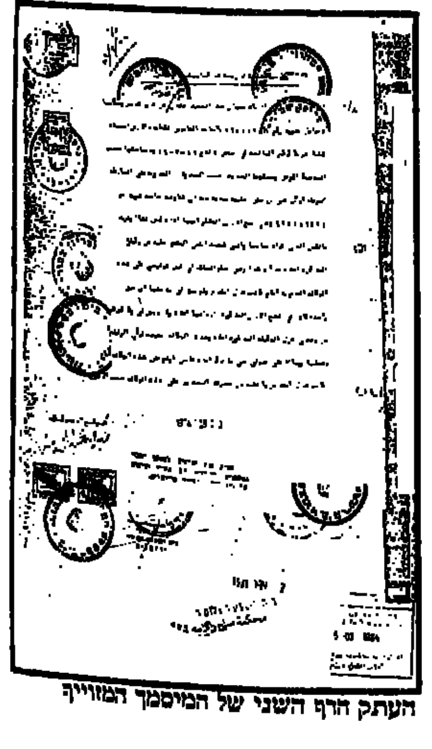

העתק הדף השני של המסמך המזוייף

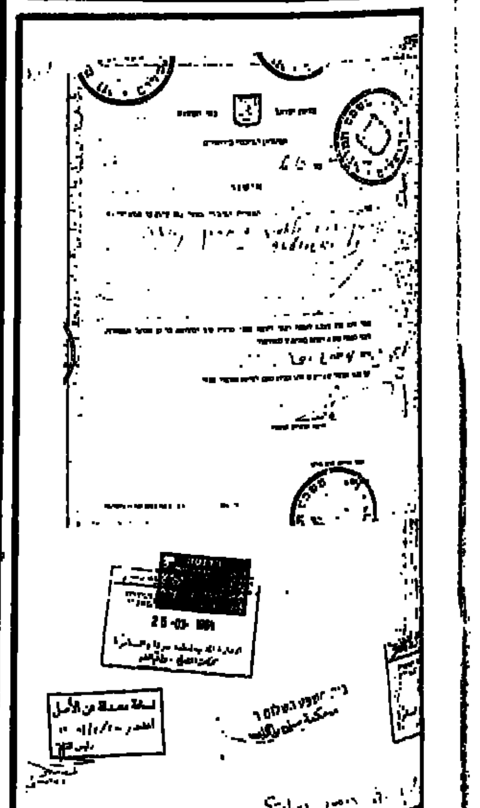

דף מס' 1 של המסמך המזוייף

על הפרק

מארק גפן

שיניים למועצת העיתונות

מועצת העיתונות פועלת בחלל ריק, חסרת השפעה על העיתונאים שחלק מהם עושים פלסתר את האתיקה המקצועית. אם מבקשים למנוע חקיקה הפוגעת בחופש העיתונות יש לצייד את מועצת העיתונות בשיניים

מועצת העיתונות קיימה לפני שבוע דיון שהוקדש לדרכי המאבק נגד נסיונות חקיקה ממשלתית שיפגעו בחופש העיתונות. אך כל הדוברים השמיעו למעשה דברי קיטרוג על הפרה יומיומית של כללי האתיקה העיתונאית על־ידי מרבית העיתונים. מה שהובלט בדיון הוא כי למועצת העיתונות כוונות רציניות. היא קבעה כללים אתיים סבירים. אך השפעתה על רמותה של העיתונות שואפת לאפס. מועצת העיתונות פועלת בחלל ריק, חסרת השפעה על העוסקים במלאכה העיתונאית היומיומית, לרוב מתוך התעלמות מכוונת מן הכללים שלכאורה מחייבים את העיתונים והעיתונאים הנתונים למרותה הפורמאלית של מועצת העיתונות.

אין מנוס אלא לבחון מחדש כמה סיסמאות שהעיתונאים מנפנפים בהן, תוך עשיית מלאכה רמייה מבחינת האתיקה העיתונאית. כך, למשל, הם חוזרים ומסתמכים על העקרון כי העיתונות פועלת בשם „הזכות של הציבור לדעת". על־פי נוסח זה יוצא, כאילו העיתון נלחם למען הציבור. אלא שהפירוש הניתן לכלל זה הוא רחב מאד. אני מחייב בהחלט עמידה ללא־אחטא של עיתון או עיתונאי על כך שיוכל לפרסם כל מידע שיש בו כדי לחשוף את מחדלי השלטון, לרבות תחומים רגישים כמו ענייני ביטחון. אכן, הציבור זכאי לדעת מה עושים נבחריו עם השלטון שבידיהם. הזכות לחשיפה ולביקורת, ככל שהיא מכאיבה, מועילה בסופו של דבר לחברה, מגוננת עליה בפני עודף הביטחון ושרירות לבו של השלטון. אני מבין, כי את הכלל הזה יש להרחיב גם על הזכות לדעת ולחשוף את המעשים של גורמים ציבוריים אחרים, חברות כלכליות, אירגונים, לרבות אישי־ציבור.

עיתונאים, אני עדיין חי!

אולם חלק מן העיתונות הישראלית ב־86' סבור כנראה, כי זכותו של הציבור לדעת את הנעשה, למשל, בחדר המיטות של פלוני או אלמוני. החדירה לתחום הפרט נעשתה ללהיט חריש בסיגנון וולגארי, תוך פגיעה בצינעת הפרט ואי־התחשבות בפגיעה למשפחה והילדים. מה שפעם מילא טורי רכילות של עיתונים מסוימים קפץ עתה לעמודים הראשונים של עיתונים רבי־תפוצה. ואפילו עיתונים מהוגנים נגררים אחרי האופנה החדשה כדי שלא לקפח את קוראיהם.

ממתי זכותו של הציבור לדעת פרטים על חייו האינטימיים של פלוני רק בשביל הפיקנטריה של הסיפור? זהו שימוש מרושע בעקרון צודק לצורך עשיית רווחים. לעיתים נעשה הדבר באמתלה, כי סיפורים אלה משמשים רקע לפרשה מסעירה, כמו זו של חוה יערי החשודה ברצח. היו עיתונים אשר ערכו ממש חגיגה מגילויי פרטים על החיים של משפחת יערי. אך חדירה זו לחיי הפרט אינה נזקקת לרקע פלילי כלשהו. כל סכסוך משפחתי, ובלבד שמדובר בשמות ידועים, נחשף עד כדי תאור חיי המין של הנוגעים בדבר.

זכותו של הציבור לדעת. אבל, את האמת. לצערי העיתונות שורצת אי־אמיתות ואי־דיוקים. שתי סיבות לדבר — ראשית, חוסר בדיקה ראוייה לשמה של פרטי הידיעה; שנית, בגלל המגמה „לחדד" את הכותרת, כדי שתהיה סנסאציונית יותר. כדוגמה בולטת אפשר לציין כיצד עיתונים „המיתו" כמה אישים בעלי עבר. כדי לא לחזור על הצער שכבר נגרם להם לא אזכיר שמות, אך בעיתון זה או אחר נכתב „פלוני ז"ל", והאיש ישב בירושלים וקרא בעיתון ידיעה שניתן לכנותה כ„מוקדמת מדי". העתונאי שנתפס בקלקלתו אפילו אינו חש מבוכה, ואף אינו מודה במחדל מקצועי חמור. „לא עלה בדעתי שהוא עדיין חי" — הסביר אחד — „שהרי לא שמענו עליו זמן רב". כאילו על האיש חלה חובה לשגר מדי פעם תזכורות לעיתונים בנוסח: „אני עדיין חי, למרות שאיני פעיל יותר בענייני הציבור".

נגע זה של אי־בדיקת עובדות הפך לנורמה אצל עיתונאים לא מעטים. הטירחה להרים שפופרת ולשמוע תגובה של האיש שנגדו כותבים, או לחטט בארכיון כדי לאמת פרטים היסטוריים, נחשבת למעמסה שאינה נאה לעיתונאי דינאמי של שנות ה־80'. אני יודע על מקרים שעיתונאים נמנעו לבדוק ידיעה, ובעיקר לשמוע את תגובת האיש הנוגע בדבר, מתוך חשש שמא תבוא הכחשה מנומקת, והתגובה „תהרוג לי את הסקופ".

על־פי תקנון מועצת העיתונות אסורה הסתה גזעית. לכאורה, הקדימה מועצת העיתונות את הכנסת שעד היום לא הצליחה להעביר את החוק נגד הגזענות. בסעיף השלישי של תקנון המועצה נאמר: „הוצאת דיבה, הסתה, ביזוי והאשמות בלתי־מבוססות כגון על רקע אישי, ציבורי, קבוצתי, לאומי, דתי או גזעי מהווים עבירות חמורות על כללי האתיקה המקצועית". ואולם, בפרקטיקה היומיומית של עיתונים תמצא הבלטת מוצאו הלאומי של פושע כאשר מדובר בערבי. „ערבי רצח". „ערבי חשוד" וכו', על־פי הדוגמה הידועה של העתונות האנטישמית בזמנו ביחס אל היהודים.

רדידות הוכחה לרעננות

אינני מתייחס כבר למאמרי שיטנה נגד הערבים ככלל, שנודף מהם ריח מכוער של גזענות, בזאת המועצה בוודאי לא תעסוק בשם העקרון של „חופש הביטוי". אך ההשמצה הטוטאלית של הציבור הערבי בכותרות ובידיעות חוזרת על עצמה בלי שמישהו ינקוף אצבע. אזרחים ערבים מעולם לא הגישו תלונה למועצת העיתונות — והכל שלא עשו כן כדי לבחון את תגובתה ואילו זו, כידוע, אינה מגיבה ביוזמתה.

התוצאה של ההידרדרות הזאת מבחינת כללי האתיקה העיתונאית — ולא הבאתי אלא דוגמאות ספורות בלבד — היא ירידה ברמה המקצועית. תאור אברי מין כדוגמה להעזה בכתיבה העיתונאית כבר אינה מפתיעה. הרדידות משמשת הוכחה של הינתקות מן העיתונות השמרנית. אני בטוח, כי הקורא הישראלי הוא אינטליגנטי בהרבה מן הדימוי שיש לו אצל מספר עיתונאים. אין לי כל ספק, כי בצד מגמה מסחרית המכתיבה את הסגנון הבולוארי, יש לחפש את האשם בחוסר המקצועיות של רבים מן העיתונאים.

אני אהיה בוודאי האחרון שיסכים להצעה בדבר הנהגת רישוי למקצוע העיתונות. רישוי, שבין היתר, יחייב בחינה מקצועית. העיתונות היא מקצוע חופשי וזכותו של כל אזרח להביע את דעתו. אך איש מאתנו לא יסכים, כי רופא יטפל בחוליו בלי הכשרה מקצועית מתאימה. אחרת, היינו נאלצים לבנות בתי קברות בקצב מסחרר. כך גם לגבי עורכי־דין או מהנדסים. אומרים כי העיתונאי עוסק בסך הכל במילים. איזה נזק הוא יכול לגרום בגלל חוסר מהימנות מקצועית? לטוענים כך אני מציע להתנסות אישית בפירסום פוגע, מסולף או מחשיר. ולכן, אם לא רישוי ודיפלומה, נותרה החובה המוטלת על מערכות העיתונים ועורכי העיתונים, לדאוג להכשרה מינימאלית של עיתונאים צעירים, לבקר בקפדנות על עבודתם, כדי שיהיו מצויידים בכללי המקצוע לרבות כללי אתיקה בסיסיים. כל זה איננו קיים בעיתונות הישראלית.

ביקורת יומיומית

נכון, כמה עיתונים הנהיגו משהו הדומה לביקורת עצמית. „מעריב", למשל, בישר חגיגית על מינוי אומבודסמן פנימי המפרסם לעיתים דו"ח על מחדלי העיתון. אך עם כל ההערכה לעבודה הנעשית על־ידי גבריאל שטרסמן, הרי בדו"ח זה אין כל תועלת. שכן הוא כותב על פגיעות שכבר בוצעו. אם „מעריב" פירסם „הכל אודות חוה" על פני עמודים שלמים. איזו נחמה ימצאו הנפגעים מן „הנזיפה העצמית" של „מעריב"?

מדור הביקורת בעריכתו של ירון לונדון ב„חדשות" מהווה שיא של ציניות. שכן לבקר עיתונים אחרים מעל דפי עיתון שהנהיג בארץ את הסגנון הצהוב, מצריך מידה רבה של צביעות.

והרי ירון לונדון משלם גם מס־שפתיים ואומר „פויה" גם על דברים המתפרסמים בעיתון בו הוא מצא אכסניה. ואל תנסה לבקר את לונדון, שכן הוא ידע לסלק חשבון. לא לגופו של עניין, אלא על־ידי הדבקת תוויות. „על המשמר" הוא בשבילו „עתון מתחרה". ובכך הוא מסיים את הוויכוח.

על רקע המציאות הזאת פועלת מועצת העיתונות, אשר קבעה כללים ברורים, שאילו נשמרו לא רק שהציבור היה נשכר, אלא שום גורם שלטוני לא היה מעז לבוא בהצעות תחיקה. להיפך, גם היום בטרם אותה תחיקה המאיימת על העיתונות ישנה נכונות להעניק למועצת העיתונות אורכה של שנה, כדי שתוכיח את יכולתה לכפות על העיתונים את מרותה. וכאן מתחילה הבעיה.

לכאורה, העיתונים והעיתונאים מחוייבים לשמור על האתיקה העיתונאית על־פי כלליה של מועצת העיתונות שקמה כגוף וולונטארי של אגודת העיתונאים, ועדת העורכים ואיגוד המו"לים. המועצה זכתה לחיזוק על־ידי צירוף מספר אישי ציבור חשובים. אך מועצת העיתונות במתכונתה הנוכחית מצטמצמת לשני שטחי פעולה — לדיונים וקבלת החלטות עקרוניות, ולבירור תלונות המופנות אליה מדי פעם על־ידי אזרחי המדינה. אין לזלזל בכך. אך אם בעבר אפשר היה אולי להסתפק בדרך זו של פעילות, הרי היום המועצה זקוקה לשינוי אירגוני מרחיק לכת. היא חייבת להקים גוף מבקר יומיומי, אשר יתריע על עבירות אתיות בולטות, ויפרסם את תגובתו מייד. בו בזמן חובה להעניק למועצה שיניים, פירושו של דבר, נקיטת אמצעים לפחות נגד אלה החוזרים ומפרים את האתיקה העיתונאית.

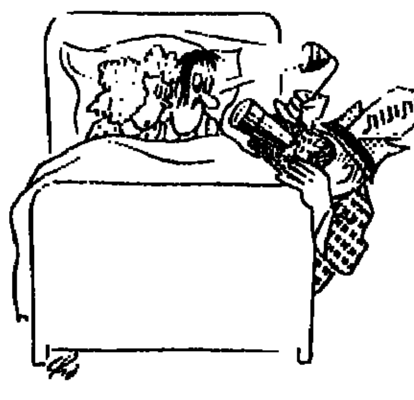

אולי העניין אבוד...

אינני שלם עם הקריאה החוזרת של ראשי מועצת העיתונות ל„ריסון עצמי של העיתונאים". הבעיה אינה ריסון, אלא קיום קפדני של העקרונות המוסכמים פורמאלית על הכל. שמעתי בישיבה האחרונה דברים של אישי ציבור, חברי המועצה, שאת כולם אני מכיר כשוחרי חופש העיתונות ושותפים למאבקנו נגד נסיונות התחיקה הממשלתית. הפעם הם נשמעו ספקניים לגבי יכולתה של מועצת העיתונות להתמודד עם הנגעים שפשו בעיתונות. פה ושם נשמעו רמזים שמא לא יהיה מנוס מתחיקה מבוקרת. נדמה, כי זהו הלוך־רוח גם בציבור הרחב.

ייתכן שהעניין כולו אבוד. בתחרות על שוק הקוראים גם מקבלי ההחלטות במערכות — ולא רק טירוני המקצוע — מצפצפים על המותרות של האתיקה העיתונאית. הם יבואו לפעמים לישיבתה של המועצה ואולי יצטרפו להלקאה העצמית הכללית. אך בשובם למערכות ידרבנו את עורכיהם לצוד את הפיקנטריה. „לפשט" את הכותרות עד־כדי סילוף הידיעה. למה העיתונות צריכה להיות טובה יותר, למשל, מן הפוליטיקה הישראלית? אולי האתיקה הירודה בעיתונות משקפת נאמנה את הירידה הכללית בנורמות המוסריות של החברה כולה?

עם פרופ' דוד פלוסר

שרי ארליך

אפשר לדבר על שינוי

„אני גדלתי בצ'כיה. שם לא היתה אנטישמיות, ולא הואשמתי ברצח האל. כשהקרינו בביתה סרט על ישו, אמר המורה לדת לאחת: ‚הסרט הזה הוא לא בשבילך'. החברים הטובים ביותר שלי היו גויים. לא היתה לי סיבה לתסביכים ואני לא זקוק לדיאלוג".

פרופ' דוד פלוסר, מומחה לנצרות, אינו מתרגש מביקורו של האפיפיור יוחנן פאולוס השני בבית-הכנסת היהודי ברומא. האיש שנענה לבקשת טדי קולק, אז מנכ"ל משרד-הממשלה, ובדק בכתבי נוסטרדמוס בעת ביקורו של האפיפיור פאולוס השישי בישראל אם יש נבואה המנבאת את מותו של האפיפיור בעת ביקור

הדיאלוג בין הדתות כיום מזכיר לי יחסים בין אורנגוטאנג ושימפנזה הכלואים בכלוב אחד ומחייכים...

בארץ-ישראל, הצליח להרגיע את טדי קולק. פרופ' פלוסר קרא רק את מחציתו של הספר, אחר-כך שאל בהומור האופייני לו את אנשי המשרד מה יקרה אם הנבואה נמצאת דווקא בחלקו השני. חוש הומור, וכושר ניתוח יוצא דופן של היחסים בין היהדות והנצרות הוא מפגין גם בביתו, בעת הראיון עמו.

— האם אפשר לראות בביקור האפיפיור בבית-הכנסת היהודי ברומא שלב חדש בדיאלוג בין הדתות?

פרופ' פלוסר: הדיאלוג בין הדתות כיום מזכיר לי יחסים בין אורנגוטאנג ושימפנזה הכלואים בכלוב אחד ומחייכים, אך אף אחד מהם לא מחוייב לאהוב את השני. איזה מין דיאלוג הוא זה, שבו צד אחד אינו מכיר בזכותו של הצד השני לעולם הבא? הדיאלוג שעליו מדברים מכוון להשגת שוויון-זכויות בעולם הזה. לזה אין צורך בדיאלוג, כי-אם דמוקרטיה. לי לא יוצא דבר משוויון-הזכויות בין הדתות".

— לאיזה דיאלוג, אם בכלל, אתה שואף להגיע?

דיאלוג אין פירושו יחסים של הבנה. מה שנחוץ הוא התעלות של שתי הדתות על עצמן. אפשר לדמות את העדה היהודית והכנסייה לשני כפרים, הנמצאים משני עברי הר גבוה. אם רוצים להיפגש, צריך לטפס. לזה יהיו מוכנים רק מעטים משני הצדדים. להגיע לשלב כזה אפשר רק אם הדתות יתחזקו ויכירו במטרה המשותפת שלהן — הומניזם דתי.

— אם הביקור אינו חלק מדיאלוג, כיצד יש להתייחס אליו?

אפשר לדבר על תהליך כללי של שינוי כלפי היהדות, המושפע מכמה גורמים. ראשית, הנצרות מנסה, בהצלחה פחות או יותר גדולה, להבליט את הצד האנושי של הדת הנוצרית (מצד שלאור-דווקא הולם את המחשבה של ראשי היהדות בארץ). הנצרות אינה יכולה עוד לשלוט באמצעות כוח ועליה להדגיש יסודות אחרים. אומנם בעבר הגנו האפיפיורים על היהודים, על-ידי מתן זכויות ועל-ידי הכרזות נגד עלילות הדם, אך עד האספה הכנסייתית האחרונה, מעולם לא היתה הכרזה ברורה נגד האנטישמיות. הבלטת היסוד ההומאני בנצרות גוררת הבלטת סימפטיה ליהדות. יחד עם זאת, אצל חוגים נוצריים, בעיקר פרוטסטנטיים, הבלטת היחס הסוציאלי אל המדוכאים והעמים הקולוניאליים יוצרת יחס הפוך דווקא. קבוצות אלה, בעיקר חוגים שיש בהם השפעה קומוניסטית, מזהים בין בני החושך המשפילים את בני האור ובין יחסה של הציונות לעם הפלשתיני. באופן פאראדוקסאלי, דווקא גישה התומכת בהתעוררות סוציאלית היא התומכת בטרור, והופכת לאי-הומאנית. במקרים מעטים אף אפשר למצוא נוצרים פרוטסטנטים בקבוצות טרור.

— סכנה דומה אינה נשקפת מהכנסייה הקתולית?

וודאי שלא. האפיפיור העכשווי הביע כמה וכמה פעמים את התנגדותו הנמרצת לטרור. יש להבין, שהאפיפיור פועל למען הבטחת האינטרסים הפוליטיים של הכנסייה. מכיוון שהוא מוכרח לתמוך גם במדינות ערביות מתונות, אין הוא יכול להביע עמדה בנוגע לירושלים ולשטחים. מבחינתו, אם היה יכול היה הופך את ירושלים לוואתיקן. כיוון שאינו יכול לעשות זאת, אין הוא יכול להכיר בירושלים ובמדינת ישראל.

אפשר לדמות את העדה היהודית והכנסייה לשני כפרים, הנמצאים משני עברי הר גבוה. אם רוצים להיפגש, צריך לטפס.

כדאי להתנער מן האוטופיה שהאפיפיור עתיד יום אחד להכיר במדינת ישראל ובירושלים. אם היה נוהג כך, לא רק שהיה מעורר עליו את העולם הערבי והקומוניסטי, אלא אף היה מעמיד בסכנה את המאמינים הנוצרים במדינות המערביות.

— ד"ר אוריאל טל מדגיש את הקמת מדינת ישראל כגורם מרכזי ביחסה המחודש של הנצרות ליהדות. אם קודם היה מעמדם של היהודים המושפלים והנרדפים הוכחה לכך שהבחירה נלקחה מהם, הרי ההצלחה בהקמת המדינה פירושה חזרת הבחירה ליהודים — האם אתה מסכים לכך?

לא. גם אם שינתה הקמת המדינה מבחינה מסויימת את יחס הנוצרים אלינו, הרי מדובר בשינוי פסיכולוגי מצומצם, שאין להשוותו למשהו מושרש, כמו האשמתו של היהודי ברציחתו של ישו. חשוב להדגיש, שאין זה מעיקרי האמונה הנוצרית שליהודים לא תהיה מדינה. לאחר מלחמת סיני, שמתי לב שבין המעטים שהיו לצידנו היה דווקא עיתון הוואתיקן. באותו זמן, הופיעו בכתב-העת של הכנסייה שני מאמרים: האחד יצא נגד אבות הכנסייה הסורים, השוללים הקמת מדינה יהודית, והשני טען, שאין בכתבים שום ביסוס לאיסור הקמת מדינת ישראל.

הנצרות אינה יכולה עוד לשלוט באמצעות כוח ועליה להדגיש יסודות אחרים.

לאחר שקראתי דברים אלה, שלחתי לבן גוריון מכתב, ובו הסברתי לו, שאין זה הכרחי שהכנסייה הקתולית מתנגדת למדינת ישראל, וייתכן שמבחינה פוליטית קיום המדינה אפילו רצוי להם. בעקבות המכתב, נשלח מוריס פישר לוואתיקן.

מי שמוכן לראות במדינת ישראל מדינה ככל המדינות, פירוש הדבר, שהטראומה של רצח ישו אינה כה עמוקה אצלו, עד שאין בידו להתגבר עליה. וגם יש קבוצות נוצריות פרוטסטנטיות הרואות בקיבוץ הגלויות של היהודים בארץ ישראל סימן לשובו של ישו. קבוצות אלה החלו לפעול במאה השבע עשרה, והתחזקו לאחר הקמת המדינה. מבחינתם, כיבוש ירושלים הוא תאריך מכריע. קבוצות אלה, שהן אנטי-סוציאליות ואנטי-קומוניסטיות, קשורות קשר הדוק עם חוגי הימין בישראל. בגין, למשל, נחשב בעיניהם איש האלוהים, הם נהגו להתפלל לשלומו וללחוץ עליו שלא יוותר על אף שעל.

— יש הטוענים, שפגישתו של הפילוסוף וההסטוריון היהודי ג'יל איזאק עם האפיפיור יוחנן ה-23 היא שפתחה את עיני האפיפיור למחדלי הכנסייה בזמן השואה, ופתחה תקופה חדשה ביחסי הכנסייה והיהדות. מה דעתך?

כפי שציינתי קודם, על שינוי יחס הכנסייה ליהדות השפיעו כמה גורמים, במשולב: ההומאניות, שכבר דיברנו עליה, ההכרה ביסודות היהודיים בנצרות, והשואה.

עוד לפני מלחמת העול השנייה, הכירה הכנסייה ביסודות היהודיים בנצרות. הלימוד היהודי חשוב מאוד לכנסייה, משום שהוא מחדש את האמונה. לימוד היסוד היהודי הופך את הלימוד למושרש יותר. כך נוצרת סולידאריות עם היהודים, יש להם תפקיד: הם מעין „אח בכור של הנצרות", כינוי שגם האפיפיור השתמש בו, דרך אגב, בנאומו בבית הכנסת היהודי ברומא.

צריך לזכור, שהכנסייה הקאתולית שרויה במשבר עמוק: הכנסיות ריקות, אנשים בורחים מן הדת. ההשתתפות בדיאלוג מוסיפה כבוד לשורשים היהודיים של הנצרות, והם מקווים שע"י כך תתגבר הנצרות על המשבר.

אבל השואה יש עימה בעייה לנוצרים: מצד אחד, אלה שהרגו יהודים היו בנים לנוצרים מאמינים, והשואה אכן התרחשה רק בארצות נוצריות, ולעיתים גם על-ידי הסתה של הכנסייה נגד היהודות. בגלל זה, הם מבינים היום ש„צריכים להיות נחמדים יותר", אבל [illegible] אין הם רוצים לראות את עצמם כמאשימים [illegible] שליהודי לא יהיה נוח להודות [illegible] ליהודי ביהדות. כן קשה לחלק גדול מן הנוצרים ביניהם גם הקאתולים, להודות שיש אלמנטים אנטי-יהודיים גם בברית החדשה.

— על איזה צרכים יהודיים עונה הדיאלוג?

ברור שזה עונה לדרישתו של היהודי [illegible] הנוצרי להילחם באנטישמיות ו„להיות נחמד ליהודים", אך מעבר לזה, דיאלוג כזה [illegible] צרכים פסיכולוגיים עמוקים. היהודי, לאחר כל כך הרבה זמן בגטו, לאחר ההשפלות לאין ספור שמאחוריו, פיתח רגשי נחיתות וצורך בכבוד — זו אחת התכונות היהודיות הבולטות. מאחר שליהודי יחס אמביוואלנטי כלפי הגוי, לא רק שהוא נהנה אם הגוי מוכן לדבר איתו, הוא אף מוחא לו כף — ובכך רק מגביר את רגשי הנחיתות. היהודים עם מוזר הם: מכבדים את העמים שמידם סבלו הכי הרבה. כשהתכוננו [illegible] מלחמת יום הכיפורים ישבה גולדה מאיר עם האפיפיור ודבר אל האיש שמאחורי הגלב. זה מזכיר לי את מחזהו של גוגול „רביזור", שם פונים אל רביזור המדומה שני סוחרים ומבטיחים לו שיתנו לו כסף אם יספר, כשיגיע לפטרבורג, הבירה, שבעיר זו וזו יש שני סוחרים חשובים כך וזה אצלנו — העיקר שיכירו בקיומנו. מכיוון שאנו איננו יכולים להכיר בקיומו של האפיפיור כממלא מקום האלוהים, אנחנו רוצים [illegible] הוואתיקן. לי עצמי אין שום צורך נפשי [illegible] היחס בין היהודות לנצרות הוא יחס של „[illegible] מיטות": כל אחד רוצה לשמוע מה מתרחש שם בחדרי החדרים. הגוי אומר „מזל של יהודי", ואילו היהודי אומר „מזל של גוי".

— בספרך „יהדות ומקורות הנצרות" אתה כותב, שהתרומה שתרמה היהדות לנצרות, שלא במודעתה, היא הרגישות לחטא ולרגשי אשמה. מותו ותחייתו של ישו משחררים את המאמין מתחושת האשמה ומועקת החטא. איך מתמודדת הכנסייה עם האשמות [illegible] ברצח ישו ואיך צריכים להתמודד איתה היהודים?

האשמה במותו של ישו באה לידי ביטוי בברית החדשה. האל הורג את בנו, ומשום שאי אפשר להאשים את האל, יש לחפש מישהו שעליו יהיה אפשר להטיל את האחריות והאשמים הם היהודים. הרצח נשאר במסגרת משפחתית: אם אב רוצח את בנו יש לחפש מישהו אחר, מן המשפחה. אחד הפתרונות שמצאה הכנסייה לבעיה היא הטענה שכל האנשים אשמים במותו של ישו. על כך כתב קארל בארת: „הביטו ביהודים, כי כל האנשים מכוערים כמו היהודים".

באחד הימים, טיילתי בחברת איש דת נוצרי, שאמר לי: „אנחנו מנסים לטהר את הספרים מרשמים אנטישמיים, אך מלבד זה — אני ואתה צלבנו את ישו". באותו רגע, תיארתי לעצמי כיצד אותו איש דת — [illegible] — ואני עומדים לצידי ישו ותוקעים מסמרים בכפות ידיו. המחשבה הדימיונית הזאת העבירה בי מיאוס כה רב, עד כי מייד נפרדתי מהאיש לשלום.

אם נסביר לנוצרים שאין אנו אשמים, יש פה פתרון שכלי, אך ברגע שבו האדם נכנס לתחומה האפל של הנפש, שוב אין פתרון לבעיה. היהודי אינו יודע שהחוויה הרוחנית של הנוצרי היא בעיקרה, כפרת עוונותיו של המאמין ע"י מותו ותחייתו של ישו וכי זה פועל על הנוצרים כחוויה טראומטית.

מירה מינצר-יערי:

עוצמה רבת יופי

השיר הנועל את ספרה האחרון של מירה יערי „שלי שמור ביניהם"

אֲנָשִׁים — הֵם מֵתִים

אֲנָשִׁים — הֵם מֵתִים וֵאלֹהִים נִשְׁאָר, אָמַר אֲהוּבִי,
וְכָל יוֹם שֶׁעָבַר מֵבִיא אוֹתָנוּ אֶל הַשְּׁאֵרוּת הָאֱלֹהִים.
וּבְאַחַד הַיָּמִים — אִם כִּי לֹא מָחָר —
וְהָיָה יֵשׁוּת שׁוֹנָה, עֲטוּפָה צְלִילוּת נֶפֶשׁ נִבְהָלָה מִתּוֹךְ הַתּוֹלָדָה,
כְּשִׁירָה כּוֹאֶבֶת וְקָשָׁה, נְתוּנָה בְּתוֹךְ בְּקִיעוּת מֶרְחָק. שֶׁעָבַר הַב פַּחַד וָרֹב אַהֲבָה נִגָּפִים בֵּינֵינוּ.
וּבְאַחַד הַיָּמִים — אִם לֹא מָחָר —
וְהָיָה כַּעֲנָנָה מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם; נְשָׁמָה מְקֻבֶּצֶת בְּתַמְצִית הַסְּעָרוֹת.
וּבְאַחַד הַיָּמִים — אִם לֹא עוֹד מָחָר —
וְהָיָה אוֹר זָהוּב, סְכוּם נְקֻדּוֹת כְּאֵב יוֹרֵד לְתוֹךְ מֶרְחַב הַגּוּף.
וּבְאַחַד הַיָּמִים — אִם לֹא כְּבָר מָחָר —
וְהָיָה יֵשׁוּת מַגְשִׁימָה דָּבָר לְדָבָר כָּל הַתְּנָאִים שֶׁהִתְנֵיתִי בֵּינֵינוּ
בִּגְלַל הַשְּׁאֵרוּת הָאֱלֹהִים — אָמַר אֲהוּבִי:
וַאֲנָשִׁים — הֵם מֵתִים.

הכרתי את מירה תחילה דרך שיריה. כשהתוודעתי אליהם הייתי מופתע ונסער. הם לא דמו לכל מה שהכרתי. השורות הארוכות, העולות ויורדות כנחשולים, מתנפצות וחוזרות ומסתערות, העולם העשיר של דימויים וציטוטים, החמיקה שורמה בתוך השורות הגועשות האלה, כל זה שידר רעידת אדמה פנימית. השירים שלה לא יצאו רק מן הלב, הם יצאו מן הגוף ומן הראש. המסר היה: עוצמה, עוצמה רבת יופי.

אחר-כך הכרתי את מירה, והתברר שהיא דומה לכתיבתה. אשה מלאה עוצמה, המסתערת אל הדברים בסגנון השיר: גלים גלים, ללא הפסק, ללא מנוחה. דרך הכתיבה העיתונאית ניסתה להשלים את מה שחסר לה בשירה — מגע מהיר ומיידי עם החיים. יש משהו מביך במפגש עם אנשים כמו מירה. אנחנו מבזבזים הרבה כוח כדי לחיות חיים אפשריים, ולשייט איכשהו בעולם מלא סתירות. מירה השתמשה בכל הכוח הזה כדי להפר את האיזון, לרוץ קדימה, להסתער, ומשהו מן הסערה הזו הגיע לכל אחד מאתנו.

הידיעה על המחלה הדהימה אותנו מפני החיוניות העצומה של מירה. מקובל לדבר היום על-כך שמחלת הסרטן, בעיקר אצל נשים, היא תגובה על חיים עמוסים ומלאי מתח. מירה האמינה שזה מה שקרה לה. בחודשים האחרונים, לאחר שהתגלתה המחלה, ניסתה לחזור אל השקט, אבל זה היה מאוחר, מאוחר מאוד. בטלפון אמרה לי לפני כמה שבועות: אני מנהלת עוד מאבק אחד. גם אם זה לא ייגמר טוב, אני אצא מנצחת. ועוד אמרה: תלך עכשיו לקרוא את השיר האחרון בספר „שלי שמור ביניהם". עצרתי את הדפסת הספר כדי להכניס אותו. זה שיר פרידה: ידעתי אז שעומדת להתרחש קטסטרופה".

השיר הזה נכתב לפני שנה וחצי, הרבה לפני שפרצה המחלה. אולי באמת שילמה מירה על ההסתערות המתמרדת הזו על החיים, וכיוון שדיברה דיבור מלא בכל הווייתה, היה תגמול אכזרי כל-כך. אבל שורות השיר הארוכות, המתפרצות, נחשולי האהבה והיריעה הללו, יישארו אתנו להזכיר לנו, שבחיים קצרים יכול אדם אחד להספיק לעתים, מה שלא מספיקים מאה איש הממלאים את ימיהם.

רוביק רוזנטל

עם אסתר עילם, פמיניסטית

ורד לוי

כשאת אומרת לא, לזה את מתכוונת

שיחה עם אסתר עילם בעקבות הקונגרס הבינלאומי לאונס, שנערך בשבוע שעבר בירושלים. יחסה של הממשלה בישראל לנושא הוא ממש מחפיר, היא אומרת, לא מכבר הבריז אחד משרי הממשלה כי אונס הוא גזירת טבע והגיע הזמן שנלמד לחיות איתו, שכן מאז ומעולם נאנסו נשים, נאנסות וייאנסו

„האונס הוא בעיה של סטיה חברתית-פוליטית כלל עולמית שתחוסל רק על-ידי נקיטת אסטרטגיה שתכיר בכך שאונס הוא תוצאה של אי-שוויון כוחני בין נשים לגברים. תופעת האונס מתמידה ומונצחת בעולם בעקבות העובדה שנקביות, זכריות ומיניות הם מונחים הממשיכים להיות מוגדרים בידי החברות עצמן. עד שיחוסל האונס, פתרונות אישיים להגנה עצמית יכולים להועיל לנשים או ילדים בנסיבות מסויימות. טקטיקות להגנה עצמית הן חשובות אבל אינן פוטרות בעצם קיומן את החברה מאחריות.

הקונגרס הבינלאומי על אונס מייעץ בתוקף לשפר את הטיפול בקורבנות האונס, לשפר את מערכת השפיטה הפלילית, להרחיב את המימון הממשלתי לאגודות המסייעות לקורבנות האונס, לנקוט טיפול הולם בתוקפים ולערוך תוכניות חינוך ערכוניות, שיציבו אתגר לחברה בכל הקשור למיקום האחריות על אלימות נגד נשים במקום שבו היא צריכה להיות ממוקמת — אצל האנסים עצמם ורק אצלם.

הקונגרס הזה מצהיר כי הכרחי וחיוני להביא לשינוי המערכות החברתיות שמזינות את האונס ומנציחות אותו וכי חיוני להאיץ בממשלות ובפרלמנטים ולגרום להם לחקוק חוקים חדשים שימנעו אונס ותקיפות על רקע מיני".

וזוהי מסקנתו העיקרית של הקונגרס הבינלאומי לאונס, שהתקיים בשבוע שעבר בירושלים, כפי שנוסחה במסמך רשמי על דעת כל המשתתפים. בכינוס לקחו חלק 70 אנשי מקצוע, משפטנים, רופאים, קרימינולוגים, סוציולוגים מחו"ל ו-150 מומחים ישראליים. קונגרס האונס נערך בחסות האגודה לרפואה ומשפט ונמשך ארבעה ימים. אסתר עילם, יושבת-ראש אגודת הפמיניסטיות בישראל היתה שם. עילם היא סוציולוגית ויועצת פסיכולוגית במקצועה והיא ממייסדות המרכז הישראלי לסיוע לקורבנות אונס. על מה שהיה ולא היה בקונגרס הזה, על תופעת האונס, השלכותיו ושורשיו, על פתרונות אפשריים ודרכים לחיסולו דרך עיניים פמיניסטיות מפיה של אסתר עילם.

— 200 איש ישבו ארבעה ימים במלון לרום בירושלים ודיברו על אונס מכל אספקט אפשרי. מה היה, לדעתך, הדבר החשוב ביותר שנאמר או התרחש בכינוס?

אסתר עילם: הדבר החשוב ביותר הוא שבירת קשר השתיקה סביב הנושא ואת זה עשה בהצלחה עצם קיומו של הכינוס. שבירת השתיקה היא האלמנט החשוב ביותר בכלל התייחסות לנושא האונס. אנחנו נמצאים בעיצומו של תהליך היפתחות לקראתו במישור הקומוניקטיבי, כלומר — שאפשר ורצוי לדבר על הדברים. כל אשה ידעה תמיד שהיא פוחדת בסתר ליבה מאונס, אבל מאות שנים לא העזו נשים לומר את זה בקול. עכשיו, לגבי השאלה שלך... האמירה החשובה ביותר שיצאה מהקונגרס היתה ההכרה באונס כבתוצאה של אי-שוויון כוחני בין נשים וגברים ושקיום האונס בעולם מתאפשר ומתמשך בגלל מונחים שהחברה עצמה מלמדת ומגדירה כמו — מיניות, זכריות, נקביות. יש בכך הכרה באונס כבחולי חברתי. לדעתי, זוהי התפיסה הנכונה היחידה של הפשע הזה ולכן, הקונסנזוס סביבה הוא הישג חשוב מאד.

מאמינים שזו זכותם לאנוס...

— מה בעצם כל-כך חשוב באמירה כזו? הרי אין בה חידוש רב או המלצה אופרטיבית לשחי, ונשים, כידוע, ממשיכות להיאנס?

מה כל כך חשוב? זה ממש שורשו של העניין! זוהי הוראה של החברה באחריותה לאונס. זוהי התחלתה של תקווה לשינוי. משום שאם זה ‚סתם עוד פשע רגיל' או מה אפשר לעשות? שימי לב: חוקים הנוגעים לאונס במדינת ישראל, ממוקמים תחת הכותרת „עבירות נגד המוסר". זה אומר — שלהבדיל מעבירות תקיפה, למשל, שבהן אדם אחד פוגע באדם אחר ומחלל את ה„הבאס קורפוס" (כמו מכות, גניבה וכד'), או אונס, תופסת המדינה הנאורה שלנו כפשע שבו היא צריכה לתבוע את הנאשם. היא ולא האשה שהותקפה ונאנסה. אני, וכשאני אומרת אני — אני מתכוונת כל הפמיניסטיות בארץ — רואה את האונס כמחלה חברתית, משום שלדעתנו המניע לאונס איננו על רקע אישי. גברים רבים, פשוט מאד, מאמינים שזוהי זכותם לאנוס. הם גם לא יתביישו בדיעבד. כלומר, יש לנו פה מצב מיוחד שאינו קיים בסוגי פשע אחרים. אונס הוא תולדה של עיוות ואי-שוויון כוחני בחזקה על המשאבים העולמיים בין נשים לגברים. רק על המישור הזה יש טעם לתור אחרי סיבות או פתרונות.

— למה הצמיחה האנושות דווקא חולי אנטי נשי כזה? מהו שורש הרע?

אפשר ללכת אלפי שנים אחורה, אבל לצורך התשובה נסתפק במאות. בסוף המאה ה-19 למשל, בתקופה הוויקטוריאנית, חילקה החברה את הנשים לשני סוגים: הגונות ולא הגונות. מי שהיתה הגונה, היתה שייכת לאיש אחר, היא היתה רכושו הפרטי והוא היה רשאי לעשות בה כרצונו (מן הסתם גם לאנוס אותה השכם והערב) והיה מופקר על ‚הגנתה'. הלא הגונות' לא היו שייכות לאיש ולכן היה מותר לאנוס אותן וגם היה „מגיע להן להיאנס". העידן המתירני הפך את כל הנשים ללא הגונות. כולן „מותרות" וכולן אובייקטים פוטנציאליים לאונס. צריך להבין — הסיטואציה המרכזית של אונס היא השליטה. הפעלת כוח פיזי של גבר נגד אשה. הוא כאילו אומר לה: „אני רוצה את זה. לך אין רצון. ובכל אופן — הרצון שלך לא נחשב. את עכשיו בידיים שלי ואני אעשה איתך מה שאני ארצה".

אז מה את שואלת? איך נוצר לו מוח מעוות כזה? איך חדרה למוחו תפיסה עקומה כזו של נשים, של אופי היחסים ביניהם? התשובה היא אחת: רק מסורת בת מאות שנים של אי-שוויון ושל ריכוז המשאבים בידי גברים יכלה לעשות זאת.

דרוש שינוי במאזן הכוחות

— אנחנו רואים את עצמנו כאנשים שחיים בעולם נאור ומתקדם. יש איזה הסבר לעובדה שהנגע החולני הזה לא רק שאינו נכחד מהעולם אלא הולך ופושה בו?

או, התשובה לזה פשוטה. יש כוחות שהמצב הנוכחי (של אי-השיוויון הכוחני) נוח להם. מי מחזיק ברוב פונקציות השלטון? אצל מי מופקדים רוב הנכסים? מי ‚מנהל את העסק'? הגברים. אז למה שהם ירצו לפעול למען שינוי? ואני אומרת לך בפירוש, רק שינוי במאזן הכוחות בין נשים לגברים יחסל את האונס.

— משתמע מדברייך, שכמעט כל הגברים בעולם הם אנסים...

זאת לא אמרתי. אבל בהקשר לזה אני רוצה לספר שאחת הנקודות שהועלו בקונגרס היתה ההוכחה כי האנסים הם גברים מכל שכבות האוכלוסיה, מכל הרבדים הסוציו-אקונומיים והאינטלקטואליים. נגמר הסיפור של ‚רק פושעים ואנשי העולם התחתון', המיתוס התנפץ. לא, גם פקידים, עורכי-דין, רופאים, אמנים ואינטלקטואלים שנונים שמרצים באוניברסיטאות מפורסמות. אז אונס היום זה דבר שיכול לקרות לכל אשה ועל-ידי כל גבר.

— אם כבר נגענו בנושא המיתוסים — האם אפשר לומר שהתאוריה הקדומה לפיה האשה גם קצת אשמה או מפתה את האנס או בעצם מפנטזת ורוצה להיאנס עברה כבר מן העולם?

אסתר עילם: רוב המקרים אינם מדווחים

היא מתחילה לחלוף, אבל עדיין שרירה וקיימת. בדיחות הזוועה ממשיכות לרוץ. אבל למה לנו ללכת רחוק אל העולם הגדול? מפכ"ל המשטרה שלנו עשה לא מזמן הבחנה בין אונס זר לבין אונס מכר, ורמז לכך שבמקרים של אונס בידי ידיד או גבר שהיה מוכר לאשה היא תורמת תמיד להתרחשות האונס. אחד משרי הממשלה התבטא לא מכבר כאיזה אירוע ואמר כי אונס היא גזירת טבע והגיע הזמן שנשלים ונלמד לחיות עם זה. נשים, הוא אומר, תמיד נאנסו, נאנסות וייאנסו. אז מה אפשר לעשות? צריך כבר להתרגל לזה ודי. אני גם שומעת מדי פעם הערות כמו: ‚אם החיילת המטומטמת הזאת עלתה לטרמפ, ולא נזהרה — אז מגיע לה שנאנסה.' ריבונו של עולם: לעולם אין האשה אשמה! אשמה יכול להיות שעשתה שיקול מוטעה. יתכן שנהגה בפזיזות. אבל על כך מגיע לה להיענש באונס? הדיעות הפוריטניות האלה עדיין רווחות. לצערי, אצל חלק מהציבור הישראלי. מצד שני, נשים נהיות מודעות מאד לעניין. הנושא כולו חדר לתקשורת ולקהל הרחב. סוף סוף יודעים כולם — זה עלול לקרות לכל אשה. כלי קשר לגיל, למראה חיצוני או לנתונים אחרים. הרוב השפוי יודע ומבין שזו מחלה חברתית שיש ללחום בה.

רק התוקף הוא האשם

— בשנה האחרונה מלאו העיתונים במדריכים לנאנסת ומתכונים להגנה עצמית. האם העירנות זו הניבה פירות? האם נשים ישראליות מתגוננות היום יותר מפני אונס?

בהחלט כן. אבל לפני שניכנס להשפעת הפרסומים להגנה עצמית, יש פה נקודה מאד משמעותית, שהייתי רוצה להבהיר. בנושא הזה קיים קונפליקט לא קטן במישור האידיאולוגי. בשההתייחסות לאונס עוברת להכוונה ויעוץ איך לא להיאנס או איך להימלט, מתרחשת לכאורה העברה של האחריות למעשה אל האשה. ואנו אומרות כריש גליו האונס. התוקף, ורק הוא אשם. הוא האחראי למעשה והוא זה שצריך לתת עליו את הדין. זכותה של כל אשה להיות ריבון לעצמה. ללכת מתי שמתחשק לה לאן שמתחשק לה, לרכוב בטרמפים, ולא להיאנס! מצד שני, אין טעם לטמון את הראש בחול ולא להיערך להגנה עצמית. וזה מה שעשתה המודעות הציבורית — היא הציעה אמצעי זהירות וזה חיובי מאד בעיני. תמה ההשלמה הפסיבית עם הגורל המר. מי שלומדת טקטיקה זו או אחרת, רוכשת ביטחון, מקבלת גיבוי לעצם היותה מתנגדת. וכמובן, במקרים מסויימים הוכיחו הטקטיקות את עצמן וסייעו לנשים לגבור על התוקף ולהרוס אותו לגמרי.

— את נמנית עם מייסדות המרכז לסיוע לקורבנות אונס. את מקורבת מאוד לנושא, ושומעת עשרות סיפורים אישיים מפי נשים שנקלעו לסיטואציה של אונס. האם ישנה איזושהי נוסחה, איזשהו מכנה משותף שתקף לגבי כל המקרים ושרצוי כי נשים תרענה אותו?

אין נוסחות קסמים. מסוכן מאד לעשות הכללות. פולין בארט, פרופ' באונ' שיקאגו, סיפרה בכנס מחקר שערכה על נשים שהצליחו למנוע אונס ואלה היו מימצאיה: ראשית, ככל שנשים נקטו מגוון רחב יותר של טקטיקות התגוננות, כן הצליחו יותר להדוף את האנס. שנית, הצליחו יותר נשים שלא פנו לרחמיו או למצפונו של התוקף, אלא עבדו על הרווחת זמן, לדוגמה — ביקשו ללכת לשירותים, לשתות מים, להחליף טמפון, העמידו פנים כמשתפות פעולה אבל דרשו שיסלק את כלי-הנשק מצווארן בתואנה כי זה מכניס אותן ללחץ ואינן יכולות להשתחרר. כלומר, הצליחו להסיח את דעתו של האנס מתכניתו המקורית ובזכות חלל הזמן שנוצר שיכנעו אותו לבסוף שיוותר. היה מקרה אחר, שבו הסתיימה הסיטואציה בכך שהאנס ישב על ברכי הנאנסת הפוטנציאלית שלו ומרר בבכי. העיקרון שפועל פה הוא שבירת התוכנית, כך הסיקה פרופ' בארט.

אונס הוא לרוב מעשה המתוכנן בקפידה. פניה לרחמים לא מועילה, משום שהאנס הרי סבור כי זהו בהחלט המעשה הנכון לעשותו. אבל, אם את מצליחה להסיח את דעתו לאורך זמן, ליצור נפילת מתח ממשית, ולשבור את תכנונו לחלוטין, אז יש סיכוי שיסוג. אני רוצה להדגיש — זאת אינה עצה, לא בטוח שזה יעבוד בנסיבות אחרות ואינני ממליצה לאף אחת כיצד לנהוג. הסיטואציה שונה ממקרה למקרה וכל מה שאפשר לומר לנשים הוא שישתמשו בשכל שלהן ובאינטואיציה. ושיהיו מודעות לעניין, משום שהמודעות מנטרלת את הפחד והפחד הוא זה שמשתק ברגע הקריטי. מי שמודעת ואינה נכנסת לשיתוק, יש לה סיכויים טובים יותר לתפקד טוב יותר. במישור הזה, זוהי ההכללה היחידה, שאני מוכנה לעמוד מאחוריה, לגבי נשים בישראל ובכל העולם.

עלייה ברורה במספר מקרי-האונס

— איפה מדורגת ישראל, סטטיסטית, בטבלת האונס העולמית?

למיטב ידיעתי, אנחנו על קו האמצע פחות או יותר. בכנס דובר על כ-2000 תלונות לשנה, שמגיעות למשטרה, על עבירות מין. מאחר שאונס הוא פשע בלתי מדווח, או מעריכים שהמקרים המדווחים הם כ-10% עד 20% בלבד מכלל המקרים. זוהי הערכה שנתן האף-בי-אי לאחר מחקר שערך בנושא. הסטטיסטיקה העולמית מדברת על כך שאחת מכל שלוש נשים בעולם נחשפות לתקיפה או לעבירה על רקע מיני. חוקרת מאונ' סן פרנציסקו ערכה מחקר על 1000 נשים שנבחרו באקראי. 46% מהנחקרות אמרו כי היו קורבן לתקיפה מינית מסוג כלשהו לפחות פעם אחת בחייהן. כללית, יש עלייה ברורה במספר מקרי האונס בעולם ועל כך היתה צעקה גדולה בכינוס. בנוגע אלינו, אני רוצה להוסיף כי יחס הממשלה לעניין הוא ממש מחפיר. אונס בישראל הוא הדבר האחרון שמטריד את ממשלת ישראל. והרי כשמדברים על זכויות אזרח במדינה דמוקרטית ועל שוויון, היה צריך האונס להיות נושא ראשון במעלה. אין שום מימון או עידוד ממשלתי לגופים שמטפלים בקורבנות. אין מימון למחקר בתחום. כלום. וככר הזכרתי את השר שאמר שצריך ללמוד לחיות עם זה וזהו.

— עד כמה שזה מרגיז — אין מידה של אמת בדבריו? את באמת ובתמים סבורה שישנה דרך להביא לחיסולו של האונס בעולם?

היו בכינוס שתי חוקרות אוסטרליות שהעלו תיזה מעניינת בנוגע לפתרון. בניגוד לתיזה הפמיניסטית, שגורסת: שינוי ערכים — שינוי דמויי האשה והגבר — חינוך שוויוני וכו', אמרו האוסטרליות: קודם נגמור עם האונס ואז ניפטר גם, אחת ולתמיד, מהפטריארכיה. אני אומרת — התשובה נעוצה בפיזור הכוח בעולם. נשים עושות היום כשליש מהעבודה הפורמאלית העולמית ואת רוב העבודה הבלתי-פורמאלית. אבל הן מקבלות רק כ-10% מכלל השכר העולמי ויש להן רק פחות מאחוז אחד מכלל הנכסים העולמיים. מחקרים ספקולטיביים בארה"ב מורים שעד שנת 2000 יהיו הרוב המוחלט של עניים בארה"ב — נשים. התלכדות הנשים והשתלטות על המשאבים העולמיים, שמרוכזים היום ברובם בידי גברים, תחסל את תופעת האונס ותשנה לחלוטין את כל יסודות החברה העכשווית.

— אולי את מרבה לתת, במכלול, התייחסות קצת יותר פרוזאית לשאלה — מהם הפתרונות המעשיים שיביאו לחיסול האונס בעולם?

אני לא רואה מה היה לא פראקטי או לא פרגמאטי בתשובה שלי. אין לי כל מישור אחר של התייחסות לנושא האונס. כהיותו חולי חברתי ותוצאה של אותו איזון מופר שתיארתי קודם. יחוסל ויפתר רק כשיופר האיזון. כל זמן שנשים יהיו בעמדת מיעוט חלש וחסר משאבים, ימשיך האונס להתקיים. התייחסות לנשים כאל פשע שצריך למצוא לו עונשים כאלה או אחרים, או שצריך לחנך דור חדש נגרן, שולית בעיני. רק התלכדות של נשים בכל העולם וצבירת כוח שלהן מול הגברים תחסל לחלוטין את האונס.

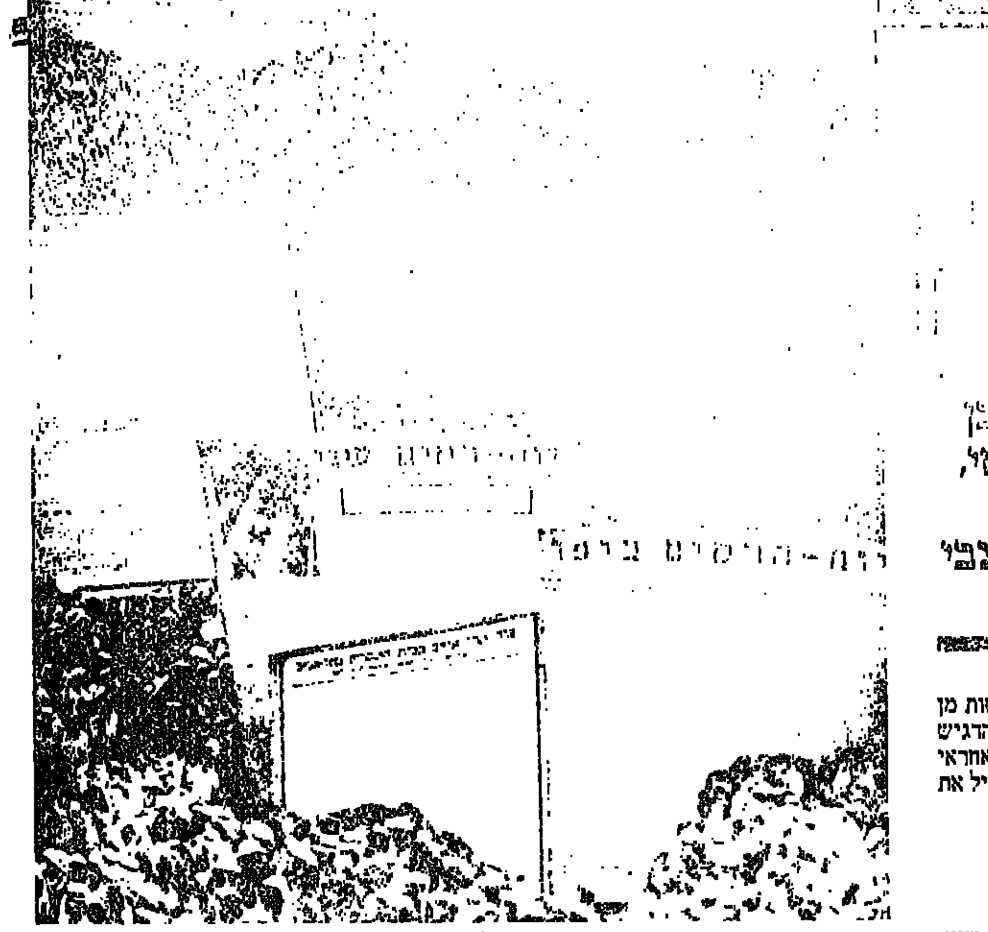

מאורעות '36 פרצו לפתע, בלי שהיישוב היה מוכן להם. הם החלו כמאבק מדיני נגד השלטון הבריטי, אך הפכו למלחמה פנימית עקובה מדם ברחוב הערבי. היום, 50 שנה אחריהם, מעריך המזרחן צבי אליפלג את מקומם בהיסטוריה של הישוב

בוקר יום א', 19 באפריל 1936, השכימו יהודי תל־אביב לתומם ויצאו לעבודתם. פועלים ואנשי עסקים נסעו ליפו, כך נכתב אז ב„דבר", עתון הפועלים, שהדגיש כי איש לא ניבא רעות, לא ראה מסמני הבאות. באותו בוקר נפוצו שמועות בין ערביי יפו כי יהודים רצחו שלושה ערבים בנקמה על רצח יהודי בדרך קלקיליה־טול־כרם. רצח יהודיה ליד חיפה ויריות על קיבוץ רמת־הכובש. באותו יום רמים ביפו נהרגו 9 יהודים ו־57 פצועים. אני זוכר מאז סיפורים על ערבים שבזזו בתי־מסחר יהודים ביפו. בלילה היו השמים ביפו ותל־אביב אדומים מדלקות במחסני עצים שהחזיקו יהודים. בתים שנעזבו ביפו ועל גבול תל־אביב נהרסו. בתי־הספר ובתי־הכנסת בתל־אביב מלאו פליטים.

הוועד־הפועל של ההסתדרות פירסם הודעה באותו יום אחרי־הצהרים, בה נאמר: „בשעה חמורה זו נתבעים חברי ההסתדרות למשמעת ולאחריות, לא להיגרר אחרי פרובוקציות ולא לתת לפגוע בעוברי דרך שקטים". הודעת הוועד־הפועל שבראשו עמד אז דוד רמז — נוסחה יחד עם מיפקדת „ההגנה". עיריית תל־אביב פנתה לתושבים לעזור בשמירת הסדר, לא להתקהל ברחובות ולהימנע מהפרחת שמועות קלוטות מן האוויר. מאיר דיזנגוף ראש העירייה הדגיש בהודעתו כי „כל יעשה איש מעשה בלתי־אחראי וכל יגרר איש אחרי מעשים העשויים להגדיל את המהומה בשעה זו".

המינוח — חלק מן הסכסוך

כך החלו ב־19 באפריל 1936, לפני 50 שנה, המאורעות, שנמשכו יותר משלוש שנים, עד למלחמת העולם השניה, ושינו את מהלך החיים בארץ. מאז עליית היטלר לשלטון בגרמניה בסוף ינואר '33, גברה העליה לארץ. תוך זמן קצר, עד סוף '35, הגיעו לארץ 150 אלף יהודים, רובם בעלי רכוש. באותם שנים 1933/35 כאשר משבר כלכלי פקד את רוב ארצות העולם, כאן בארץ־ישראל פרוספריטי לאחר 10 שנים רזות שבהן היתה עליה רדודה והישוב העברי סבל מחוסר עבודה ומחוסר תזונה. והנה באה התעוררות. מטישי הבניין הלמו, והמשוררים שרו „גלגלי העולם חורקים שן במפעל" וגם „הבו לבנים אין פנאי לעמוד אף רגע". אולי יותר מהכל האמינו אז כי „מלאו אסמינו בר ויקבינו יין, בתינו הומים הומים מתינוקות ובהמתנו פורה".

מנהיגי תנועת העבודה נאמו כ־1 במאי על סולידריות, בין המוני העמלים היהודים והמוני העמלים הערבים. המרוכאים ומוסתים על־ידי אפנדים שמתנגדים לקידמה שמביאים היהודים לארץ, ופתאום זה בא — יום הרמים ביפו ואחריו עוד יום ועוד ימי דמים רבים.

על כל אלה הלכתי לשמוע מצבי אליפלג, מזרחן, חוקר במכון שילוח (מרכז דיין) שפרסם בדיוק לפני שבע שנים, באפריל '79, מחקר ששמו „מאורעות 1936־1939: פרעות או מרד".

הנושא שאליפלג עסק בו מטריד גם עכשיו, לאחר 50 שנים. פרעות או מרד? אני שואל את אליפלג, והוא משיב: עצם ההזדקקות למונחים שונים קשורה לקונפליקט כאשר תופעה זהה זוכה לכינויים שונים והמינוח הופך לחלק מהסכסוך היהודי־ערבי. אנחנו דיברנו על עליה, הם קראו לה פלישה. אנחנו דיברנו על כנופיות, הם דברו על לוחמי קודש, כך גם המרד שלהב כונה בפינו מאורעות או פרעות.

אפשר לומר שזה היה גם מרד נגד השלטון הבריטי, והיה בו כל הסממנים של מרד: שביתה כללית, אי־תשלום מסים או היזקקות למוסדות הממשלה. פגיעה בכוחות הביטחון, בקווי התחבורה והתנפלות מזויינת על היהודים. היהודים לא היו שלטון, ולא נגדם מרדו. לדעתי, היה נסיון להפחיד את היהודים ולשכנע את הבריטים שמימוש הבית־הלאומי הוא בלתי־אפשרי.

התנגדות לשינוי הצביון הלאומי

בשונה מן המאורעות של השנים 20"־21', 29' ו־33' שכוונו בעיקר נגד היהודים, או ריב נגד היהודים, הרי מאורעות 36' הפכו להיות חלק מהמאבק המדיני, שמטרתו קץ לשלטון המנדאט, שהיה מבוסס, בין השאר, על ההתחייבות לממש את הצהרת בלפור.

יש לראות את המאורעות, או המרד בהקשרם הפוליטי והכלכלי. מלכתחילה ראו עצמם הערבים הפלשתינים כמי שגורלם יהיה חמור יותר מאשר גורל אחיהם במדינות השכנות. גם הסורים לא רצו במנדאט הצרפתי וגם העיראקים לא רצו במנדט הבריטי. אבל, בסוריה ובעיראק ידעו כי המנדט הוא תופעה זמנית, וכי צביונם הלאומי לא ישתנה בגללו. הפלשתינים למדו כבר מהתחלה שהמנדאט נועד לא רק להוביל אותם לשלטון עצמי, כדרך שהוגדרו מטרות המנדאט בעיראק ובסוריה, אלא הוא נועד בראש ובראשונה לשנות את הצביון הלאומי של הארץ. ועל כן, ככל שהמצב הכלכלי הלך והשתפר, יותר ויותר פלשתינים התפנו לשאול עצמם שאלות של זהות פוליטית ושל גורל לאומי.

עד 1920 ראו עצמם הערבים כבני סוריה הדרומית, וכי הם חלק מסוריה. בשנים מאוחרות יותר הם טענו כי יש עם ערבי־פלשתיני, וכי פלשתין היא חלק מהעולם הערבי ומטרת הציונות אינה רק יישוב ארץ־ישראל אלא כיבוש הדרגתי של ארצות ערב האחרות.

אליפלג טוען שאבי התורה הזאת היה המופתי, חאג' אמין אל־חוסייני, שביקש על־ידי כך לשכנע את העולם הערבי שסיוע לפלשתינים אינו רק סיוע לאחים בצרה אלא מלחמה נגד הסכנה הצפויה גם להם.

ללא הנהגה, ללא ארגון

ומדוע פרצו המאורעות ב־36' דווקא, שואל צבי אליפלג ומשיב: עליית הנאצים לשלטון הניעה גלי עליה גדולים. הציונות הפכה להיות סכנה מוחשית בעיני הערבים בערים ובכפרים. בכל מקום שהיהודים הופיעו בו התעורר הצורך לרכוש אדמות ולהשיג מקומות עבודה. הסיסמה של עבודה עברית לבשה משמעות ברורה. כאשר צריך היה לרכוש קרקע ולהוריד ממנה בכוח אריסים, הפכה הציונות לסכנה מוחשית.

בנוסף לכך היו המאורעות ביטוי לאופוזיציה הנוגדת לשלטון המנהיגות המסורתית. צריך להזכיר שהמנהיגות ברחוב הערבי לא היתה בידי המופתי שהיה אחד מבני־הדור הצעיר, אלא בידי קרובו מוסא קאזם אל־חוסייני שעמד בראש הוועד הערבי העליון, וראשי המשפחות האחרות — אל־נשאשיבי ואל־חלאדי. בעיני הצעירים נראה שהאמצעים בהם נוקטים המנהיגים המסורתיים כלפי שלטון המנדט הם מתונים מדי, והם עסוקים במאבקי־כוח ובעשיית רווחים על־ידי מכירת אדמות או סיוע למכירת אדמות ליהודים.

המרד פרץ כתוצאה ממרד נגד המנהיגות הזאת כאשר המופתי עצמו ניסה לעצור ולמתן. רק חודשים אחדים לאחר פרוץ המרד התייצבה המנהיגות בראשות המופתי. צריך לציין שהמופתי קיבל לידיו, הודות למרד, את המנהיגות הפוליטית על הערבים הפלשתינים, אך הוא נרחף לעמדה קיצונית ובלתי־מתפשרת על־ידי האופוזיציה וחוגי הצעירים.

יאוש מן המנדאט

לכאורה נסתיים המרד בכשלון. לקראת סופו, בסתיו 39' הוא התדרדר למלחמת אחים. הצבא הבריטי, בכוחות גדולים, דיכא את מה שנותר ממנו. ההתדרדרות מנקודת־ראותם של הערבים החלה עוד בסתיו 37' כאשר לאחר התחדשות המרד בעקבות המלצות „ועדת פיל" על חלוקת הארץ נאסרו מרבית אנשי הוועד הערבי העליון; המועצה המוסלמית העליונה פוזרה. חלקה גורש לאיי סיישל והמופתי עצמו ברח ללבנון ממקום מחבואו במסגד אל־אקצא. לקראת המבחן על עתידה המדיני של הארץ אחרי מלחמת העולם השניה לא היתה לפלשתינים הנהגה ולא עמד לרשותם ארגון. דבר זה הפך אותם תלויים לחלוטין בליגה הערבית וכלי־משחק בידי הכוחות הנאבקים בה.

מבחינה יהודית שם המרד הערבי פלשתיני קץ לנסיונות ההידברות, הקים חיץ בין שני העמים, אשר משני צדדיו התפתחה איבה ודימויים מעוותים על הצד השני. היהודים התארגנו כמדינה בדרך. הקימו מוטורות עצמאיים, חיזקו את אירגון „ההגנה" לקראת המבחן. לבריטים הוכיח המרד שביצוע המנדט יהיה בלתי־אפשרי. כפי שטענו רבים מבין פקידי השלטון הצבאי בא"י לפני בוא הנציב העליון הראשון, הרברט סמואל, ב־1919. הביטוי הברור ביותר לאכזבה זו, היה „הספר הלבן" במאי 39' שאילולא נדחה על־ידי המנהיגות הערבית הקיצונית היה בו כדי לשים קץ למפעל הציוני.

אחר כך הפכה המלחמה ושואת יהודי אירופה את הקערה על־פיה, וכל מה שהתרחש לפני מלחמת העולם נהפך לבלתי רלוונטי במציאות החדשה. ■

ספרד

יהודה צור

עסק הוא עסק

פראנקיסטים, פלאנגיסטים ואנשי המשטר הישן מצטרפים בשמחה לשורה ארוכה של „אנשי עסקים אדומים". עם החשובים בהם נמנים חתנו של פראנקו האדמירל פדרו נייטו, ששימש שר הימייה בימי פראנקו, ראימונדו פרננדס, שמשפחתו עמדה בראש הפלאנגות ותנועות הנוער של פראנקו. ואפילו מי שהיה שר הפנים, אנטוניו פרירה

אנשי פראנקו לשעבר, פלאנגיסטים, אנשי עסקים הקשורים לעולם הכספים וקומוניסטים ספרדים, שחונכו בברית המועצות — כל אלה מתחלקים היום בסחר ההולך ומתעצם בין ספרד לבין ברית המועצות וארצות הגוש המזרחי. אלה הם „המליונרים האדומים", קבוצה מצומצמת ונבחרת של אנשי עסקים, שלעתים קרובות הם קשורים לאינטרסים הפוליטיים והאסטרטגיים של מוסקבה. ואף פעולותיהם לעתים קרובות, מגלות פעולותיהם השונות סממנים מובהקים של עולם ריגול, שאף הקולנוע מחוויר לעומתו.

מנוע הדיזל של המשטר

ב־1965 היה התעשיין הספרדי ברירוס אדם עשיר ומפורסם. דמותו הופיעה לעתים מזומנות בצילומים יחד עם פרנקו, שליטה של ספרד, במסעות הצייד המשותפים שלהם. הממשלה דיברה על ברירוס כמופת של תעשיין ספרדי, אמצעי התקשורת כינוהו „מנוע הדיזל של המשטר" ומשאיות ואוטובוסים שיצאו ממפעליו זרמו בכבישי ספרד. יותר מעשרים שנה אחר־כך, עדיין ברירוס הוא איש עסקים מצליח — אך עתה קשורים עסקיו עם קובה ועם בריה"מ. שוב יש איש חזק הפורש עליו חסות, במקום פראנקו: פידל קאסטרו. המחיר ששילם על כך ברירוס פוגע, לטענת העיתונות הספרדית, לפחות בתעשיית הרכב של ספרד, שאותה "תולב" התעשיין הספרדי בשיטות הדומות למיטב להטוטי הריגול התעשייתי. ואחרי שמת פראנקו, נקלעו עסקיו של ברירוס לקשיים: הוא פשט את הרגל ורק בדרך נס לא התגלגל לבית כלא. אולם בסוף שנות ה־70' שוב הגיע לנחלה. פידל קאסטרו, ששמע על קשריו הענפים של ברירוס בתעשיית הרכב הספרדית הזמין אותו לקובה והטיל עליו לפתח תעשיית רכב בקובה.

איל העסקים הספרדי הציע לשליט קובה לייצר מנועים הדומים להפליא לאלה של "מרצדס" ושל דגמים אחרים באירופה, והוטל עליו להקים תעשיית מנועי רכב בספרד. בעד המשימה הזאת שולשלו לכיסו של ברירוס 8 מיליון דולר. התעשיין ששירת בעבר את פראנקו השתנה עתה שינוי בולט: ב־1980 כאשר ביקרה אותו משלחת מקובה כדי להדק עימו את הקשרים, מצאו אנשיה במשרדו המפואר, שבמקום התמונה הגדולה של פראנקו, שכיסתה חצי קיר, מתנוססת עתה תמונת דיוקן, מפוארת לא פחות של ה„קומנדאנטה" קאסטרו. חלף

שליט קובה, קסטרו: עסקים עם ברירוס

שירותיו הטובים, עורה ממשלת קובה לברירוס לבוא בקשרי עסקים עם רוסיה. הענקים המשותפים היו כה טובים, עד כי התעשיין הספרדי, איש פראנקו לשעבר, עוטר בעיטור לנין לעבודה. העיתונות הספרדית וממשלת ספרד משוכנעות, שהצלחתו המסחררת של התעשיין הספרדי הממולח בקובה וברוסיה נובעת כולה מריגול תעשייתי שיטתי במפעלי הרכב בספרד — „רנו", „טאלבוט", „סימקה" ואחרים. לדעת גורמים ספרדיים, והחברות שהקים ברירוס מבריחות למזרח־אירופה ולקובה טכנולוגיה בעלת שימוש כפול, המתאימה גם למטרות צבאיות, שמכירתה אסורה לארצות של הגוש הסובייטי.

גם בניהם של קומוניסטים ספרדים, שנאלצו לברוח לבריה"מ בתום מלחמת האזרחים בשנות ה־30 ושבו לספרד מאוחר יותר, זוכים בנתח מתנופת הסחר המתרחבת עם בריה"מ. פבלו אסקאראטה הקים ב־1983 מפעל המוכר לבריה"מ ציוד טקסטיל, יינות ושורה ארוכה של מוצרים. הצעיר הספרדי, בן למשפחה מיוחסת של קומוניסטים ספרדים, הנשוי לשחקנית רוסיה, הוא אחד האנשים אפופי התעלומה הממקדים בעצמם את תשומת ליבם של שירותי הביטחון הספרדיים והסי.אי.איי.

גם את אסקאראטה מאשימים בכך שעסקיו עם הרוסים משמשים כיסוי למימון המפלגות הקומוניסטיות בספרד.

בשנה שעברה מכרה חווה טאבילה למעלה מ־180 מיליון קופסאות פח ובדיל לרוסים, לשימוש מפעלי שימור הדגים במזרח־אירופה. האיש המוכתר בתואר „מלך קופסאות הפח" מכר מיום שכונן קשרים עם הגוש המזרחי, לפני 10 שנים, יותר מ־2 מיליארד קופסאות. „הרוסים אנשים רציניים", אמר טאבילה לכתבים. „אני לא משלם בעורה לאינטרסים הפוליטיים שלהם. הם סומכים עלי, כי הם יודעים שאני מייצר את קופסאות הפח הטובות ביותר".

מאז אוחזים הסוציאליסטים ברסן השלטון בספרד, מגלים גם בכירי המפלגה התעניינות רבה בקשרים עם ארצות מזרח־אירופה ועם קובה. חורחה סוטו, סוציאליסט ותיק, הקים במאדריד חברה שיש לה משרדים גם במזרח־גרמניה, ומחזור העסקים המשותפים עם המזרח כבר מגיע היום ל־30 מיליון דולר. אנשי עסקים חברי המפלגה הסוציאליסטית, כגון ריבררה, סרטולה והשר לשעבר ברון, עושים עתה מאמצים גדולים להשתלב גם הם בקשרים עם ארצות הגוש המזרחי. אנריקה בלסטר, שעד 1980 היה נציג המפלגה הסוציאליסטית הספרדית בצפון־אפריקה, נכנס גם הוא לעולם הקשרים המסועפים עם המדינות שמעבר למסך הברזל. בקובה הוא הצליח להשיג זיכיון למכירה בספרד של רום „הוואנה קלאב", וכן השיג זכיון לבנות לאורך חופי הוואנה מרכז תיירות, שהקמתו תעלה עשרות מיליוני דולרים.

הפיתוי הגדול במזרח אינו מרתיע לא את הפאשיסטים משכבר ולא את הסוציאליסטים החדשים בספרד. בציד הגדול, מוכנים הכל לשרת את בריה"מ וגרורותיה. גם מעבר לרווח הכלכלי המיידי, בתקווה לגריפת הון גדול עוד יותר. „המליונרים הארומים" יודעים היטב, שאחרי ככלות הכל, עסק הוא עסק.

הנכד עבר דרך ארוכה

אולם ברירוס אינו היחיד שעבר עליו שינוי קיצוני כדמות אהרה מופלגת כלפי המשטר הסובייטי. מאז נעלמו פראנקו ומשטרו, מתרבים והולכים הפראנקיסטים הפלאנגיסטים ואנשי המשטר הישן המצטרפים לשורה ארוכה של „אנשי עסקים אדומים". עם החשובים ביותר בקבוצה זאת נמנים חתנו של פראנקו, האדמירל פדרו נייטו, ששימש שר הימייה בימי פראנקו, ראימונדו פרננדס, שמשפחתו עמדה בראש הפלאנגות ותנועות הנוער של פראנקו. ואפילו האיש שהיה שר הפנים בממשלת פראנקו, אנטוניו פרירה.

מעניין שדווקא זה האחרון הקים חברה משותפת לרוסים ולספרדים — „ווימר" שער לפני זמן לא רב היתה תחת עינם הפקוחה של שירותי הבטחון הספרדיים. שחשפו ואף גרשו סוכן סובייטי שעבד בה. סיפור מעניין לא פחות הוא זה של חווה מרץ', נכדו של חואן מרץ' הפינאנסיסט הספרדי שמימן מכספו את פראנקו ועזר לו לנצח במלחמת האזרחים בספרד. הנכד עבר דרך ארוכה: החברה שהוא עומד בראשה מכרה בשנה האחרונה לבריה"מ סחורות בשווי הקרוב ל־200 מיליון דולר כאשר מרץ' עצמו משמש מתווך — בין הרוסים לבין חברות ספרדיות שונות.

מפעליו של מרץ' הם אלה שמממנים — בין היתר — גם את „אגודת הידידות בריה"מ־ספרד". העיתונות הספרדית טוענת, כי הגידול העצום שחל בממדי חברותיו של מרץ' בשנים האחרונות משך אליהן את התעניינותם של שירותי הביטחון. הסקרנים לדעת מה סוד פעולותיו של מרץ', כדי לברר מה מרוויחים הרוסים מקשריהם עימו.

לאט אך בהתמדה

חואן גריגס, בן למשפחת ליברלים עשירה, הקשורה עם האינטרסים שיש לרוקפלרים בספרד, הקים חברה הקשורה גם היא עם בריה"מ. בשנים האחרונות מכר גריגס מכונות וציוד מיכאני כבד לבריה"מ, במחיר כ־40 מיליון דולר. כלי התקשורת הספרדיים משתוממים על כך שחואן גריגס, הנחשב בספרד ל„נציגו המובהק של הקאפיטליזם האמריקאי" מרוויח את לחמו — והרבה יותר מה — מקשריו עם בריה"מ. כלי התקשורת מדגישים, שהמפליא מכל הוא, שגריגס מממן את „האגודה הספרדית־סובייטית" — עוד מוסד ידידותי — ואינו מוצא כל פסול בניהול תעמולה קומוניסטית בארצו. בראיון שהעניק זה לא כבר לעיתונות, סיפר גריגס, שקשריו עם בריה"מ החלו לפני 12 שנה, ואז הוא הכיר אחד מאנשי הכלכלה המרכזיים של בריה"מ. הלא הוא מיכאל גורבאצ'וב, העומד היום בראשה. ולדימיר פרסוף, העומד בראש המחלקה הספרדית במפלגה הקומוניסטית הסובייטית וכרניי בוגומולוב, שגריר רוסיה בספרד, הם מידידיו הקרובים של גריגס. נודע לעיתונות שלאחר שבשלהי שנות ה־70 לא הניבו הקשרים בין גריגס לרוסים רווחים לצד הספרדי הציע גריגס עצמו להוציא מאות אלפי דולרים לאמצעי התקשורת, כדי שיפרסמו כל שנה כ־100 מאמרים וראיונות האוהדים אינטרסים סובייטיים.

ב־77' רכש גריגס 30 אחוז של עיתון הערב הספרדי „אינפורמציונה". סבסטיאן אוגה, שעמד אז בראש העיתון הזה, סיפר לא מכבר ש„לאט, אך בהתמדה, הורגשה השפעתם של המאמרים הפרו־סובייטיים בעיתון שלנו". בשלהי שנות ה־70, אף הקים גריגס שני מוסדות: „המועדון הפינאנסי של ג'נואה" שחבריו הם אנשי עסקים בעולם המערבי, ו„האגודה הספרדית הרוסית", שהכל יודעים שלמעשה היא שגרירות בלתי־רשמית של האינטרסים הסובייטיים בספרד.

העיתונות הרגישה באחרונה כי, בה־בעת ש„מועדון ג'נואה" שקע בקשיים כלכליים ממשיך גריגס לסבסד ביד רחבה את „האגודה לידידות בריה"מ ספרד". כאשר נסגר העיתון „אינפורמציונה" ב־1980, החל גריגס לממן מסע נרחב בעיתונות הספרדית למען בריה"מ, בעד פרישת ספרד מנאט"ו ונגד מדיניות ספרד כלפי אלג'יריה וחזית מורדי הפוליסאריו.

„מעולם לא פעלתי בגלל רווחים כלכליים". העיד על עצמו גריגס בלהט. „תמיכתי באגודת הידידות הספרדית־רוסית נובעת מהאהדה הרבה שאני רוחש לעם הסובייטי".

ב־1963 דיווחו סוכני הסי.אי.איי. בספרד לממשלתה, שאיש העסקים מנדוסה החל לגלות התעניינות רבה בבריה"מ וביקר בשגרירותה בפאריז, שם התיידד עם כמה מפקידיה. אותם פקידים סובייטיים, דרך אגב, הואשמו כעבור שנים ששימשו סוכני ק.ג.ב. וגנבו את תוכניות מטוס ה„קונקורד". זמן קצר לאחר פרשייה זאת, נסע מנדוסה לבריה"מ וב־1978 — בתמיכתם של שרים בכירים במשטר פראנקו שחיפשו להם אפיקים חדשים — הפך מנדוסה לאיש מספר אחד בכל הקשור לעסקים הספרדיים עם מדינות מזרח־אירופה.

הם לא הוכיחו את דבריהם

לכל דבר, כידוע, יש מחיר: מנדוסה מימן במיטב כספו את פירסומם בספרד של ספרים הרחוקים מאוד מלהיות „בסט־סלרים": „זכרונות ברז'נייב", „הדמוקרטיה וזכויות האדם בבריה"מ", וכדומה. בשנים האחרונות, הופיעו בעיתונות הספרדית מאמרים רבים שהאשימו את מנדוסה בכך שהוא הוא האיש הממממן את המפלגות הקומוניסטיות בספרד, שכיום מספרן ארבע לכל הפחות. מעולם לא הצליחו מאשימיו להוכיח את דבריהם. לפני שנים אחדות, בלחץ הפרסומים הרבים מסוג זה, התפטר מנדוסה מ„פרו־באנ" החברה האם המאגדת בתוכה חברות רבות הקשורות לבריה"מ. אולם, במקרה מפליא, נבחר בנו רמון לשמש בתפקיד אביו.

איש אינו מפקפק בזה שגם מאחורי הקלעים ממשיך מנדוסה להיות איש הקשר בין הקרמלין למאדריד, וכי הוא זוכה באמונם של הסובייטים. היום עומד מנדוסה בראש הנהלת קבוצת הכדורגל „ריאל־מאדריד". אולם, עיסוקיו הספורטיביים אינם מונעים ממנו למצוא כר נוסף לענייניו הכלכליים. בשלהי 1983, ייסד את „ארור קפה", שנעשתה עוד באותה שנה יבואנית הקפה הגדולה ביותר מניקראגואה לאירופה, מה שגרם, בין היתר, לשבירת החרם הכלכלי של ארה"ב על המשטר הסנדיניסטי. ■

מחקר חדש: יחסו של הנוער אל המין

חנה קים

שמרנים כמו האבות

מחקר שנערך בנושא „השוואת עמדותיהם של בני־נוער ישראלים כלפי תפקידי המין" מגלה שמרנות רבה בקרב בני־הנעורים, בנים ובנות כאחד. „בחורה שאינה נאמנה לחברה הקבוע היא זונה" ו„בחור שאינו נאמן לחברתו הקבועה הוא גבר" היא, למשל, עמדה רווחת בקרב הנשאלים

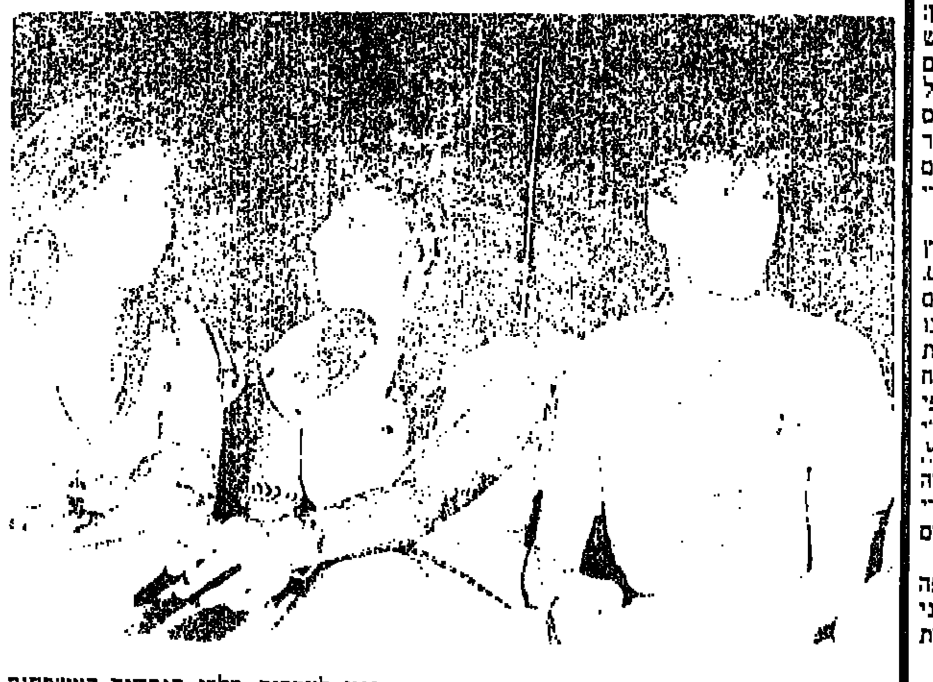

מחקר שנערך לצורך עבודת מ.א. באוניברסיטת בר־אילן בנושא „השוואת עמדות של בני נוער ישראלי כלפי תפקידי המין" מגלה שמרנות כלפי המין אצל בני־הנעורים. אלו מגלים גישות שובניסטיות מקובלות למדי. שלא היו מביישות אף את דור ההורים. הממצאים תואמים עמדות קונסרבטיביות שהתגלו אצל בני־נוער ישראליים בתחומים רבים אחרים. שאינם מראים על מרדנות רבה מדי, רעיונות המהפכה הפמיניסטית זרים לא רק לבני המין הזכרי; גם הבנות שהשתתפו במחקר גילו עמדות שמרניות כלפי מין.

המחקר, אותו ערכה שפרה קשב משווה לא רק בין בנים ובנות אלא גם בין בני־נוער מבתי־ספר שבהם לומדים תלמידים המוגדרים כ„טעוני־טיפוח" מול בני נוער מבתי־ספר המוגדרים כ„מבוססים". הממצאים מראים כי טעוני הטיפוח שמרניים עוד יותר מן המבוססים. קרי: מאוכלוסית טעוני־הטיפוח גדלים בזה אחר זה נערים ונערות שגישתם כלפי המין ותפקידיו וכן כלפי מוסד הנישואין רחוקים ביותר מרעיונות השיוויון.

מדוע צריך להינשא?

במחקר השתתפו 157 בני־נוער בגילאי 16־18, בני שני המינים. 60 מהם מבתי־ספר של רשת „עמל" באיזור המרכז כמרגם לטעוני הטיפוח (המוגדרים על־ידי משרד החינוך כ„תלמידים בני התרבות המזרחית, מעמדם הכלכלי נמוך, הוריהם בעלי השכלה מוגבלת עד שמונה שנות לימוד והם באים ממשפחות מרובות ילדים"). 97 תלמידים ותלמידות נבחרו מבית־ספר תיכון עיוני ברמה גבוהה אף הוא באיזור המרכז.

בני הנוער נשאלו מהם עמדותיהם לגבי נישואין, חלוקת תפקידים בין גבר לאשה במשפחה, נוהגי חיזור, יחסי מין לפני הנישואין, הסיבות לנישואין, אמצעי החיזור וסיבות ליחסי מין לפני הנישואין.

על השאלה מדוע צריך להנשא ענו רוב הנבדקים את התשובה „להקים משפחה". שזכתה להרגשה גבוהה יותר אצל טעוני הטיפוח. הסיבה השלישית לנישואין היא „לתת לילדים מעמד חוקי". „לאהוב ולהיות נאהב" דורג רק לאחר מכן. שתי דעות שמרניות: „צורת חיים ללא נישואין אינה נראית לי" ו"נישואין חשובים יותר לנשים מאשר לגברים" קיבלו דרוג גבוה אצל שני המינים, בנים ובנות, וכך גם ההגדרה „רצוי שיהיה הבדל בגיל הנישואין בין בני הזוג" ו„רצוי להנשא עד גיל 25"(!)

יחסי־מין לפני הנישואין

לפי הממצאים אין הבנות מגלות נטיות ליברליות כלפי מין. ההבדל היחיד בינן לבין הבנים נגע לעמדות כלפי תיפקוד המשפחות. הבנות מבקשות עזרה מבן־זוגם בעבודות הבית וצימצום הפערים בעניין זה. בנוגע לקיום יחסי מין לפני הנישואין נראים הבנים גישה ליברלית יותר מאשר הבנות. קרי: הם מצדדים בכך. אך כאן יש לציין כי הליברליות של הבנים, לפי מחקרים קודמים, מתייחסת בדרך־כלל רק להם עצמם: כ־50% אחוז מהם רוצים להינשא לאשה בתולה. בעוד ש־90% אחוז מהם מעוניינים בקיום יחסי־מין לפני הנישואין... באופן כללי אפשר לומר כי יחסם של שני המינים כלפי מוסד הנישואין הוא שמרני מאוד.

מי ישאר בבית?

בנושא עמדות כלפי תפקידי מין נשיים וגבריים קיבלו עדיפות ברורה דעות שמרניות כמו: „הבעל צריך להיות אחראי לפרנסת המשפחה". „האשה אחראית לטיפול בבית ובילדים". „שני בני זוג בעלי קריירה, האשה תוותר לטובת ענייני הבית". „במשפחה ששני בני־הזוג עובדים הבעל צריך להשתכר יותר". „במשפחה ששני בני־הזוג עובדים ואחד הילדים חולה, האשה תישאר בבית". כאן אמנם התגלה מעט שינוי בין הבנים לבנות, כשהאחרונות רוצות, כאמור, בצמצום הפערים במשפחה ובבית.

עמדות שני המינים לגבי נוהגי חיזור הן עדיין שמרניות ומקובל עדיין, גם על הבנות שהבנים מזמינים אותן לבילוי. מהם נוהגי החיזור? הבנים מעדיפים לצאת לבילויים, הבנות מחשיבות מאוד התייחסות לתאריכים (יציאה במועד ובזמן שתוכנן).

מהן הסיבות, לדעת הנשאלים, לקיום יחסי־מין לפני הנישואין?

„להנות" או „מתוך אהבה"

הבנים העדיפו את הפריט „להנות" בעוד שהבנות העדיפו את „מתוך אהבה". את הפריט „ביטחון עצמי" העדיפו הבנות יותר מן הבנים, וכך גם טעוני הטיפוח, שוקקים ליחסי־המין גם כדי ליקרם את בטחונם העצמי. טעוני הטיפוח מגלים, כאמור, את מדד השמרנות הגבוה ביותר לפי מימצאי המחקר. דבר זה, טוענת החוקרת, צריך להדליק נורית אדומה במשרד החינוך והתרבות, כדי שיטפל באוכלוסיה זו גם בנושאי חברה, בית ומשפחה, ויתאים את אוכלוסיית טעוני הטיפוח להשקפות ולדעות התופסות היום מקום נכבד בחברה הליברלית המערבית והנאורה.

לסיום, כדי לבחון שוב את מדד השמרנות, כדאי לשים לב שהפריט „בחורה שאינה נאמנה לחברה הקבוע היא זונה" ו„בחור שאינו נאמן לחברתו הקבועה הוא גבר" קיבל דרוג גבוה למדי אצל הנשאלים. ■

משיכות־יתר מפה ומשם

יהודה להב

הכוכנה המשותף: פאשיזם

הגיע הזמן להתפכח מאשליות. היו שהוטעו לחשוב, על־ידי מתק השפתיים על "אהבת ישראל", כי "הבחורים הטובים" מיסודם של המתנחלים למיניהם מתכוונים "ליטול את החוק בידיים" רק כלפי ערבים. היו שהישלו את עצמם, כי יש אמת בטענה המתחסדת, שרצח אמיל גרינצווייג היה מעשה טרוף של יחיד. בצומת הדרכים החסום, בדרך לכינוס "שלום עכשיו" בחברון התנפצו האשליות האחרונות. הטרור מכוון נגד ערבים ויהודים כאחד, כפי שצעקו כמה מתנחלים מתופרעים: את היהודים, שאינם מוצאים חן בעיניהם, צריך להרוג עוד לפני הערבים.

זהו טרור רצחני. הוא רק מתחיל בגידופים, בקללות, ביריקות, ברחיפות, ביידוי אבנים. יחד עם המכות, או אולי קצת אחריהן בא תור הכדורים. אנשי „שלום עכשיו" יהיו המטרה, לא פחות מתלמידי המיכללה האיסלמית.

מבחינה מוסרית, אין, כמובן, כל הבדל בין רצח ערבי ורצח יהודי. מבחינה פוליטית, ההתנכלות של המתנחלים למשתתפי כנס "שלום עכשיו", מסמנת בכל זאת שלב חדש. היא ממחישה, כי אנשי "גוש אמונים" ודומיהם חותרים לפיתרון אלים לא רק במאבק שהם מנהלים נגד הפלשתינים — כלומר, נגד בני עם אחר — אלא גם במאבקים הפוליטיים הפנימיים. אי־אפשר לומר עליהם שהם אנטי־דמוקראטיים. אם מצרפים את הכל יחד: את האלימות הטבועה בהם; את שנאת הזרים; את המשיחיות הקנאית — אין מנוס מן המסקנה, שהמכנה המשותף שלהם הוא הפאשיזם.

בגין פנה בזמנו ליעקב חזן בבקשה כמעט נרגשת, שיריבי "חירות" יחדלו לכנות את תנועתו "פאשיסטית". אס־כי ב"חירות" מעולם לא חסרו סממנים של פאשיזם, בבגין אישית וב"חירות" כולה, היו גם יסודות אחרים ועל כן, אולי, היה מקום להענות לבקשתו. לאחר מעשה גם הוכחה צידקת ההיענות הזאת. קשה להניח, שתנועה פאשיסטית מובהקת היתה משאירה על כנה את יסודות המשטר הדמוקראטי לאחר שהגיעה לשלטון — כפי שקרה אחרי 1977. כל הסייגים האלה אינם חלים על "גוש אמונים" ועל "התחיה". ההתנגדות העיקשת לחוק נגד הגזענות, ההתייצבות לימין אנשי אירגון הטרור היהודי והפעולה למען שיחרורם מן הכלא, יחד עם התוכנית לגירוש הערבים מארץ־ישראל המערבית, שהועלתה בוועידת „התחיה" מצטרפים למסכת אחת שאין לה הגדרה אחרת אלא פאשיזם. פרופ' יובל נאמן נבדל ממאיר כהנא בכך, שהוא תובע את גירוש הערבים בלי קצף על השפתיים, אבל התוכנית עצמה אינה נבדלת במהותה מתוכניות כהנא והעלאתה מוכיחה, שכהנא אינו היריב של "התחיה", אלא המתחרה שלה. אם לא נלמד מכך את הלקחים בעוד מועד, אני חושש, שבעתיד מצפות לנו הפתעות בלתי־נעימות מאד.

★ ★ ★

אי־אפשר לסיים בנימה כה קודרת, ובכן, על עניין אחר ובנעימה אחרת:

בניגוד לאחרים, אני סבור, כי שר־האוצר החדש הוא האדם הנכון במקום הנכון ובזמן הנכון: הרי כלכלת ישראל זקוקה לנסים.

מינויו של משה נסים מזכיר לי בדיחה סובייטית מימי ברז'נייב. כל מי שרוצה ללמד ממנה גזירה שווה, עושה כן על דעתו ועל אחריותו:

לנין הרגים, איך מנהלים מדינה; סטאלין הרגים, איך לא מנהלים מדינה; חרושצ'וב הרגים, כי כל אחד יכול לנהל מדינה; וברז'נייב הרגים, שאף אחד אינו חייב לנהל מדינה.

■

צה"ל 86'

אפי לנדאו

מילואים כדרך יסורים (ב)

לפני שלושה שבועות פורסמה כאן רשימה תחת הכותרת „מילואים כדרך ייסורים", בה תואר האופן שבו מגייס ומשחרר פיקוד צפון חיילי מילואים המסופחים ליחידות אחרות. להלן קיצור הטענות שפורטו באותה רשימה:

א. חיילי מילואים מגוייסים בבסיס ליד חיפה, המרוחק שעתיים וחצי מאיזור הפעילות שלהם.

ב. צה"ל לא דואג להסיע כל חייל, עם ציודו ונשקו, למקום השיחרור.

ג. הציוד הבסיסי אותו מקבל החייל לא כולל ציוד חם, וכך יוצא, שעליו לחתום על ציוד חורף בעוד שני מחסני אפסנאות.

★ ★ ★

עד לפירסום הרשימה לא נמסרה כל תגובה מדובר צה"ל. הנה התגובה הרשמית, כפי שניתנה לפני כשבוע:

„בעקבות תקלות שהיו בהצטיידות של אנשי מילואים במספר מקומות לקראת תחילת שירות מילואים פעיל, ניתנה הנחייה שהצטיידות אנשי המילואים תרוכז במקום אחד. וכי באחריות היחידות להסיע את חיילי המילואים למחנה שממנו ישתחררו".

★ ★ ★

זו הייתה לשון ההודעה הרשמית. מעבר לה, נמסר לי (לגבי טענה א), שחיילי מילואים המשרתים באיזור גבול הצפון, לא יגויסו וישוחררו יותר באותו בסיס ליד חיפה, עליו דובר ברשימה, אלא במפקדת העוצבה אליה יסופחו.

לגבי טענה ב': גם לפני הבירור האחרון, הייתה בצה"ל הוראת־קבע, לפיה משתמע, כי באחריות היחידה להסיע את חייל המילואים למחנה בו החייל משתחרר. עתה, לאחר תחקיר שנערך בדרגים שונים בפיקוד צפון, במסגרת הטיפול בשאילתות שהגשתי, הוצאה פקודת־מטה בחתימת אלוף הפיקוד, המפרטת וחוזרת על הפקודות. בנוסף להנחיית אלוף הפיקוד, קצין השלישות הפיקודי הינחה את כל קציני השלישות בכל יחידות הפיקוד, והורה להם „להוריד" את הנושא לכל הרמות הנמוכות ביחידות השונות.

לטענה ג' (ציוד חם) — דובר צה"ל לא התייחס כלל. כך גם לגבי נושא נוסף שלא נכלל בשאילתה אך נכתב עליו ברשימה: הפקודה שאין לשחרר חיילי מילואים ביום א' בשבוע, גם במקרים שקיבלו צו ליום זה.

★ ★ ★

בסיכומו של דבר נראה לי, שמפקדת פיקוד צפון טיפלה בטענות, תוך נכונות לפתור את הבעיות שהועלו. העתיד יאמר אם אכן עזרו ההוראות החדשות.

■

ה„שיבה" של אל־מרסאד

חנוך בארי

דבר מפ"ם בערבית

הופעתו המחודשת, לאחר עשר שנים, של „אל־מרסאד", ביטאון מפ"ם בשפה הערבית (מרס 86) היא אירוע בלתי־מבוטל. העיתונות הערבית היוצאת בישראל (להבדיל מזו המופיעה בגדה המערבית) היא מצומצמת, דלה ומאז סגירת היומון „אל־ענבא", רובה ככולה מבית ההוצאה של חד"ש עם אוריינטציה קומוניסטית המתנגדת לרעיון הציוני. הוצאת עיתון מפלגתי גם אם הוא מופיע אחת לשבועיים אינה כדף אינפורמציה לפעילים או לחברים מקורבים. זה ביטאון האמור לייצג מפלגה, להפיץ את מדיניותה ובמקרה שלנו — מפלגה ציונית המנסה למצוא דרך לשותפות יהודית־ערבית. על־מנת להוציא לפועל מהלך כזה דרושה מערכת מובילה המורכבת מפעילים המהווים צוות אשר ביכולתו להוציא עיתון פוליטי קריא, בעל תפוצה (נמסר שהגיליון הראשון הודפס ב־10,000 עותקים) וכן משאבים כספיים בלתי־מבוטלים הניתנים לכל עיתון פוליטי על־ידי הגוף המעוניין, ובעיקר קו מדיני של המפלגה בסוגיית ערביי ישראל שאליהם מכוון העיתון. יש להניח שהנחות אלה עמדו לפני מקבלי ההחלטות במפ"ם והובאו בפני חברי המערכת עליהם מוטלת המלאכה.

הגיליון הראשון של אל־מרסאד אינו עוסק הרבה במטרה לשמה נועד. תחת הכותרת „ולנו השיבה" נאמר לקוראים ששליחות העיתון היא להאבק למען השיחרור הלאומי..." ברוח זו עוסקים מירב המאמרים החשובים: מאמר המערכת תחת הכותרת „מפ"ם וזכות ההגדרה העצמית" וכן תגובה נגד נאום חוסיין והודעתו על ניתוק המגעים עם אש"ף מסכם: „פיתרון הבעיה הפלסטינית אפשרי רק על ידי הכרה בזכות הפלסטינים להגדרה עצמית וזכות זו ברורה כשמש בצהריים". תוכן הידיעה והכותרת הראשית דנים גם הם בשאלה זו ומובאים בה דבריו של ח"כ אלעזר גרנות בכנסת ודברים דומים מפיו של ח"כ ותד.

העמוד האחרון מוקדש כולו למסיבת עיתונאים שערכו יוצאי עדות המזרח בה קראו לפתרון בהסתמך על מו"מ עם אש"ף. וכן צילומי המאמרים שהתפרסמו בשני שבועונים ממזרח ירושלים „אל־עוודה" (השיבה) ו„אל־ביאדר אל־סיאסי" המייצגים את הזרם המרכזי באש"ף. בעמודים הפנימיים נמסר על עבודת ח"כים ממפ"ם, מאמר על החינוך במגזר הערבי ושוב... מאמר שהועתק מ„על־המשמר", מאת קאסם זייד, בו יצא כנגד חברים בתנועה הקיבוצית המקיימים מגעים עם גורמים מתונים בשטחים מתוך הנחה שאש"ף לא יבוא עכשיו ובטווח הנראה לעין לשולחן הדיונים.

אכן, ללא ספק יצא ביטאון מפ"ם בערבית לאחר שנים רבות למאבק פוליטי עם קו ברור ומוגדר.

רק לאחרונה עמד הציבור הערבי בישראל בפני מבחן חשוב ב"יום האדמה". גורמים שונים ביניהם התנועה המתקדמת לשלום ניסו להסית את המיעוט הערבי להפגנות ולשביתה כללית. ח"כ מיעארי שלא אחת קורא לערביי ישראל להצטרף למאבק הפלסטיני ברוח אל־מרסאד טען ביום זה שהקוראים למתינות הם כבוגדים בעניין הפלסטיני, אך הציבור הערבי לא נענה והוכיח את בגרותו ורצונו בקיום שקט תוך פתרון אמיתי של בעיותיו בדרך השיוויון והשותפות.

להכרזתו של פרס בוועידת העבודה על הכרה בעם הפלסטיני חשיבות רבה בכך שנאמרה לראשונה מפיו של ראש־ממשלה. היא תואמת את עמדתנו שהופיעה זה מכבר בהחלטות מפ"ם בתוספת שפיתרון הסיכסוך אפשרי על בסיס ירדני־פלסטיני תוך פשרה טריטוריאלית. יש לציין שבאותו שבוע חזר ערפאת וטען בעיתון הכוותי אל־מג'תמע: „אש"ף ממשיך לפעול ללא לאות להגשמת מטרות היסוד שלו שהעיקריות שבהן הן כינון מדינה דמוקרטית בפלסטין רבתי שבהן יחיו יחד מוסלמים, נוצרים ויהודים..." והוסיף: „אש"ף נאלץ לגלות גמישות פוליטית כדי לעבור שדה מוקשים, אך למעשה מבלי לוותר על עקרונות היסוד של המהפכה הפלסטינית".

לא נחדש אם נזכיר שמפ"ם עשויה בקרוב לעמוד בפני הבוחרים, ערבים כיהודים, הנהגת המפלגה תבחר מן הסתם בין שתי אופציות: האחת הצטרפות לזרם הנושא את דגל המאבק הלאומי הפלסטיני בו שותפים כוחות ואירגונים ערביים בעיקרם מהתנועה הדמוקרטית לשלום ועד האירגונים הפלסטינים ואש"ף בראשם והאפשרות השניה — מאבק משותף יהודי־ערבי למען חיים של שותפות ושיוויון באותה ארץ (הנמצאת עדיין במצב מלחמה עם מרבית המדינות השכנות) למען שילוב אמיתי של הערבים בישראל אך ללא ויתור על אופיה היהודי והציוני, וזאת לפי מצע מפ"ם. נקווה ששיקולים אלה יעלו על סדר־היום עם הוצאתו המחודשת של אל־מרסאד.

■

זקנים במלכודת

אברהם שרון

הזעקה והשתיקה

חברה שאינה מכבדת את הקשישים החיים בתוכה היא חברה שמשהו עמוק, בסיסי לקוי ופגום בה מן השורש. חברה שצעיריה אינם מקיימים את מצוות „הדרת פני זקן" היא חברה שבה הנוחות האישית, האגואיזם ואי־הראייה של צרכי הזולת — מהווים סכנה אמיתית לשלימותה, שלא לדבר על ההתנכלות לקשישים, שרידתם, פציעתם ולעיתים לא רחוקות — גם הריגתם.

האם אנחנו מסוגלים לחוש — מה שלתחושתו דרוש רגש קשוב — את הכוח שזקוקים לו קשישי הארץ וישישיה על־מנת לשאת את חולשתנו? האם אנחנו מייחסים חשיבות מספיקה ונותנים את הדעת לגילויי ההזנחה הכמעט פושעת כלפי מי שנתנו את כל מאודם לבנין הארץ, ולהיווצרות כל מה שהיא, לטוב ולמוטב?

האם היותם נידונים לשבטה המייסר של שרירות־דעתם של מטורפים המהלכים עליהם אימים, הוא ההוקרה והגמול על השנים הטובות שהן עשו ופעלו כאן? האם כל סוטה־מין, כל פסיכופאט, יכול להפוך זקנים חסרי־מגן וישע לאובייקט של התעללות? חברה שאינה מכבדת את זקניה מן הבחינה המשפטית ומן הבחינה הסוציאלית, ומגלה אדישות וזלזול כלפי הזכויות הבסיסיות שלהם והיא גם החברה המתנכלת להם, ומהלכת עליהם אימים.

הזיקנה של רבים היא חרפתה של החברה שבתוכה הם רועדים מפחד, במקום לקבל את הכבוד המגיע להם. כאזרח מדינת ישראל השומע ורואה את יחסה של החברה שבה הוא חי אל קשישיה אני בוש ונכלם.

סליחה, אנשים טובים ויקרים — כל פגיעה בכם היא העמקת הסכין החורץ בלהבו וחוד את אות הקין על המצח של כולנו.

■

קוקטייל ליבראלי

עדנה רזי

אנשים טובים באמצע הדרך

יש אנשים החושבים שכדי להיות ליבראל מספיק לשים כסא בין כל שני כסאות ולשבת עליו. לפי השקפתם ליבראל הוא אדם היושב באמצע. בהשקפה נוספת אין להם צורך. הם היו שמחים לקבוע את מקומם אחת ולתמיד באמצע ולא לזוז משם יותר. באמצע הם נהנים מהרגשה של חום וביטחון. לדעתם, הבעיה של החיים הפוליטיים בארץ היא שאין בהם אמצע. הם אינם נהנים מן הלוקסוס של אנשים בעלי השקפת עולם שמאלית או ימנית, חילונית או דתית. הם מעולם לא קבעו עמדה ברורה לגבי שאלת השטחים והשלום, הבעיה הפלשתינית או בעיית הדת והמדינה.

לכן, מדי פעם הם צריכים להרים את הכסא שעליו הם יושבים ולהזיז אותו ימינה או שמאלה. הם מתלוננים ש„המדינה זזה להם ימינה" כפי שטען טומי לפיד, הליבראל החדש, בראיון הטלוויזיה. אחרים טוענים שהמרכז זז יותר מדי שמאלה. כך או כך נטרדת מנוחתם והם מתעייפים מהזזת הכסא כל פעם לאמצע חדש.

האנשים האמצעיים האלה אוהבים לחשוב בצמדים. הם יודעים שכדי להיות באמצע הם נזקקים לשני צרדים — לצד ימין ולצד שמאל. מדי פעם הם לוקחים את שני הקצוות ורוקחים אותם לקוקטייל — הקוקטייל הליבראלי.

במשך מספר שנים הם השתמשו להכנת הקוקטייל שלהם גאולה כהן וביוסי שריד. והנה באחרונה בא כהנא וקלקל את השורה. שוב הם היו צריכים להרים את הכסא ולזוז קצת. הפעם שמאלה, לפתע גילו שהם יושבים יותר מדי קרוב אל כהנא. הם מצאו עצמם נאלצים לטרוח בהכנת קוקטייל חדש. לשם הכנתו צריך לערבב את כהנא מימין עם מיעארי משמאל. הם לא כל־כך אוהבים את הקוקטייל הזה, הוא חריף מדי והם התרגלו כבר לקוקטייל הישן. אלה האנשים שהופעתו של כהנא בזירה הפוליטית השפיעה עליהם ביותר. על אנשים שהשקפת עולמם רחוקה מכל גזענות אין כהנא מאיים באופן אישי. אך אנשי־האמצע מרגישים מאויימים. הם תלויים תלות ישירה בשני הפרטנרים, היושבים לצידם הימני והשמאלי.

המרכזונים הללו שכל נהייתם היא אל האמצע באים בדרך כלל מן השכבות המשכילות. בהיותם משכילים הם יודעים לזהות מה נחשב להשקפת עולם נאורה. הם אינם אוהבים להתגלות כריאקציונרים בין חבריהם המשכילים. הם אינם חשים בנוח כאשר סביבם מתנהלות שיחות במשוואות של שלום ושטחים ושל דת ומדינה.

הם, בדרך כלל, אינם חשים נוח גם כשמדברים בנושאים פמיניסטיים. אם כי כאן נראה להם לגיטימי להתבדח מעט וכך לחשוף לעיתים את השקפתם האמיתית בעניין שיחרור האשה. לרוב הם אינם מאמינים בשוויון בין גברים לנשים. הנושא האהוב עליהם הוא כלכלה. כאן, באורח פלא, הם חשים בטוחים ואינם חוששים מסטיגמה של ריאקציונרים, וזוהי נוסחה מיוחדת שהומצאה בחברה הישראלית. במדינות אחרות נבחנת דווקא בנושא הכלכלה השקפת עולמו הפוליטית של האדם.

הם תומכים בחוק נגד גזענות, אך רוצים גם בחוק נגד מפגשים עם אש"ף. וזהו הצמד הנוכחי שלתוכו נרחקו. הם אינם ערים לשינויים שחלו בהתבטאויותיהם. בקלות ובטבעיות הם מדברים על הפלשתינים. לפני חמש־עשרה שנה הם סרבו להודות שאלה קיימים.

אולי עליהם נכתב השיר של המשוררת הלאומית „אנשים טובים באמצע הדרך".

אנשים היושבים באופן קבוע באמצע הדרך. הם אינם רואים את תחילתה או את סופה. הם רואים רק את מה שעובר במשבצת שבה הם יושבים. שכן הם מעדיפים לדון על כל נושא לגופו כפי שהוא מופיע באותו רגע באמצע הדרך. מכיוון שלא בנו לעצמם השקפת עולם הם מאד מעוניינים באינפורמציה. אצלם האינפורמציה תופסת את מקומה של האידיאולוגיה. כאשר הם נכנסים לוויכוח עם אדם בעל השקפת עולם יונית הם מיד מתקיפים אותו בשאלות. „מתי בדיוק זה קרה, מה המספר, באיזה מקום בדיוק? כך הם מרגישים שהם מתווכחים ביושר ויכולים לא לחשוף את נטיית ליבם האמיתית — נטייתו של הקונפורמיסט.

ירון לונדון נהג בחכמה כאשר סרב להרשות למר לפיד להכנס להסברים ארוכים ומשעממים הבאים לחפות על חוסר עמדה אמיתית ועל ליקוי רציני בתחום האידיאולוגי. אלה שיצאו בביקורת קשה נגדו מבלבלים בין נימוסים טובים לבין אידיאולוגיה. אני בטוחה שכאשר יראיין ירון לונדון את חנה בבלי הוא ינקוט בטכניקה שונה.

איך לבחור חברים

ברצוני להציע דרך יעילה לבחירת חברים. לפניך רשימת נושאים ומתוכם עליך לבחור את הנושאים המרגיזים אותך ולדרג אותם.

1. שעון קיץ.
2. כנס „התחיה" בקרית ארבע והכנס של „שלום עכשיו".
3. פרשת מודעי והמשבר הממשלתי.
4. המתקפה האמריקנית בלוב.
5. חורתו של פלאטו שרון לישראל.

רק לאחר שהחלטת מה מכל הדברים האלה מרגיז אותך, אתה יכול להתחיל לחפש חברים. חברים המתרגזים מדברים שונים יהפכו לעוד נושא שירגיז אותך. למה לך?

יתכן, כמובן, שאחד מן הנושאים המוצעים לעיל, אינו מרגיז אותך יותר. אתה כבר מעבר ליאוש. אם כך מצבך מצויין! אין חברים טובים יותר מחברים ליאוש.

■

שולים לתהליך

מעשי נסים ושמאלץ־ליברלים

הציבור הישראלי, כמו בארצות אחרות, אוהב יציבות שלטונית. עד שאנחנו מתרגלים לשגיונותיו של השר האחד — מודעי כמשל — באים ומחליפים אותו בנמשל. אלה אורחות שאין הקהל אוהב, והוא מביע את מחאתו בסקרי־דעת של שוקי־יהוצות. לכן, אני שב ומתפלא על קהל־היעד של מודעי, שבכל כך מצטער על החלפתו במשה נסים. נסים מכין במשפטים לאדהרכה יותר ממודעי והא ראיה: אי־המלצתו על וערת חקירה לאירועי סאברה ושתילה, או אי־מינוי נחליף ליועץ המשפטי. מודעי, לעומתו, לא נבחן לפי שעה בכישוריו המשפטיים. במשרד הזה -- יותר גרוע מכישה נסים קשה מאד להיות. לעומת זאת, מי אמר שמודעי מבין בכלכלה? אימתי ניתן לקרוא לפיטורי אלפיים פועלים מ„סולל בונה", לאיום על סגירת מנועי כית־שמש ומספנות ישראל כשם „צמיחה"? שני ה„קליינטים" הללו עוד יכולים להפתיע לטובה לא רק את הפטרון, גם את הציבור. הכל שאלה של זמן והסתגלות.

ורק להמחשת ה„שמאלץ־ליברליזם": פקיד די בכיר שעבד במחיצת מודעי סיפר לי כי האיש הזה הוא חסר עקרונות, כשם שהנייר עליו מודפסת רשימה זאת הוא נטול עץ. וכך המחיש לי המקורב לשעבר: „לא איכפת למודעי ליטול מפיך את פרוסת הלחם האחרונה שנותרה לך. רק מה? גם לא איכפת לו שלא לקחת. איך שרו „התרנגולים"? ככה, סתם. או שאמר זאת המסים שמיר: „למה? ככה!" או הורבן מספרי המור יותר לא יכול להיות. ושואה כלכלית פרועה יותר כבר לא תוכל להתרחש, וזה מה שחשוב לזכור בעוד מועד.

רשוב: אין על מה

בעיתונים התפרסמה אמירתו של ראש־הממשלה, שמעון פרס, ברינוי וערת המינשנה המדינית של ה„עבודה" כי שום מנהיג ערבי לא יסכים להכנס למשא ומתן עימנו אם לא תהיינה כל האופציות פתוחות. נזה שלא הורלף הוא אנחת המועקה של ראש־הממשלה נוכח נסיונות־הכשל לחבל בשלום אפשרי של ה„ניצים" במפלגתו. „אני מיואש", פלט ראש־הממשלה, שכידוע אינו אדם הנתפס למפסימיות אפילו במצבים סבוכים.

אישיות מדינית בכירה הבהירה לי בשיחת־רקע השבוע, כי היעד העיקרי שלנו צריך להיות: מצרים וסיום תעלול טאבה מצידנו. חוסיין אינו מוכן ללכת „על פחות" מכל הגדה, ואין הוא חושש מקבלתה בחזרה שמא תערער את המאזן הדמוגראפי --- הבדואי־פלשתינאי --- בגדה המזרחית. אש"ף, לעומת זאת, הוא גולם שנולד במלון „אינטרקונטיננטל", בעת שהוחזק בידי חוסיין (ולפני 67'), ומאז אותו כנס במזרח־ירושלים, שב הגולם הערפאתי וקם על יוצרו בכל עת של שלום אפשרי. המצב קשה והדרך לשלום תוכל להיסלל רק אחרי פירוק הממשלה הנוכחית. לכן, חיזוק התשתית של תנועת־העבודה נוכח אפשרויות של מיטלה צרה או בחירות מוקדמות, זהו הצוהר דרכו ניתן לראות את קצה־הקרן של שביב השלום.

שבדיה — אחרי

השבוע הוזמנתי לשיחה מנושכת עם ידיד ותיק שהגיע ארצה לוועידת ה„עבודה". שמו: אוקה גוסטבסון והוא חבר הפרלמנט השבדי, חבר בוועדות המוסר הזה לחוץ ולביטחון וועדות נפרדות), ואף ייצג את שבדיה במושב העצרת הכללית של האו"ם. לשאלתי על מידת קבילותו של היורש, אינגבאר קרלסון, סיפר לי כי במשאלי דעת־קהל הוא -- כמו שמעון פרס — ראש־הממשלה הכי פופולארי שהיה לארצו, יותר מפאלמה המנוח.

ואכן, בשעתו הותיר קרלסון בארץ רושם הכיב מאד. בעת שהגיע בתקופת כהונתה של גולדה מאיר, ואף נודמן לי להתלוות אליו. אבל הפואנטה היא במשפט הבא שאמר לי הפארלמנטאר הצעיר: „אם קרלסון הגו בשיא הפופולאריות כעת, סימן שבעתיד תהא צפויה לו רק ירידה בסקרים, וזה מדאיג".

ובאשר לרצח פאלמה, קבע, כי שלושה גורמים מחמירים את האירוע: שזה קרה דווקא בשבדיה, שזה קרה לראש־ממשלה נאור ופופולארי, וכיה שמדאיג יותר הוא שהרצח נעשה בידי גורמים זרים לאישיות השבדית שהיתה בעלת מוניטין בכל רחבי תבל.

■

רוני בורג קטן

יוסף שמי

כולם (היו) אוייבי

בשבוע שוכה לכינוי „שבוע מודעי", הופיע על מרקע הטלוויזיה סגן שר־החוץ רוני מילוא. המילון ששימש את רוני מילוא לא היה שונה מזה בו משתמשים "השרופים" מבין אויבינו מעבר לגבול. הכוונה היתה בפירוש להעליב, לפגוע, להשמיץ, להשפיל את מי שהיה עדיין ראש־הממשלה שבה מכהן רוני מילוא כסגן־שר.

רוני מילוא אינו יחיד בליכוד, גם אם הוא נמנה על המצטיינים בניבול פה. אין זה מקרה שאנשי הליכוד ובני בריתם מהימין מצטיינים באלימות מילולית כלפי יריביהם. הם בקושי שולטים ביצריהם. גם באולם הוועידה של תנועת החירות, שם כוונו העלבונות נגד אנשים מן "המחנה הלאומי". אחרי מילות גנאי באו תיגרות ידיים ורק כפסע היה בין תיגרות הידיים למלחמת אחים ממש. באה להם לאנשי הימין הלהיטות לדברי עלבון ונאצה? לכה אינם מסוגלים להתווכח, לשוחח, לשכנע, להשתכנע?

התשובה טמונה באופיה של התנועה הלאומנית ולא רק בישראל. הלאומנים משתמשים בכל מיני „איני יכול להתקיים ללא אויב וכל מי שאינו מוכן לקבל את הפילוסופיה והפרקטיקה הפוליטית שלו הוא אויב. האויב המסוכן ביותר הוא דווקא זה שבפנים. מבחינה זו החירותניקים שלנו דומים לבולשוויקים של שנות העשרים. היה זה סטאלין אשר צייר תמונה של „מעגלי אוייבים" באחת מועידות הקומינטרן. לפי הניתוח "המעמדי" שלו המסוכנים ביותר הם הקרובים ביותר לקו "הנכון" של התנועה.

על כן, יש לכוון את האש נגד כל "הסוטים" מימין ומשמאל בתנועה הבולשוויקית. רק אחרי הרס בני הברית של האויב בתוך התנועה בא תורו של האויב כחוץ. בלהיטות המאבק נגד „קרובים קרובים" שכחו "החברים" את האוייב האמיתי.

גם הבולשוויקים שלנו מתנועת ה"חרות" כל כך עסוקים במאבקם נגד "קרובים קרובים" עד שאין להם זמן לחשוב כיצד לפתור בעיות לאומיות כמו השינוי הדימוגרפי לרעתנו, הירידה מהארץ, עצירת הצמיחה הכלכלית ועוד בעיות לאומיות בוערות. מזמן אין הם עוסקים בעיצוב תוכניות לעתיד. אף לא מעמידים פנים שיש להם יומרה כזו. רק בדבר אחד הם מגלים גאונות של ממש — בליבוי אש האיבה הפנימית, בזה מתבטאת "תרומתם" לחיזוק כוח העמידה של העם. לרידם, "מלחמת אחים" תחזק עוד יותר את רוחו וחוסנו של העם היושב בציון. רוני מילוא הוא רק בורג קטן במכונה (אולי במפלצת) של מחנה הימין העושה ימים כלילות בהכנת תשתית לריב אחים עד חורמה.

■

אפי לנדאו

קשר כפול

● הסקופ הנשכח

הכל התחיל ביום ו', 4.4.86, בראיונות „מקוריים" של מודעי ב„הארץ" ו„חדשות". ליואל מרקוס פשוט לא היה מה לכתוב ליום ו', לכן הלך אצל מודעי. השמיע הערה שחיממה את השר וזה פלט את אמרות השפר שלו. אצל זאב חספר ב„חדשות", הראיון לא היה הרבה יותר מתוכנן. כך גם דברי מודעי.

ביום א' היו כמה עיתונים שפיספסו את הסיפור להזכיר את המקור („חדשות") המתחרה.

למחרת, יום ב', כבר עלו כל העיתונים על גל משבר מודעי־פרס. למשך יותר משבוע. עורכי החדשות לא ידעו, שבאותו יום יטרפו

„הסקופ הנשכח" בעיתון „הארץ", ביום ג' ה־8.4.86

המרכזי והעדיפו עליו את שעון הקיץ כנושא לכותרת ראשית. „דבר" היה היחיד שכתב מפורשות: „דרישה לפטר את מודעי". „על המשמר", בכותרת דומה: „צעדים נגד מודעי". „מעריב" דיבר על „עשיית חשבון", ואילו „הארץ" ו„חדשות", כאילו לא ידעו מה עוררו, העדיפו את שעון הקיץ. ב„ידיעות" העדיפו לחזור על הכרזות מודעי מיום ו' („פרס מעופף") בלי הפוליטיקאים את קלפיהם. הכותרות היו דומות: שרי „העבודה" ממליצים לפטר — פרס יודיע על החלטתו. עדיין הכותרות הנכונות בזמן הנכון.

יום ג' היה יומו הגדול של עיתון „הארץ" עם ה„סקופ הנשכח" של יהושע מאירי: „הפשרה המתגבשת: מודעי ימונה לשר־חוץ לאחר הרוטציה ופרס יקבל את תיק האוצר". שאר העיתונים עוסקים בנחישות־דעתו של פרס,

כוח החזיות של הפוליטיקה

שתי עובדות בלטו בכיסוי העיתונאי של משבר פרס־מודעי:

● הסקופ של „הארץ" ביום ג' (8.4.86), שלמשך שלושה ימים הלך לאיבוד וקם לתחייה ביום ה' ובכותרות של יום ו'.

● ההתיישנות המהירה של כותרות העיתונים.

שאלתי את רפאל מן, הכתב המדיני של „מעריב", מדוע לא התייחס כלל לאפשרות שהעלה „הארץ". „זה נראה כמו הצעה שהתגלגלה וירדה מעל הפרק", ענה. „ניסיתי לבדוק והתברר לי, שזה אחד מכמה רעיונות־פשרה ששפירא גילגל. האווירה הייתה — שזה הולך לכיוון של משבר" — דברי מן.

רוני שקד מ„ידיעות אחרונות", מודה: „לא התייחסנו לידיעה ברצינות". לדבריו, ידעו הוא וחבריו, מיצחק שמיר, שההצעה אינה ריאלית.

אילן כפיר מ„חדשות" לא ראה כלל את הידיעה ב„הארץ". לדבריו, פירסם ספקולציה כזו, אך רק בגדר רעיון ולא בגדר עובדה. המהלך צבר תנופה רק ביום ה', ב־02.00, השעה בה שמיר הסכים להצעת פרס שמודעי לא חוזר לאוצר.

נראה שהייתה כאן החמצה של כל העיתונים והפוליטיקאים הצליחו ל„עבוד" על הכתבים, גם על אלה של „הארץ", שכנראה לא האמינו לדיווח שפורסם בעיתונם.

בפרשה זו, הוכח יתרונו הגדול של הרדיו על העיתונות הכתובה. המאורעות המסחררים גרמו להתיישנות מהירה של הכותרות ולתסכול אצל עורכי החדשות והעיתונאים. אומר אילן כפיר: „זו הייתה הוכחה, שלפוליטיקה יש כוח חזיות חזק יותר מזה של כותרות העיתונים".

ש„יתן ארכה של שבוע לליכוד כדי להחליף את מודעי".

ביום ד' נשכח הסקופ של מאירי גם בעיתונו הוא, אשר דיווח, כשאר העיתונים, על נאומו של פרס בפתיחת ועידת מפלגת העבודה, בו הבטיח „להעביר את מודעי מתפקידו". גם „ידיעות אחרונות", שביום ג' הצניע בעמוד 2 ידיעה (מאת בינה ברזל) על רעיון פשרה של שפירא שכולל חילופי תפקידים בין שרים בתוך הליכוד, ירד משום מה מהרעיון, שלמחרת הוכח כרלוונטי מאוד.

ביום ה', היום בו „התפטר" מודעי כשהוא יודע על הכוונה למנותו לשר־חוץ, סיפרו הכותרות, כולל זו של „הארץ", על משבר ודאי: בחירות ביוני, ממשלה צרה, התפטרות שרי הליכוד ביום א' — אלה היו הכותרות. כל הכותרות נראו, למחרת, כשלג דאשתקד.

ואכן, ביום ה' בערב ישבו שרי הליכוד והחליטו להסכים להצעת הפשרה: שמיר לאוצר; מודעי לחוץ. „הארץ" התגאה בפני קוראיו על הסקופ שלו מיום ג', אך „שכח" להסביר להם, מדוע הנושא ירד מעל עמודיו בימים ד' וה'. תופעת התיישנות הכותרות חזרה גם הפעם על עצמה.

למחרת, שבת, הובהר שהמשבר לא חוסל אלא, למרבה האבסורד, תפס תנופה: הוויכוח אם מודעי יחזור לתפקידו אחר הרוטציה. בשאלה זו עסקו כותרות העיתונים ביום א'.

מאוחר בערב, לאחר ישיבת ממשלה בת עשר דקות, התברר: אין משבר: יש „ניסים" במשרד האוצר.

מי בעל את מי?

קוריוז הקשור לנושא. שנקלה נתעות דפוס בעמוד הראשון של „הארץ", יום ד' 11.4.86 (ראה בתמונה):

פרס בפני 3100 צירי תנועת העבודה: מודעי יועבר מתפקידו

"זו לא היתה פליטת פה; הוא בעל דרך מאורגנת"

הרצוג: משאלת הלב של רוב הציבור היא שהמשבר יגיע לסיומו במהרה

התחיה קירלד | כיס־ "הארץ" לענייני מפלגות | מאת אילן שחורי | חוץ, השמיע ראש הממשלה דברים קשים וחריפים ביותר | מודעי

בסופו של המשבר נשאלה השאלה: מי הרוויח מהמשבר — פרס, מודעי, שמיר? ב„הארץ", בעיצומו של המשבר, כבר הוזליטו: מודעי בעל את כולם בדרך מאורגנת...

דוד ארן

מסביב לעולם

● חגיגות לזכרו של קוקושקה: כל העולם בית

אוסקר קוקושקה, אחד מגדולי הציירים של המאה העשרים, זוכה עתה במלאות מאה שנים להולדתו לכבוד רב במולדתו אוסטריה, שבה כונה לפנים, בעת השלטון הנאצי, „אמן מנוון".

בכפר פכלארן, כמאה ק"מ מערבית לווינה, ניצב הבית שבו נולד קוקושקה ב־1 במארס 1886: שם מוצגת עתה תערוכה לזכרו. במוזיאון לאמנות שימושית בווינה מתקיימת תצוגה של תמונות ערים של הצייר. סרט ביוגראפי, שהוכן במשך 17 שנים, הוצג בהקרנת בכורה בווינה, שבה התחנך קוקושקה. תערוכות לרגל יום הולדתו של האמן נערכות השנה גם במוזיאון ההמבורגי לאמנות ולמלאכה, בגאלריית טייט שבלונדון ובמוזיאון גוגנהיים בניו־יורק.

אולדה קוקושקה, אלמנתו של האמן, סבורה כי בעלה המנוח לא היה נותן יד לכל ההתרגשות הזאת. „הוא לא היה בא לתצוגות, אף על פי שתמיד אהב לראות שוב את תמונותיו... אנו היינו תמיד מסתלקים ב־1 במארס מווינה לכמה ימים, כי הוא פחד לקבל פרסים ומברקים", אמרה: „הוא אמר שזה דומה ללוויה"...

אולדה, שהיא אוסטרית, שנישאה לקוקושקה בתוך מקלט בלונדון בשנת 1941, עודנה מתגוררת בווילנוב שבשווייץ, מקום שם השתקע הזוג בשנת 1953. קוקושקה הרבה לצייר את דיוקנה בשנות ה־30 — אמרה — אך הוסיפה בחיוך על שפתיה: „אבל לא שימשתי לו דוגמנית קבועה".

קוקושקה היה אחד האמנים הגדולים של האקספרסיוניזם. דיוקניו ונופיו זכו לשבחים על ראייתם הפיוטית, על התנועה שבהם ועל צבעיהם הזוהרים. הוא נפטר בשנת 1980. „ימים ספורים בלבד בטרם מלאו לו 94 שנים, אחרי חיים שופעי מסעות, עישון ושתייה. בראיון, לרגל יום הולדתו ה־90, אמר: „אני נהנה מן החיים כמו מלימון — עד לטיפה האחרונה". הפילוסופיה שלו היתה: „היה תמיד מאוהב. מאוהב בחיים, זה העיקר".

ציוריו המוקדמים של קוקושקה, לפני מלחמת־העולם ה־1, הממו את הווינאים השמרניים, הם מצאו אותם מושחתים. יורש העצר של הקיסרות האוסטרו־הונגרית פראנץ פרדיננד אמר ב־1911: „צריך לשבור כל עצם בגופו". אחד ממבקרי האמנות בווינה כינהו

קוקושקה, דיוקן עצמי, 1918

„הפרא הראשי" — תווית שדבקה בו — אך הוסיף שהוא מבטיח רבות.

לאחר ששהה כמה שנים בבתי־חולים, כדי להחלים מפצעים בראשו שנגרמו לו במלחמת־העולם ה־1, התחיל קוקושקה במה שכינה „זמן מסעותי הגדולים". הוא ערך מסעות במשך שבע שנים, עד לשנת 1931, בצפון־אפריקה ובמזרח התיכון, שהאור והאקסוטיות שלהם נתנו השראה לחלק מתמונות הנוף המעולות ביותר שלו.

„אינני מהגר אלא נווד". העיר פעם. „אינני בורח משום ארץ, אך אני חש עצמי בבית בכל העולם".

בווינה נערכה בראשונה תערוכת משל עבודותיו ב־1937 אך כבר באותה שנה הרחיקו הנאצים את יצירותיו מגאלריות ומאוספים בהיותן, לדבריהם, „מנוונות". אחדות מהן הוצגו בתערוכה הנודעת־לשמצה של „אמנות מנוונת" במינכן.

בשנה שלאחר־מכן עבר קוקושקה ללונדון, ובה צייר, בעת ההפצצות של מלחמת־העולם ה־2, אלגוריות פוליטיות ותמונות שמן גדולות של הנהר תמזה. אחרי המלחמה נעשה אזרח בריטי.

צחוק הגורל הוא כי בשעה שמוזיאונים חוגגים את יום הולדתו של קוקושקה, נשקפת סכנה למרכז התיעוד על קוקושקה בפכלארן. מנהלו, יוהאן וינקלר, מבקש מימון שיאפשר את המשך המחקר ב„מרכז".

„נאומים חגיגיים אין בהם כדי לשמור על מורשתו של קוקושקה", אמר וינקלר בסימפוזיון שנערך לא־מכבר בווינה, „העיקר יהיו התוצאות הממשיות מן החגיגה הזאת סביב יום הולדתו המאה".

במרכז בפכלארן, כפר בעל 4,000 בתים, שמורים מכתביו של קוקושקה, מאמרי ביקורת עליו וכמה חפצים לזכרו. אביו של וינקלר, שאף הוא עובד ב„מרכז", זוכר את קוקושקה היטב ומספר עליו שעבד אף בשנות התשעים של חייו. הוא מנחה את המבקרים בתערוכה של עבודותיו הגראפיות של האמן ונהנה לספר אנקדוטות על הצייר.

„הנה כאן ציור של אלמה מאהלר, אלמנתו של המלחין גוסטאב מאהלר. היתה לה רומן עם קוקושקה בין 1912 ו־1914. לאחר פטירתו של מאהלר", הוא אומר, „קוקושקה ביקש לשאתה, אך אמו התנגדה"...

הוא מצביע על העתק של תעודתו של קוקושקה מבית־הספר לאמנות משנת 1909 שבה נאמר: „למר קוקושקה כשרון בלתי־רגיל ורב־צדדי והוא מחונן עד מאוד הן בתחום הרישום והן בתחום הציור. יצירותיו מקוריות מאוד בתפיסתן ובעוצמת הבעתן, וביצוען מעיד על שליטה גמורה במלאכה".

אלברט קוונדלר ביים סרט תיעודי נוגע עד־לב על חיי קוקושקה, שבו הוא מתגלה כאמן ענו ובעל הומור. יחסיו של קוקושקה עם הוריו, אהובותיו וידידיו משתקפים ממכתבים, שכתב בשנות מסעותיו. קוונדלר ריאיין את האמן כמה פעמים בשווייץ, התלווה אליו לתערוכותיו ברחבי העולם והסריט אותו בשיחותיו עם אשתו או עם סטודנטים לאמנות.

כשפנו אליו פעם בבקשה לצייר את דיוקנו של האפיפיור, הפטיר: „ציורים דתיים הם התחום של (מארק) שאגאל..."

● האיטי המשוחררת ופפסי קולה

האיטי המשוחררת משלטון העריצות מניפה את דגלה: דגל כחול־אדום מקשט קירות רבים בבירה פורט־או־פראנס, מודפס על פלאקטים גדולים. לצידו מודפס ההמנון הלאומי — „יחי, הוי דגל אהוב: כחול כשמים מעל למולדתנו האהובה, אדום כדמם הטהור של אבותינו — ובאותיות קידוש־לבנה מועלה על נס ה־7 בפברואר, היום בו הופל ז'אן־קלוד דוואליה. בפלאקט אחר נפוץ לא פחות ברחבי הבירה מופיע סמל אחר באותו גודל ובאותם צבעים, כחול ואדום: הסמל המסחרי של פפסי־קולה. החברה הרב־לאומית למשקה הקל יכולה להצטרף להתלהבותם הפאטריוטית של תושבי האיטי בלא להחליף את צבעיה, ואף הסיסמה הרב־לאומית נראית לפתע פוליטית: „כחול ואדום הם הבחירה של הדור החדש בהאיטי"...

● העוני נודד

האוכלוסיה העירונית של היבשת האפריקנית תגדל, לפי הערכות ארגון־המשנה של או"ם „האביטאט", ב־15 השנים הקרובות, מ־136 מיליונים (כיום) ל־360 מיליוני בני־אדם. אלה יהיו 43 אחוזים מכלל תושבי אפריקה: היום 30 אחוז מכלל האפריקנים הם תושבי ערים. בשנות ה־30 היו רק ששה אחוזים עירוניים. ברוב ערי אפריקה אספקת המים, החשמל, כלי התחבורה והביוב לתושבים היא בלתי־מספקת לחלוטין, ואף־על־פי־כן מושכות שכונות־העוני העירוניות מדי שנה בשנה כפריים רבים. העוני של אפריקה לובש פנים חדשות.

● חימוש ומשבר

תוצאת לוואי חיובית מן המצוקה הכספית ברבות ממדינות העולם השלישי: הן קונות פחות נשק. רכישות הנשק, שבשנות השישים והשבעים הוכפלו מדי עשור, פוחתות והולכות מאז ראשית העשור הזה. ברחבי העולם מוציאים כיום מדי שנה 800 מיליארדי דולרים על חימוש. והמדינות המתפתחות משלמות בערך חמישית מסכום עתק זה. 31 המדינות הנחשלות ביותר בעולם מוציאות יחד מדי שנה כ־30 מיליארדי דולרים על צבאותיהן. על הקשר בין חימוש, פיתוח ותת־פיתוח תדון בחודש יולי הקרוב ועידה של או"ם. לפחות הכסף שעולה ועידה זו לא יוצא על נשק...

סטפני ניבה

דויד ריב. ציור עם קו ירוק מס' 2. 1985. מתוך התערוכה „דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית", המתקיימת בימים אלה במוזיאון תל־אביב.

זכות הכיבוש, מכיוון שאיננה זכות אמת, אין היא יכולה לשמש בסיס לשום זכות אחרת; המנצח והמנוצח נשארים תמיד במצב מלחמה זה עם זה – אלא אם כן האומה המנוצחת, לאחר שחירותה המלאה הושבה אליה, תבחר מרצונה החופשי למנות את המנצח למנהיגה. שאם לא כן, אין ערך לשום ויתורים שיעשה המנוצח, שכן אין הם מבוססים אלא על האלימות, ופירושו של דבר, שאי־אפשר לבסס עליהם שום חברה או גוף מדיני של ממש, ושום חוק שאיננו חוק הכוח.

ז'אן־ז'אק רוסו: דיון במקורות האי־שיוויון

יעקב רבי

האיש שלנו ברומא

מטבע של אספסיאנוס קיסר – מצידו האחד ראש הקיסר ומצידו השני „יהודה הכבושה"

דוד פלוסר: יוספוס פלביוס. ספריית „האוניברסיטה המשודרת". קצין חינוך ראשי/גלי צה"ל. משרד הבטחון – ההוצאה לאור.

ספרו הקטן של פרופ' דוד פלוסר, המיוסד על שיחותיו באוניברסיטה המשודרת של גלי צה"ל, פותח בסופרלאטיבים ורצוף כולו דברי התפעלות ושבח על יוסף בן מתתיהו. „ההיסטוריון המהולל אשר שמר לנו ידיעות יקרות־ערך על תולדות עמנו בימי בית שני." עם זאת הוא מאפיין את נושא הרצאותיו כ„אישיות פרובלמאטית", וזו לכאורה לשון־המעטה. שכן יוסף מוחזק היה בוגד ומהרס־ומחריב בעיני היהודים בזמנו וכך היא תרמיתו גם לפי הערכתם של יהודים לאומיים בימינו. לא יעלה על הדעת לקרוא על שמו רחוב באחת מערי ישראל, או מכון לחקר דברי הימים.

אבל יוסף בן מתתיהו הכוהן המכונה פלאביוס — כשם משפחתם של בעלי חסותו הרומאים, אספסיאנוס קיסר וטיטוס בנו, מחריב בית המקדש — איננו מוחרם ובעל כורחנו אנו מחזיקים טובה לספריו על מלחמות היהודים ברומאים שנסתיימו בתבוסה ניצחת ובחורבן הבית, ועל ההיסטוריה של עם ישראל מראשיתה ועד לפרוץ המרד („קדמוניות היהודים"), וכן סקירה על שנאת־היהודים הקדומה, הטרום־נוצרית („נגד אפיון"), ומילואים אוטוביוגראפיים למאורעות זמנו („חיי יוסף").

ברור שאין ערוך לכתבים האלה כמורי־דרך בעלילות הדראמאטיות והטראומטיות שהתחוללו בארץ־ישראל במאה הראשונה לספירה, וכן במאות־השנים שקדמו לאותה עת, בכלל תקופת הבית השני. שפרט לספרי החשמונאים היא דלה בתיעוד היסטורי. ספרי ה„מלחמות" וה„קדמוניות" של פלאביוס הם למעשה עדים יחידים בעלי יומרה של מהימנות ותיאור רציף — לתולדות היהודים וארץ־ישראל למן התקופה הפרסית ועד חורבן ירושלים, לרבות האפילוג של מצדה. אלמלא כתבי יוסף היינו מכירים ברוחק, תוך גישוש בקרקע הכריונית־למחצה של אגדת חז"ל, את ינאי המלך ואת השליטים האחרונים של בית חשמונאי, ואת הורדוס ויורשיו. ואת פומפיאוס והכיבוש הרומי, ואת הנסיונות למרוד ב„מלכות ארום הרשעה". גם ההרכב החברתי של העם ומיבנהו הרעיוני והאמוני, החלוקה לפרושים וצדוקים, לאיסיים ולקנאים, ידועים לנו לאשורם תודות ליצירתו ההיסטוריוגראפית של יוסף בן מתתיהו.

על סף הנצרות

בדיעבד, מה שכתב יוספוס פלאביוס נועד לא רק לבני זמנו (בעיקר הגויים, שהרי ההיסטוריון מטעם המלכות היה ולשון ספריו יוונית) — אלא הוא גם הינחה את מהלך ההיסטוריה שלעתיד־לבוא, בכיוונים שבעצמו לא יכול היה לחזותם מראש. פלאביוס חי על סף הנצרות, ואף יש אצלו איזכור של ישו, איזכור שהמחקר התייחס אליו בספקנות ואולם פרופ' פלוסר נוטה לקבלו), והנצרות שמרה וכיבדה את הקורפוס של כתביו ושקדה ללמוד ממנו גופי־עובדות על ראשית ימיה ועל שורשיה, היינו על היהדות. אך היא טרחה לפרש את תיאור מלחמות היהודית גם כצידוק לדרכה, ללמדך שהיהודים הובסו ומקדשם חרב על שום שצלבו את ישו והתכחשו לבשורתו; ואילו ב„נגד אפיון", חיבורו של יוסף על האנטישמיות הפאגאנית, מצאה הנצרות מקור לאיאכזב של דברי שיטנה על עם ישראל, שהמחבר הביא משמם של שונאי ישראל בזמנו. אמנם יוסף בן מתתיהו התפלמס עם אותם משטינים קדומים וטרח להכחישם ולהוקיע את איוולתם, אבל שונאי־יהודים נוצרים במרוצת הדורות ואנטישמיים „מדעיים" בעת החדשה עשו שימוש מעוות במירע המצוי בספריו, שבעיקרם היו כתבי־סניגוריה על היהודים ועל היהדות. נמצא שיוספוס פלאביוס עתיד היה להשפיע הרחק מעבר לטווח חייו. לעיתים — בניגוד לכל מגמה שהיתה לו בעת כתיבת הדברים. הייתי אומר שבכך משתלב הגורל של כתבי יוסף בגורלה של כל הספרות היהודית העתיקה. החל מן המיקרא, שהעמים הנוצריים אימצום לעצמם והתיימרו לקרשם, ועם זאת גילו בהם פנים שלא כהלכה, בייחוד במה שנוגע ל„אשמת" היהודים. שיעור קומתו של יוסף בן מתתיהו נשקף אלינו כ„גדול מן החיים": הוא נמדר, לחיוב ולשלילה, לא רק על־פי מה שהיה ועשה בעודו חי, אלא גם על־פי מה שהבינוהו בני דורות מאוחרים ועל־פי המישקל הרב שייחסו לפועלו הספרותי.

אכן בעודו חי היה יוסף אישיות פרובלמאטית, כדברי פרופ' פלוסר, ובבית־הספר העברי המודרני, הלאומי, אף הרגילונו להעריכו כדמות שלילית ודוחה בתכלית. היה לו כושר־הישרדות רב, אף מוכן היה לשלם מחיר מביש של התמכרות לאויב־העם בעבור הישרדותו האישית. אפילו אם צדק בהתנגדותו המיוחצת לקנאים, ששכלו הישר הגיד לו כי מלכתחילה לא היה סיכוי להתמודדותם עם מעצמה אדירה — לא היה בזה כדי להצדיק את תעתועי התנהגותו: תחילה — נכונות לקבל עליו את הפיקוד על מצודת יודפת והוא הלוא היה ברומא וראה את גדולתה ואת עוצמתה הצבאית; אחר־כך הכניעה, וההתאבדות ההמונית של לוחמי המצודה, וההתחמקות המחוכמת שבזכותה נמלט הוא־עצמו מגורל ההתאבדות; ולהלן — הסגרת עצמו למחנה הרומאי, וההימור של השמעת נבואה באוזני אספסיאנוס המצביא, שעתיד היה להיבחר לקיסר והיה זה מן הסתם הימור מחושב של מיטקיף ופרשן ברייני מובהק, שהכיר את יחסי־הכוחות בצמרת הצבאית־פוליטית המסוכסכת של רומא; וסוף דבר — הבטחת מעמד בכוח לעצמו בפמלייתם של אספסיאנוס וטיטוס, עד להתבנותו להיסטוריון החצר.

סניגור ובוגד

אך בכל דרך התחתחים והקלון הזאת, ולמרות הסניגוריה שהוא מלמד על רומא בספר מלחמות היהודים, לא פנה יוסף עורף לעמו. אדרבה. הוא הוקיר את עם ישראל והשתדל על פי דרכו להגן עליו מפני שנאת גויים (בעיקר ב„נגד אפיון") ולעשות פומבי בעולם לשלשלת תולדותיו המפוארת. לאמונתו הדתית ולמורשתו התרבותית המיוחדת במינה. יוסף בן מתתיהו, בן למשפחת אצולה כוהנית, שהתנהג בעיקר בעיניו בשרה החרב, שעמד מנגד וחזה בחורבן בית תפארתם של ישראל ולפריצת בגידתו אפשר לצרף את הסכמתו לקבל מתנה מבית הקיסר אחוזה ביהודה הכבושה. מה שמעיד גם על תכונה מגונה נוספת שלו: רדיפת הבצע וההתמדנות. — יוסף בן מתתיהו זה היה בהתבגרו איש גאה בעיניו.

בצד־הזכות של אישיותו המורכבת והפרובלמאטית יש לזקוף בעיקר שתי תכונות: סקרנות אינטלקטואלית מופלגת, שהתחרה להכיר את האקסוטי ואת העלום מידיעת הרבים, וכשרון ספרותי בולט. יוסף בן מתתיהו, ש„מזרע קודש" היה, נצר למשפחה כוהנים, לא הסתפק בנהלה הרוחנית־דתית הקונפורמיסטית שהנחיל לו מוצאו, אלא בנעוריו הלך המידברה, להכיר את אורחות חיי האיסיים, ולימים תיאר אותם מתוך הערכה ואהדה: הוא אחד העדים הבעטים־יחסית לקיבוצה של כת פורשת ופלאית זו. גם מהבחינה הזאת מדברים כתבי יוספוס אל „אחרית הימים" שלנו: „השפעתו", אומר פרופ' פלוסר, „ניכרת אפילו על הסוציאליזם היהודי. הודות לתיאור האיסיים. נראה לי שראוי לבחון באיזו מידה השפיעו האיסיים על האנשים שייסדו את הקיבוצות היהודיות, ובכך אפשר לראות בהם כעין אבות רוחניים של הקיבוצים"... מן התקופה האיסיית שלו חזר יוסף בן מתתיהו ירושלימה, אך לא אל חוגי הכוהנים: הוא התקרב אל הפרושים, שדרכם באמונה, בעבודת אלוהים ובהבנת התורה, היתה מעתה דרך המלך המקובלת על המוני יהודים.

יוספוס פלאביוס הוא אחד מגדולי ההיסטוריונים של התקופה העתיקה. שכתבו יוונית. הוא לימד את שיטותיו בחקר דברי הימים ובכתיבתם מבית מדרשה של ההיסטוריוגראפיה היוונית וההלניסטית. באומרנו זאת עלינו להביא בחשבון את הולשותיה של אותה היסטוריוגראפיה ואת יתרונותיה גם יחד. כתיבת ההיסטוריה היתה אז במידה רבה אמנות. ז'אנר ספרותי, כדיוני: ההיסטוריונים מורגלים היו לברות כיד הדמיון הטובה עליהם שיחות ונאומים ולשימם בפי הנפשות הפועלות: כגון אצל יוספוס — דבריו הנסערים של אלעזר בן יאיר במצדה. בוודאי אין לקבל את תוכן נאומו של אלעזר. או את עצם נשיאת הנאום, כמעשים שהיו. לעומת זאת נפתעים אנו, כדי בקרננו בצוק מצדה ובחפירותיה, מן הדייקנות המופלגת שבה תיאר יוסף את הפריטים הטופר־גראפיים והארכיטקטוניים של אתר, גם באתרי עתיקות אחרים. יוסף בן מתתיהו הוא מורה־דרך ארכיאולוגי נאמן, שליקחו פרוש על פני דורות.

„לא חיפש פתרונות זולים"

על יוספוס פלאביוס הסופר אומר פרופ' פלוסר דברים אישיים מאוד. המלמדים גם על שיטתו־שלו:

(המשך בעמוד 18)

עורך משנה אילן שיינפלד

בעריכת יעל לוטן

תגובות

יהושפט הרכבי

השמאל אינו צריך אויבים

פרסמתי לאחרונה ספר „הכרעות גורליות", שבו אני מנתח את הבעיות הגדולות שעומדות בפני ישראל והקורא לפתוח בוויכוח לאומי נוקב. ויכוחים יסודיים ברמה הבסיסית, המטא־אידאולוגית, היו בתנועה הציונית לפני הקמת המדינה, ואולם מאז הוקמה נדם הוויכוח הבסיסי. הוויכוח המדיני נסוב כיום על שאלות מעשיות של הטווח הקרוב, כגון, רוטציה כן או לא, הלשלוח את ויצמן למצרים, אבל לא על השאלה לאן פנינו מועדות במסגרת המגמות ההיסטוריות הרווחות במזרח התיכון. גם הדיון בגזענות עוסק במיידי, ולא בבעיות היסוד של מעמדה של היהדות. בספר אני מחל בוויכוח לאומי זה בביקורת חריפה על עיוותים בחשיבה הבסיסית הרביזיוניסטית וקושרם בכשלונות שנחלה המדינה בשנים האחרונות ובמשבר העובר כיום על ישראל. דומני, שלא נתפרסמו אצלנו דברים חמורים כדברים שאני כותב. המסר איננו פסימי מבחינת האפשרות שאני מציע להגיע להסדר בסכסוך ישראל־ערב. עמדה פסימית היא, דומני, של מתנגדיי, הקוראים לחיים על חרבנו ולמלחמות עד חורמה.

מערכת „על המשמר" שלחה אלי את הגברת חנה קים לראיין אותי כהכנה על ספרי ואשר נתפרסמה במוסף לשבת 14.3.86. בכל הראיון חתרה המראיינת ללחוץ עלי כיצד כלל יתכן שבתוספת להתקפתי את חרות ובגין אינני מבקר את המערך ואת בן־גוריון, למשל, על דבריו על מלכות ישראל השלישית בשרם־אל־שייך, ומדוע אינני מצטרף לפרופסור ליבוביץ בקריאה להחל במרי אזרחי יוני. היא כלל לא התעניינה במסרים העיקריים של הספר ובניתוחי את הנעשה במזרח התיכון והסכסוך שבלימודו רכשתי מומחיות מסויימת. והרי ניתוח זה הוא הבסיס והרקע לכל אפשרות של מדיניות־חוץ ישראלית.

דומני, שלשמאל בישראל יש אינטרס לתמוך בחלק, אם לא במרבית, הרעיונות המופיעים בספר, ולהביא לכך שהם יזכו לתשומת לב ולתפוצה. דומני, שגם בנוער במשקי הקיבוץ הארצי רווחות בעיות שהקריאה בספרי היתה מסייעת בהן. ואילו מגמתה של הגברת קים הפוכה. היא מתחילה את כתבתה בנטילת רשות לעצמה לפסוק כבר בשלב כה מוקדם, בהנף יד קליל וכנראה לא במעט יוהרה, שהספר לא יזכה לתשומת לב ולא יחרוג מעבר להיותו אירוע תקשורתי, ויפוג את נשמתו.

כך יצאה מעטה כתבה שאני רק יכול להגדירה כעויינת לספר, ובמקום להזמין התעניינות בספר וברעיונות הכלולים בו, המסקנה שמסיק הקורא את כתבתה שזהו ספר עקר. אכן, למה להתעסק בספר שהוא בבחינת בר־מינן? עתונאי צריך להיות אחראי ומדקדק גם בכתיבה סובייקטיביסטית, שכן דבריו משפיעים, וביחוד בתקופה שהעתונות היא המקור הראשי לעמדות הציבור ועליה הוא מתפרנס רוחנית. נכון, גורל ספר אינו תלוי בכתבה אחת. אך דווקא בשלב ההתחלתי כל כתבה משפיעה. האם זהו האינטרס של השמאל בישראל שלספר לא תהיה כל השפעה? לי נדמה כי האינטרס של השמאל להביא שספרי יזכה לתפוצה וייקרא בעיירות־פיתוח ובחוגי פועלים כדי לסייע להביא שינוי באווירה בארץ. מדוע להתאמץ לאחר חוות דעת כה שלילית כשל „על המשמר"?

הסברה של גברת קים לעקרות הצפויה לדעתה לספר נעוץ בכך שאינני תוקף את תנועת העבודה ובן־גוריון. אכן ספרי איננו סנגוריה על בן־גוריון והזרם המרכזי בציונות שייצגה תנועה העבודה. הוא ספר קטגוריה חריפה על הרביזיוניסטים. בספר אני מדגיש את הצורך בשיפוט יחסי, שהרי כיוון שבכל הממשלות היו כשלונות, גילויי שחיתות וכדומה, אין לומר שהן כולן שוות, ויש לשופטן, שיפוט יחסי, לא מוחלט. ואילו המגמה שחוזרת אצל הגברת קים היא ליצור צמידות בין בן־גוריון לבגין, ואם אני תוקף את בגין חייב אני לתקוף את בן־גוריון. בעיני, ואומר זאת בלשון בוטה, זו שיטלות מוסרית.

חמורה מכך היא המגמה המדינית שעולה מכתבתה, ואשר אני חושש איננה גילוי של איזה עשב שוטה, אלא סימפטום. הרי בעצם שליחת גברת קים אלי וכשיפוט שדבריה ראויים להידפס, סמכה המערכת ידיה עליהם. במקום לתמוך בפתיחת חזית בתקיפות נגד הרביזיוניסטים גברת קים מושכת לפתוח חזית נגד בן־גוריון ופרס. לנין ומאו טסה טונג הדגישו את הרעיון של „חזית מאוחדת" ואת הצורך להימנע מהסתבכות במאבקים שוליים, אם חפצים להצליח במאבק הראשי. אין אני רומז כלל שמפ"ם צריכה לחזור למערך. הקריאה לנהוג מרי אזרחי יוני, שגברת קים כה מתפעלת ממנה, יכולה לזכות בתמיכה בארץ של אחוזים בודדים באוכלוסיה. מה זה יתן? האם התבונה המדינית היא לחפש נקודות מחלוקת כדי להחמיר את הפילוג במחנה המתנגד לחרות? לו הדגשתי נקודות אלה היה ספרי זוכה, אליבא דגברת קים, לחיי העולם; בלעדי זאת הוא נוטה למות.

אינני איש השמאל ואינני איש המערך. אני מכיר שלשמאל יש מסר חשוב לעם ולמדינה. חוששני, שאם הגישה המסתמנת מדברי הגברת קים נפוצה בחוגי השמאל, הם יביאו, מתוך טפשות דוקטרינרית, במו ידיהם לחתירה תחת מעמדו של השמאל ולאפסיותו. השמאל יהיה בעל־ברית לאויביו.

כהתקשרה עמי בטלפון לקבוע את הראיון אמרה הגברת קים שהיא רוצה לציין שספרי הוא ספר שקריאתו חובה. כאמור, המסר בכתבתה הפוך. בשעת הראיון היה בפיה ביטוי חיובי אחד על מפעלי בספר שעלה משאלתה שהיא מתרשמת מיכולת הבעתי, ומדוע אינני כותב רומנים? בעיניה, כנראה, חשוב שאכתוב רומן מכתיבתי ספר כזה. מכאן גם התייחסותה לספר לא כספר הגות, שרעיונותיו ראויים לתשומת־לב ולניתוח, אלא כאל „בלש" שהתואר החיובי השגור כלפיו הוא שהוא „מרתק", כתואר שמדביקה גם לספרי. אין פלא שנעלמים מעיניה החלקים העיקריים בספר, כגון ניתוחי את הנעשה במזרח התיכון, שבוודאי מעניין את קוראי העיתון, או דרך איפיוני את החשיבה הרביזיוניסטית, שלא ראיתי דומה לה בספרות המדינית בישראל. גם ניתוחי את ההתפתחויות ביהדות וכיצד עלולים לפגוע במעמד העם היהודי בעולם אינם מעניינים אותה. כמורה הרגיל לקרוא בחינות יכול אני להעיד שהיא בכלל לא הבינה את העיקר של מה שכתבתי גם בפרק זה, שכן היא מתארת כאילו התכוונתי בו לנתח את מקור המניעים של הקיצוניים הדתיים, ולא כן הדבר. יתר על כן, דומני, שגברת קים לא קראה בתשומת לב את הספר, אלא אולי עלעלה בו. למשל, היא מסבירה שפרשנותי את מרד בר־כוכבא לא נתקבלה בציבור (וגם זו טעות בידה), משום התנגדות חוגי הרבנים. האמת הפוכה והדברים נדונים בשני הספרים — „חזון לא־פנטזיה" ו„הכרעות גורליות". בר־כוכבא איננו כלל גיבור נערץ על היהדות הדתית. להיפך. בתלמוד הבבלי בכליל מתואר שהחכמים הם שקטלוהו, כה גדולה היתה מורת הרוח מהמרד. אמנם לדריעבד. לפני חמש מאות שנה חרף וניאץ דון יצחק אברבנאל את בר־כוכבא כנביא שקר בצורה החריפה ביותר שיש כפי איש דת. המתנגדים לפרשנותי הונעו על ידי תפיסות לאומיות, לא דתיות. למשפטה, שהרבנים התנגדו, הגיעה הכותבת לא על סמך לימודה, אלא מדעות קדומות הקשורות בסכמה אידאולוגית.

בכתבה המסכמת שיחה ארוכה כוודאי נדרש לתמצת את הדברים. ואולם יש לדעת כיצד לתמצת מבלי לעקמם ולהציגם בלשון נלעגת. כבר קיבלתי מכתב מיהודי מאשדוד המתלונן, ובצדק, כי מהכתבה ב„על המשמר" מסתבר כאילו אמרתי שהמורמונים אינם מסיונרים. מה שאמרתי היה הפוך, שהוויכוח בארץ סובב סביב השאלה אם הם מסיונרים, ואולם לא זו הבעיה העיקרית, אלא החרדיות. המורמונים מסיונרים כאחרים, אלא הבעיה שאם אנו לא נרשה להקים בית אולפנה אצלנו עולה השאלה מדוע יתירו הנוצרים בתי־אולפנה יהודיים בארצותיהם. גם המשפט לפני כן הוא מעוות. הסברתי, שאני רואה את התפיסה שהבעיה בין חילונים לדתיים היא סובלנות, כלומר, התנהגות נימוסית, וכי הבעיות בתחום זה הן מהותיות ויש לטפל בהן כהתאם. ואילו בניסוחיה כאילו אמרתי: „יש אנשים האומרים צריך ליצור סובלנות, כלומר, להתנהג בנימוס, אני אינני עוסק בנימוסיות, אני מדבר בצורה בוטה." וכן הלאה.

קריאת הכתבה ב„על המשמר" ציערה אותי מעבר לכל נגיעה אלי, שכן ראיתי בה גילוי למגמות שבעיני הן מגונות ומזיקות. העניין אינו אישי. מעולם לא הגבתי לכתבה או לביקורת עלי כפי שאני עושה עכשיו. יאמינו לי הקוראים שאינני זקוק למחמאות מהגברת קים. אני דואג לבעיות הגורליות שעומדות בפנינו וחושש שיבולע לתפנית הדרושה בארץ למען תיפולנה החלטות נכונות. תרומת „על המשמר", כפי שבאה לביטוי בכתבה של גברת קים, היא שלילית ומזיקה. דווקא מ„על המשמר" הייתי מצפה לסיוע לי בהפצת הספר. דומני גם שלו נבחנו הדברים שנכתבו בכתבת גברת קים היה מתגלה שיש בהם לא מעט מחוסר יושר אינטלקטואלי באספקטים שלא נגעתי בהם כאן, ואינני כותב זאת כלאחר־יד (דברים אמורים לגבי כל הפרשה של „ניציותי" כביכול שבה אין המחברת יחידה אלא חוזרת על דברים בלי לבודקם).

בטבעו של דבר שעתון מפרסם כתבה אחת על ספר, וכזה הענין נגעל. ממערכת „על המשמר" ומקהל הקוראים הייתי מבקש שלא יסתפקו בחוות־הדעת של הגברת קים כסיכום בשבילם, אלא יקראו בספר כדי לעצב להם את הערכתם עליו, ועל המדיניות שהוא ממליץ לנקוט.

איתן קלינסקי

חזרתי משכם

משק תפלותי
רעוף טללי
לא פרץ נגוהות שמי
תחת מנעלי
צפר עור אחי
על עצמם
יבש היה כעץ
על דשא מאזב
נירי דמם
פצעי לבם
דבקו במנעלי
חזרתי לביתי
חולץ מנעלי
פושט בגדי הנכריים לי
אך איני פושט אש „קדושים"*)
אשר עטפני אבי
מיום עמדתי על דעתי —
„כאזרח מכם יהיה לכם הגר
ואהבת לו כמוך"**)

*) פרשת קדושים
**) ויקרא י"ט, 34.

רוגל אלפר

גורל

בסי סמית גוססת והמות הוא אמבטיה לבנה
מזנת מים מברזים מכספים מבריקים משקפים
את המנורה ללא אהיל
אשר חשמל המפיץ את זרעיו הטעונים
בקרני אור הפוגעות בחרסינות ושיש עקרים
ועל דפנות האמבטיה מחליק ג'וק
שתפסתי בשרותים

וזרקתי לאמבטיה
במקום להמית בנעל וכך למנע ממנו
את הגסיסה
בחדר המתנה לבן מתמלא במות שקוף ורטב
ובסי סמית חיתה
כשהמנסה להאחז בשיש הלבן במשתנה
אבל מחליק עליו בקשי מצליח
להכתים ומתנקז
והג'וק הוא מלאך המות הוא נפשה
של בסי סמית הוא נפשי
מחליק על הדפנות הלבנות החלקות של חיי
המתמלאים אט ארועים ומעשים שקופים
שאני איני רואה אותם
אבל כשאני מחסר הברה
אני רואה
ברזים חלודים
ונמלים מפרקות ג'וק כפי שמכונאים
מפרקים מכונית

א.ב. יפה

בתחום ומחוץ לתחום

שירתו של יהודה עמיחי, שראשיתה נעוצה — כעדותו של המשורר עצמו — בשנת 1948 וחדירתה לתודעתו של קהל הקוראים תיקבע לשנת 1956, תאריך הופעתו של ספר שיריו הראשון, „עכשיו ובימים האחרים", נחשבת גם כיום, כשהמשורר יכול כבר לזקוף לזכותו כעשרים ספרי שירה ופרוזה, כפריצת־דרך בשירה העברית בת זמננו. מאמרים אין ספור כבר נכתבו על שירתו של עמיחי והיו שגילו בה פנים לכאן ולכאן, מהם שהפריכו כמה מן המוסכמות המוטעות שקנו לעצמן שביתה בביקורתנו. הקורפוס של הביקורת על עמיחי כולל כבר לא רק מאמרי שבח והסכמה, אלא גם מאמרי עירעור ושלילה — ואכן טבעי הדבר שמשורר, הנחשב כאחד מראשי המרכזים בשירתנו בזמן הזה, יעורר מסביבו גם מחלוקת.

מבין המאמרים שנתפרסמו בחוברת האחרונה של עתון 77 (ינואר־פברואר 1986), שהוקדשה בחלקה להערכת יצירתו של יהודה עמיחי, רצוני להידרש למאמרה החשוב של זיוה שמיר ולהעיר בשוליו כמה הערות.

המבקרת מבקשת לסכם את החידוש שבהופעתו של עמיחי ולעמוד על כמה מן המאפיינים של שירתו, שהיא מעמידה אותם על שורה של התנגדויות: „התנזרות מן הפאתוס הלאומי ומן האתוס הקולקטיווי; התנזרות מן המשקלים הקבועים המכאניים ומן החריזה המפתיעה של משוררי המודרנה (המסתמכת על ריבוי אסונאנסים ודיסונאנסים); התנזרות מאוצר־מלים פיוטי ומתחביר נפתל וסבוך, אגב ויתור על הרושם העצום שעשתה, למשל, הז'ונגלריות המילולית של שלונסקי ושל מחקיו בתחומי המיטפוריקה; התנזרות מתארים ומאפיתטים, הכרוכה גם בוויתור על הצבעוניות העשירה של השירה המודרניסטית מדור שלונסקי ואלתרמן".

זיוה שמיר משייכת את עמיחי לקבוצת המשוררים „שקצה נפשם בסנטימנטאליות הרוסית ובלשון הרשנה של שירי שנות השלושים והארבעים", ב„סדירויות הפרוזודיות" שהיו מקובלות בשירה העברית, מכאן, וב„עמדות הקולקטיוויות" ו„הבטחונות המוצקים" של משוררי דור הפלמ"ח, מכאן, כמי שבחל ב„פוזה של חשיבות עצמית נפרזת" ואימץ לעצמו את נוסח ה„אנדרסטייטמנט", מורשת השירה האנגלו־סאקסית.

בקווים כלליים ניתן לקבל קביעות אלה, אך אם לדקדק בניואנסים ובאבחנות מדוייקות יותר, יש לזכור כמה פרטים נוספים. הפוזה המאיאקובסקאית היתה אולי אופיינית לאלכסנדר פן בתקופה מסויימת של התפתחותו השירית, אך היתה זרה לשלונסקי, שבנעוריו אימץ לעצמו, כאחרים משיריו, את הפוזה הייסנינית. ואילו משוררי דור הפלמ"ח לא היו כולם (ואף לא רובם) נוקטי טון קולקטיווי של „המאבק לעצמאות": היו ביניהם לירקנים ואינדיווידואליסטים מושלמים, וההכללה המוסכמת שמציעה זיוה שמיר גורמת עוול לטובים שבמשוררי דור זה. יהודה עמיחי הכיר את שירתם כשהחל לכתוב, והוא לא נאלץ „להבקיע" חומות של אוניפורמיות אפרורית ולערער את ההגמוניה של הדור (או הדורות) שקדמו לו, כדי להטביע את חותמו שלו על השירה בת־זמננו. ודאי, היה חידוש בנוסח שהוא הביא עמו. אם בתוכן (עייפותו של הלוחם בעל־כרחו, שאיבד את בטחונו העצמי) והן בצורה (דלות רצונית של הלקסיקה, הרישול התחבירי, ריבוי הפרוזאיזמים). אבל כל אלה לא גרמו לדחייתו של עמיחי, למן ראשיתו, על ידי המבוגרים והשונים ממנו. ורצוני להזכיר כאן רק פרט אחד. בשנת 1957 הוענק לעמיחי פרס שלונסקי, ובחבר השופטים ישבה לאה גולדברג, שהקדישה לספרו הראשון, „עכשיו ובימים האחרים", רשימה נלהבת. אמנם, לאה גולדברג, בניגוד למבקרים בני־דורו של עמיחי, שהעמידו את הרגש בחידושו ובשונותו ממה שקדם לו, הבליטה את יסוד ההמשכיות בשירתו של עמיחי ובני דורו. „זה דור המבקש שלא להיאחז בצורות המוכנות, המשוכללות בקצביהן ובחריזתן, אשר קיבלו מקודמיהם, שלא לחזור על הדפוסים הפיוטיים שהיו בינתיים מטבע העובר לסוחר, ועם־זאת לא לוותר על מה שהושג בלשון השירית החיה ולפתחה בדרך אחרת, בלי להסתלק מכל המורשה." ולאחר מכן באו חוקרים (כגון יעקב בהט) שהראו בעליל מהו טיב זיקתו של עמיחי ללשון המקרא והפיוטים, למרות זאת שעקבותיה נסתרות ומבוללות בין חידושי סגנונו העצמי. אך מעל לבחינת ההשפעות ומעבר לסממני המהפך השירי שיהודה עמיחי חולל, גילתה לאה גולדברג רגישות למהות. „מהות המבטאת בדרכה שלה את משקלם ומשקעם של החיים בתוך עולמו של משורר לירי — שהוא תמיד רשות־הפרט ורשות־הרבים גם־יחד."

יהודה עמיחי

*

בזכות המהות הזאת וגם בזכות הספונטאניות והטבעיות שבדרכי־הביטוי שלו, חדרה שירתו של עמיחי לעולם השירה האנגלית, תודות לתרגומיהם של כמה משוררים־מתרגמים מצויינים שעבדו בשיתוף־פעולה עמו. עתה, נפתחה לפניו הדרך אל ציבור הקוראים הצרפתי, תודות לתרגומו הטוב של מישל אקהארד, שהוא לא רק מדוייק אלא גם נקרא כאילו היה מקור.

ידיד צרפתי, שאינו שומע עברית, ביקשני לתאר לפניו את שירתו של עמיחי ולתת בה סימני־ייחוד. ידעתי מה קשה הדבר וחשבתי כי הדרך הטובה ביותר לתת מושג־מה לקורא צרפתי על שירה זו הוא להזדקק למקבילות. מיהו המשורר הצרפתי שאפשר להשוות את עמיחי עימו? דומני כי זהו ז'אק פרוור. אינני יודע אם עמיחי מכיר את יצירתו של פרוור, ואינני מתכוון כלל לרמוז על אפשרות של השפעה. ההשוואה שאני עורך מבוססת רק על קירבה־של־מהות ועל זהות של תפקיד שנועד לשני משוררים אלה בספרויותיהם.

לכל אחד משני המשוררים האלה יש עולם משלו, בעל סימני הכר מובהקים, עולם מורכב מאביזרים ייחודיים, נושאים ומוטיבים חוזרים, סולם רגשות מוגדר, דרך מחשבה עיקבית, דימויים השרויים במישור־חוויתי אחד. האם הם זהים? בוודאי שלא. אבל יש ביניהם קווי דימיון רבים. כשאני קורא את דברי המבקר קלוד רואָ על פרוור, אני מהרהר בעמיחי, שחלק ניכר מדברים אלה חלים גם עליו.

„הוא אדם המדבר בקול רם. אינו שר. אינו מפזם. אינו נואם. אינו מסגנן. הוא עושה שימוש באותן מלים שאתה ואני משתמשים בהן בדיבור היום־יומי שלנו. בבתי־קפה, ברחובות, בכבישים, בנשפים. הוא משחק במלים, במטבעות־לשון מוסכמות. כוח ההמצאה שלו מפתיע תמיד. משנה משמעויות, מפיק ניצוצות שירה ממה שנראה כסטנוגראמה פשוטה של שיחה שיגרתית.

„פרוור הוא משורר אנארכי וסנטימנטאלי, אנטי־קלריקאלי, אנטי־מיליטאריסטי, אנטי־הכל. לרשותו עומד רק נשק אחד: המלים. באמצעות מלים רגילות הוא מרכיב מכונות־תופת המתפוצצות בין שניו. הוא מערער על הרגלינו, מפריך את הידיעות המקובלות עלינו. מפרק את שילובי־הרעיונות המקודשים והנוחים..."

כאשר הפתיע פרוור את צרפת בשיריו הפשוטים־כביכול, שלא היו פשוטים כל־עיקר וטמון היה בתוכם גרעין השירה האמיתית, היה שוחר־השירה הצרפתי רגיל בנוסח האזוטרי של השירה המודרנית, מיפלטם של המשוררים שביקשו מיפלט בחיק המאגיה, הסוד והקדושה. איש לא נטה להאמין אז, כי שירה גדולה יכולה להיות מובנת לכל, עממית. „פרוור הביא לתוך השירה הצרפתית — כתב ההיסטוריון של הספרות גאיטן פיקון — את אווירת הרחוב. בלי לתת דעתו על עירוני התחביר, הפרוזודיה, בלי אלכימיה והרמטיות (למרות זאת שאף הוא עבר את השלב הסוריאליסטי שלו). הוא כותב בשפת הדיבור. המלים נמצאות לו באורח טבעי כדי להביע את כעסו, את בוזו, את אהבתו. הוא ספונטאני, מרושל, נרגש. הוא כותב כפי שמשיח אדם ההולך ברחוב..." בתקופה שטיפחה את הלירקה, הוא נקט עמדה מפורשת של התנגדות ללירקה. למה דומה הדבר, אומר פיקון. „לאדם שהה זמן רב בחדרים אפלים ומסוגננים של מוזיאון עתיק, והוא יוצא פתאום לרחוב ונושם לתוך ריאותיו אוויר צלול."

דומני כי לא אטעה אם אומר, שעצם קיומה של שירת פרוור סייע למישל אקהרד לצקת את שירי יהודה עמיחי בתבניות הלשון הצרפתית.

מרדכי אבישי

יסורי העילוי מברוקלין

חיים פוטוק
„שמי הוא אשר לב".
עברית: אופירה רהט.
הוצאת מודן, 1985

„שמי אשר לב, אשר לב המפורסם שאודותיו קראתם בעיתונים ובירחונים והוא נושא לשיחותיכם במסיבות הקוקטייל ובארוחות הערב החגיגיות, לב, הדמות המושמצת והאגדית הקשורה ל'צליבה בברוקלין'.

„אני יהודי שומר מצוות. מובן מאליו יהודים שומרי מצוות אינם מציירים צליבות. לאמיתו של דבר יהודים שומרי מצוות אינם מציירים כלל. מכל מקום לא כפי שאני מצייר.

„לכן מטיחים נגדי דברים קשים בכתב ובעל־פה וממציאים סיפורי אגדות: אומרים עלי שאני בוגד, שאני משומד, שאני שונא את עצמי, שאני ממיט חרפה על משפחתי, על ידידי ועל עמי; ואומרים גם שאני שם ללעג אמונות מקודשות בעיני הנצרות ושאני עושה שימוש נלוז המחלל את הקודש בתכנים ובצורות המקודשים בעיני הגויים מזה אלפיים שנה".

כך, במלים אלה, מציג חיים פוטוק את גיבורו בפתיחת הרומאן „שמי הוא אשר לב". אולי מן הראוי להציג גם את חיים פוטוק עצמו באותה דרך: אחד מנציגי הספרות היהודית־האמריקנית, שכמוהו כגיבורו, אשר לב, נולד במשפחה דתית והתחנך בסביבה דתית, עד אשר יצא לתרבות רעה: נושאי ספריו, מהם שנכנסו לרשימות רבי־המכר האמריקניים, לקוחים מחייה של החברה החסידית ומחיי הנפלטים ממנה מתוך דחף להגשים יעוד אישי או מתוך אי־הסכמה עם עקרונותיה וציוויותיה הנוקשים. אפשר שהיכרותו השטחית של פוטוק עם המציאות הישראלית בשנות שבתו בירושלים תביא אותו באחד הימים גם להתמודדות עם נושאים מתוך מציאות זו.

אשר לב הוא גיבור ספרותי עם בעיה, בעיה יהודית גדולה וקשה: הוא נקרע בין נאמנותו לאביו, למשפחתו ולעדתו החסידית בברוקלין לבין נטייתו האיתנה אל הציור וכשרון־הציור המתגלה בו מילדותו. ניגוד זה רותח בהכרח את ההתנגשות עם סביבתו הקרובה, עם כל המהווה את עולם־ילדותו, עם כור־מחצבתו הדתי. ברי הוא, שהנטייה אל אמנות־הציור ידה תהיה על העליונה, כשם שברי הוא, כי זו האחרונה תביאנו לידי התנתקות מהסביבה, שבה צמח והתחנך.

אמנות הציור והסיטרא אחרא

כל הסיפור אינו אלא תולדות ההינתקות הזו ותיאור הדרך אל הבדידות, מנת־חלקו של הגיבור, לאחר שגמר אומר כי אין הוא יכול לעשות פשרות עם האמנות, שבה הוא רואה את תכלית־חייו, על חשבון ההתחשבות באנשים היקרים לו ובכל אשר הם מייצגים באורח־חייהם ובתפישת־עולמם הדתית. ועל הצעיר שומר־המצוות, שעבר על הצו „לא תעשה לך פסל וכל תמונה", לחיות עד תומו את הקונפליקט המעמיק והולך בין הצייר שבו לבין מוצאו המשפחתי־החסידי. גם הרב, המנהל את חייהם ואת ענייניהם של החסידים כסמכות ארצית עליונה, אשר ביקש תחילה לגלות יחס ליבראלי אל כשרון־הציור של „העילוי מברוקלין", כפי שהוא מכונה בספר, ואף לסייע בידו, אנוס לבסוף להודות, שנסיונותיו לא עלו יפה — והוא משלח אותו מברוקלין ומעדתו. קונפליקט חריף במיוחד מתגלע ביחסיו עם האב — הלה, המשמש שליחו ואיש־סודו של הרב, מאמין, שהציור והפיסול מקומם בסיטרא אחרא, והוא מוצא הוכחה חותכת לכך בעובדה, שבנו מצייר עירום ואת אימו כאשה צלובה; ובעיניו זה גרוע מחילול־הקודש.

בחברה, שבה רואים באמנות מעשה־שטן, גם אדם כאשר לב עצמו, החש כי יש בה כוח אלוהי, נתפס להרהורים וקביעות, שכל כוונתם „להכיר" בשניהם. במונולוג פנימי, שהוא משמיע לפני צאתו את ברוקלין, ואפשר לראות בו גם מעין דברי־סיכום, נאמר: „האמנות היא שטנית ואלוהית כאחת. הראיה של היחיד שקבעה עיניים חדשות במקום עיניים שנעקרו מארובותיהן — היא שטנית ואלוהית כאחת. אשר לב, בנם של אריה ורבקה לב, הוא בנו של הריבונו של עולם ושל הסיטרא אחרא. אשר לב מצייר ציורים טובים ומכאיב לאנשים שהוא אוהב. לכן הֱיֵה צייר גדול, אשר לב; זאת תהיה ההצדקה היחידה לכל הכאב שאתה מסב. אבל כשאהיה צייר גדול, שוב אסב כאב, אם יהיה כורח בכך. אם כך אהיה צייר גדול עוד יותר. אם כך אכאיב יותר; ריבונו של עולם, האם כך אחיה את שארית חיי? כן, נשמעת לחישה מבין ענפי העצים, ועכשיו צא איתי לנדודי, אשר שלי, צייר את הסבל שבעולם כדי שבני־האדם יראו את הכאב. אבל תיצור דפוסים משלך ומשחק צורות משלך כדי להביע את הכאב. עלינו להכניס איזון ביקום".

חיים פוטוק בחר בנושא רגיש, בעל השלכות דרמאטיות, כדי להפיק מהמיוחדות היהודית־הדתית יסודות אוניברסאליים מתחומי המוסר, הטוב והרע, חירותו של האמן ועוד. אולם, בעיבודו של הנושא ועיצוב הדמויות יש לא אחת מן הרישול והיעדר ההקפדה על גיבוש סיפורי ועל הרחבת בסיסם הפנימי של הדברים. דומה, שהמספר רוצה לתאר עולמות נפשיים מורכבים באמצעים חיצוניים, שלא יצלחו לכך. סגנון מרושל מעט ניכר גם בפרטים הקטנים.

בספרו על לימודיו בבית־הספר של חסידי ליאדוב, אומר הגיבור: „זכור לי שבכל חדר היה צילום של הרבי, נתון במסגרת ותלוי על הקיר ליד הלוח". ומיד אחרי זה, במשפט הבא, כמי ששכח שכבר אמר זאת, הוא חוזר: „בצילום התנוסס דיוקנו של הרבי". יש מן הצורמני בחזרות חוזרות ונישנות שבפי הנפשות הפועלות. עוד בהיותו נער מכריז אשר לב: „אני אהיה אמן, אהיה אמן גדול". ואילו מורו, הפסל והצייר יעקב קאהן, מכריז כמה פעמים, בהזדמנויות שונות: „אני אהיה יותר משמונים שנה..."

דברים בסיפור חוזרים על עצמם יותר מפעם ופעמיים, בנוסח זהה או דומה, ומשאירים לעיתים רושם של דריכה במקום, של סטאטיות בעלילה.

עד שורשי הנשמה

חיים פוטוק נבדל מנציגיה הבולטים של הספרות היהודית־האמריקנית, כמו סול בלו וברנארד מלמוד, למשל, לא רק ברמת־כתיבתו, אלא גם בעצם הבעיה היהודית, שהוא מעלה, וריקעה. הורגלנו כבר לראות בעולמם היצירתי של מלמוד, בלו, פיליפ רות ואחרים גיבורים יהודים, הפועלים בסביבה גויית ולא אחת מקורה של בעייתם הוא במערכת יחסיהם עם סביבה זו. הסופרים הנזכרים לעיל נוטלים תכונות „נחותים" אפרוריים או קודרים, של פרובלמטיקה יהודית, של הוויה יום־יומית מזה והשלכות היסטוריות מזה, ומפיחים בהם רוח פנימית, המנוגדת לקליפתם החיצונית הקשה של הדברים. אפשר, שאף אחד מגיבוריהם אינו יהודי טיפוסי, אינו נציגו של כלל. אולם, אין זה מונע בעד כולם להיות יהודים עד שורשי נשמתם, ויהדותם מתגלית יותר בפרטים הקטנים של חייהם מאשר ב„תמונה הגדולה". רבים מהם חיים בבדידות ובתלישות מכל. הקורא הלא־יהודי יראה בוודאי בבדידותם — בדידות אינטלקטואלית מובהקת, ואילו אנו איננו יכולים שלא לראות בה את הבדידות היהודית־הגלותית בימינו רבי־התנועה וההמולה. יש גם מן הכפילות בדמויותיהם: כלפי חוץ הם אנשי החברה האמריקנית, הזקוקה לפסיכיאטרים למיניהם, בנים מתוסבכים לתקופתנו המודרנית, אך הם יהודים בכל הנוגע למוצאם, לילדותם, לקשריהם עם משפחתם, לתורשה ולזכרונות מבית־אבא. לבטיהם הם כלל־אנושיים בצורתם העכשווית, אך שורשים להם בהוויה יהודית ובעבר יהודי ברור. אף כשהם רוצים להיות אמריקנים בכל, הם נשארים יהודים. רגישותם היא רגישות יהודית ביסודה, תלישותם — תלישות יהודית.

ביצירתו של פוטוק, לעומת זאת, ב„שמי הוא אשר לב", הסביבה הגויית כמעט שאינה קיימת. הגיבור חי עם עצמו, עם משפחתו היהודית, עם עדתו החסידית. האלמנט הגויי־הנוצרי מופיע רק באמנותו ובאמצעות אמנותו. הוא פורץ את המעגל הסגור של חייו היהודיים־הדתיים, את ביטויו החזק ביותר הוא מקבל בצליבה כיסוד תימאטי וכרעיון — והוא אשר מביאו לידי ניתוק סופי או כמעט סופי מסביבתו היהודית הקרובה, שבשום פנים ואופן אינה יכולה לשאת סמל זה.

אם נוציא מן הכלל את פעילותו של אבי הגיבור למען הצלת יהודים מידי משטרו של סטאלין בברית־המועצות, המגיעה אל הקורא כהד רחוק, הרי שמישור זה של אמנות הציור מקיים המגע היחיד בין יהדות לבין נצרות ברומאן של חיים פוטוק.

אמנון אחי־נעמי

אלוהות כמקצוע

קווין אודונל
מיפלאואר
תירגם עמנואל לוטם
הוצאת עם עובד, 1985

משהו קרה למדע הבדיוני במשך השנים האחרונות: לאט ובשיטתיות ניבנה בספרות העשירה והרבגונית הזאת קוסמוס דימיוני, המכיל את כל ידיעותינו גם על הקוסמוס האמיתי. כמו בכל ספרות אחרת, קיים גם בספרות המד"ב פער גדול ברמת הכתיבה בין היצירות השונות. „מיפלאואר", שראה אור בארה"ב ב־1979, הוא דוגמא מצויינת לרמת התיחכום, המושג לעיתים די קרובות במדע הבדיוני המודרני.

זהו סיפורו של מדען גאון, הנפגע בתאונה. מוחו הוא החלק היחידי מגופו אותו ניתן להציל. את המוח המבריק הזה מקיימים בחיים, ועתה שהוא משמש הגרעין המניע של מחשב, המפעיל ספינת חלל ענקית, שתפקידה הוא להעביר אלפי בני־אדם אל הגאלאקסות החיצוניות; מסע, שיארך אלף שנים. העלילה היא סיפור הסתגלותו של מוח זה, גיבור הספר, להיותו חלק ממכונה. סיפור התמורות החלות באישיותו במשך השנים הארוכות, כוחו והוא סגיל, תגובותיו לרעיון שלמעשה הוא בן אלמוות. לצד הקורות את הגיבור וריקעו מתוארים השינויים החלים בדורות הרבים של אלפי תושביה של החללית, שגיבורנו אחראי לום. אנשים אלה נולדים לתוך מצב נתון, שלא הם בחרו בו, ואנו עוקבים אחרי התגובות השונות והסדרים החברתיים והפסיכולוגיים השונים, בהם הם נוקטים כדי להסתדר עם המציאות. מתוארים כאן היחסים הסבוכים, הנוצרים, במשך הזמן, בין נוסעי החללית לבין המחשב, המסדיר את חייהם ושולט בספינה, שהיא עולמם.

„א"ל, מרחף בחלל. גואש על נייר"

אין בסיפור זה כמעט שום מרכיב, שלא הופיע, בצורה זאת או אחרת, בספרות המדע הבדיוני הקודמת לו. אולם, כוחו וקיסמו הרב של הספר נעוצים בסידורם החדש והמקורי של מרכיבים אלה בסיטואציה המעניינת שיצר אודונל. בה ימצאו הומור ויאוש, טיפשות אנושית ושאיפות נעלות, יצרים לוהטים והיגיון קר, ואולי חיפה שברעיונות המקוריים: הבנתו ההדרגתית של המוח, המנהל כאן את הכל, את הבעיות והמיוחדות, והיצבות בפני האלוהות; תגובתו לאחריות הנוראה הנופלת עליו עם והפכו לכל יכול, בעיני תושביה של החללית. אין זה תפקיד קל, אף כי, גם בעמדה אלוהית יש הטבות הנילוות אל המקצוע.

ב. מרדכי

כְּנָפַיִם בְּדֶרֶךְ הַטְּרוּפָה

סַעַר.
כְּנָפַיִם בַּדֶּרֶךְ הַטְּרוּפָה.
עַל פְּנֵי הַתְּהוֹם יָדַיִם – גֶּשֶׁר.
הַמַּבָּטִים – סוּפָה.
אֲבַק שֶׁמֶשׁ מַכְתִּיר אֶת הַדְּקָלִים.
הַשְּׁקִיעָה נֶהוּגָה בְּצִלְלֵי צֹאן וּגְמַלִּים.
אֵין גּוֹבֵר וְאֵין בּוֹטֵחַ.
אֵין עוֹד צַעַד, הַכֹּל טוֹבֵעַ,
בְּקִטְעֵי הָעֵשֶׂב הֶחָשׂוּף.
וּבְמֵצַר וּבְעֶבְרָה
אֵין חַיָּב לְךָ חוֹב – חִיּוּךְ,
וְאֵין חוֹבֵר לְךָ חֲבֵרָה.

במלאות שבעה למותו של המשורר ב. מרדכי אנו מפרסמים כאן אחד משיריו האחרונים, מתוך הספר „הגשם ששבתי", העומד לראות אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

יוסף מונדי

מותו של משורר

ז'אן ז'נה הלך לעולמו. רגעיו האחרונים של כל אדם אינם רומנטיים. אהבת נעוריו של ז'נה הוקדשה לרוצחים, אנסים וגנבים. הוא עצמו היה גנב. לא סארטר גילה אותו אלא ז'אן קוקטו. בעיצומה של מלחמת העולם השניה הלך קוקטו לבית־המשפט וביקש מהשופטים שישחררו את הפושע ז'נה מכיוון שלדעתו, הוא אחד המשוררים הגדולים של הלשון הצרפתית.

הקורא את ז'נה בצרפתית נדהם להיווכח שלפניו משורר המשתווה לגדולי המשוררים של רומי ויוון. רוח התרבות השירית של פינדאר, הורציוס, אובידיוס, סאפפו ואחרים הדריכה את המוזה של המשורר.

יצירתו של הגאון מתפצלת לשני נהרות רחבי־מימדים: הפרוזה והשירה של ז'נה היא אישית, פרטית, אוטו־ביוגרפית. המחזות נכתבו מתוך גישה אובייקטיבית, חברתית ומהפכנית. ז'אן ז'נה היה היוצר האנטי־ממסדי ביותר שקם לספרות הצרפתית במאה השנים האחרונות. אפילו סלין, למרות כתיבתו האנארכיסטית, עדיין קשור לסדר מסוים. ז'נה בוחל בכל הסדרים ושינאתו העזה לסוהרים, לבורגנים, לשליטים ולבעלי הממון מובילה אותו להכריז מלחמה תרבותית נגד האנושות כולה.

אומרים שפרח הלוטוס, כדי לפרוח ולצמוח, זקוק לדומן. ז'נה, שמשחר ילדותו מצא את עצמו בבתי־יתומים ואחר־כך בבתי־סוהר לעבריינים צעירים, ידע לשאוב (וכי היתה לו ברירה?) את הכאב של המעונה, כדי להפוך אותו דרך הכוורת היצירתית, למשהו טהור ונשגב. להיות פושע בעיניו של ז'נה לא היתה שאלה של גורל אלא של בחירה. אין ספק שלמד רבות משירתו של בודלר. הפילוסופיה של הרוע משמשת לו כתשתית, עליה הוא מבסס את השקפת עולמו. הסוהרים הם אנשים תמימים בהיותם ממלאים אחר הוראות השלטון, ואילו האדם האינטליגנטי, המבין את הרוע, הוא היחיד המסוגל לבצע מעשים רעים בהבנה מלאה.

מרסל פרוסט במכלול יצירתו, חיפש את הזמן האבוד, את הרגעים הנפלאים של הילדות. זו זעקתו של אסתטיקן המנסה להציל עולם דקדנטי ומתמוטט. זכרון של ריח בושם יקר בשעה שהוא מועלה בכתב, הופך לוודאות ממשית. פרוסט מנציח את העבר ולמרות שנגרר אליו, משתדל לעמוד מהצד. ז'נה צונח אל תוך העבר שלו ללא שמץ של הסתייגות או בושה ומוכיח לנו שהיצירה הספרותית יכולה להפוך את הטומאה לערך עליון.

לא כל הצרפתים אהבו את ז'נה. זכור לי שבשנת 1972 העלו בפאריס מחדש את מחזהו הראשון, „ההשגחה העליונה". המבקר של „פיגארו", ז'אן ז'אק גוטיה (הגמזו של צרפת, מבקר שייצג את הבורגנות הצרפתית הקלאסית), כתב בתרעומת שאינו מבין מה כולם מתפעלים מן הטיפוס הזה ששמו ז'אן ז'נה: זה למעלה מעשרים שנה הוא עוקב אחר יצירתו וכבר מהתחלה חש בחילה מעולמו המתועב והפרוורטי, שלדידו זה לא יותר מהגיגים של איש מופרע וחסר כל כשרון.

בניגוד לויקטור הוגו, שהיה וישאר מקובל על ידי כל השכבות החברתיות, ז'נה — למזלו גם בעתיד — יישאר יוצר השנוי־במחלוקת. אני משער שעוד יבואו ימים שמרניים, בהם איש לא יוכל לקרוא את יצירתו כיון שתהיה אסורה. לדעתי, תקופות היסטוריות המאפשרות ליוצרים להגיע לביטוי חופשי ומכסימלי, הן נדירות ביותר. בדרך כלל אין לאנשים כל חשק להתמודד עם יצירות אמיצות, ברוכות השראה וכשרון, החושפות ללא כחל ושרק את הטבע האנושי.

אם אנסה למקד את יצירתו של ז'נה בתחום האמנות הפלאסטית, הייתי אומר שהיא מהווה מזיגה מופלאה בין עולמו האפל, הדמוני והפרוע של הירונימוס בוש, לבין עולמו האידיאלי, המחפש את היופי המוחלט, של בוטיצ'לי.

יום לפני מותו של ז'נה הלכה לעולמה סימון דה־בובואר. מה מוזר כאילו מלאך המוות בחרמשו המחודד, קוטל כמה ידידים במכה אחת. אמנם קוקטו הוא זה שגילה את ז'נה, אך ללא ספק היה זה סארטר, חבר־לחיים של סימון דה־בובואר, שנתן לז'נה את הלגיטימציה הספרותית כאשר הגדיר אותו כ„ז'אן ז'נה הקדוש", במאמר ביקורת רחב, שנכתב כיצירה ספרותית.

נקודה נוספת שיש לשים לב אליה: למרות שז'נה לא קיבל שום חינוך פורמלי, יצירתו מושתתת על ידע מרהים, לשוני ותרבותי. אין ספק שכשרונו האדיר הדריך אותו, אפילו בתנאים הנוראים ביותר, לקרוא את כל היצירות הספרותיות שנכתבו לפניו בשפה הצרפתית. עכשיו האיש ז'אן ז'נה איננו, יצירתו הספרותית תשאר לעד.

„זיקית, או, עקרון אי־הוודאות"

בשבת 19.4.86 בשעה 18.00 יתקיים ב„צוותא" תל־אביב ערב לרגל צאת ספר שיריה החדש של רחל חלפי בהוצאת הקיבוץ המאוחד. — ד"ר גבריאל מוקד ישוחח על הספר — רחל חלפי תקרא משיריה.

תיקון טעות

ברשימה „שומע לחישותיו" שהופיעה כאן ביום ו' שעבר, נפלה טעות בשיר: השורה השלישית מן הסוף צ"ל — „הם יכנסו בגניבה", ולא כפי שנדפס. השיר תורגם ע"י יהושע בן־חנניה.

חלון ראווה

הסופר ומתרגמו, יידיש ועברית

אריה אהרוני, „לחשיב את הפגמים' למקומם", הערות לתרגום חדש של כתבי שלום־עליכם
הוצאת אל"ף — ספרית פועלים, 1986

אריה אהרוני, השוקד מזה שנים על תרגום חדש ועל תרגום בכלל של כתבי שלום־עליכם לעברית, פירסם עכשיו ספר קטן, בו כינס פרק מהרצאה על דיוקנו האחר של שלום־עליכם, כפי שנתגלה לעיניו בשעת התרגום של יצירותיו, וכן דברי־הקדמה והערות בשולי התרגומים של היצירות השונות. אהרוני דן כאן בשאלות מעולמו היצירתי של ש. עליכם, כגון מדרש הפסוקים של גיבוריו, סיגנונו, ההומור השחור שלו, מחוותיו, מכושפי „החייט המכושף" ועוד. כך הקדיש אריה אהרוני מאמץ למסירת יצירתו של שלום־עליכם בידי הקורא הישראלי בן־זמננו בעברית מודרנית, ובתרגום המתמודד עם התפתחויות הלשון, עם דרישות הזמן ועם השמירה על הסיגנון המיוחד ורוח כתיבתו של הסופר במקור. בדברי־ההקדמה ל„מוטל בן פייסי החזן" הוא מזכיר מעט מהבעיות, הצצות כיום לפני מתרגם כתביו של שלום־עליכם: לא להשתעבד ל„עברית התקנית", אך גם לא להיתפס למה שקרוי בפיו „לשון דיזנגופית", להימנע מניבים, שחדרו ללשון־הדיבור העברית בימינו וגם לא „לגלוש אל עגת הרחוב העכשווית, באשר אין היא הולמת את הוויתם, אקלימם הרוחני של גיבורי שלום־עליכם", והוא מוסיף: „ואם כך בסיפורים שהרובדים בהם מבוגרים, משנה חריפות לשאלה בסיפור שלפנינו, שבו יש להוסיף לאלמנט הזמן והמקום המרומז לעיל, גם את גילו הצעיר של המספר (והכוונה לגיבור הסיפור מוטל בן פייסי — מ.א.). לפיכך, על העברית שבפיו להיות פשוטה, שוטפת, לא מליצית, מתאימה לכושר קליטתו של רובד העברית כיום, ועם זאת, שומרת ריחוק סביר מן השפה הערכית, בשביל לעורר בלב הקורא את התחושה שאין המדובר במציאות עכשווית, אלא בזו של ראשית המאה".

על־פי הכלל הנקוט בידיו, שמר אהרוני בכמה וכמה מקומות בתרגומיו על מילים ביידיש ובשפות אחרות, ועל ניבים וביטויים עממיים, כנתינתם במקור — כדי לשמור על הארומה שבלשונו של שלום־עליכם, כהגדרתו.

לטייל בארץ

„צבע בטבע", כתב ואייר עודד פיינגרש, צילומים שמעון בשט, ספרית מעריב, 1986

עודד פיינגרש, בוגר בית־הספר לאמנות „בצלאל", שלמד ציור גם בחוץ־לארץ, ערך תערוכות רבות בישראל וברחבי העולם וזכה בפרסים, אף פירסם שירים בעיתונות הספרותית ושני ספרי־שירה, וכן מסלולי־טיולים בעיתונות. בשנת 1983 ראה אור סיפרו, „יופי של ארץ", המציע טיולים ארכיאולוגיים. גם בספר המוגש עתה לקורא, „צבע בטבע", ישנם מסלולי טיולים בארץ, וחומר מלווה בצילומים שנעשו בידי שמעון בשט וברישומים מאת המחבר.

החומר הכתוב כאן באופן סיפורי מביא גם נתונים גיאוגרפיים והיסטוריים וכל פרק בספר מוקדש למקום ותולדותיו, לנוף ולסיפור שמאחוריו. אנו קוראים ומתוודעים אל מסלול בעקבות המלך הצרוי בגליל: צומת יגור — יער קרית אתא — אושה — שפרעם, בין נחלות יששכר וזבולון; נחל קישון — בית שערים — רמת־ישי — נווה יער — תל נהלל, טיול בשפלת לוד; בני עטרות־נבי קיפל — בית עריף — נאות קדומים, הדרך הקדומה לירושלים: מבוא מודיעים — בית עור אתחתא — מעלה בית חורון — בית עור אל פוקא — ועוד. סך הכל 25 מסלולי טיולים, שוודאי יעניינו את המבקשים לתור את הארץ, להכירה במגע „ישיר".

העריכה הגראפית של הספר מסייעת לקליטת הטקסטים המובאים בו.

אמנות ומסורת של חג

הגדה של פסח, עריכת הנוסח: מ. גושן־גוטשטיין, איור וכתב: מוטבאל
הוצאת שוקן, תשמ"ו
הגדה של פסח, עם שירים וסיפורים לילדים, בחרה: מירי ברוך, איור: נועם נדב, עיצב: עמרם פרת, ערכה: נירה הראל,
הוצאת „עם עובד", תשמ"ו

כבכל שנה, גם השנה, מגישים לנו המו"לים לקראת חג הפסח, הגדות עם או בלי חידושים, במהדורות פקסימיליה עם נופך של הזמן הזה ובעידוד מסורת רבת־שנים עם פרשנות מודרנית.

פרופ' משה גושן־גוטשטיין חוקר המקרא והלשון מהאוניברסיטה העברית בירושלים ומאוניברסיטת בר־אילן, ערך את הנוסח של ההגדה, אשר ראתה אור בהוצאת שוקן, בנוסח זה יש גם שמירה על המסורת של רוב העדות בישראל וגם חידושים בעריכתו ובהגשתו של החומר: לאחר הקדמה קצרה באות הוראות לעריכת סדר פסח, כגון בדיקת חמץ, עירוב תבשילין, הדלקת הנרות, עריכת השולחן, סימני הסדר, סדר הברכות וההגדה.

עיקרה של הגדה זו הם ציוריה הצבעוניים של האמנית מוטבאל, היא רנה קופל, אשר עשתה גם את עבודת הקליגראפיה. מאחוריה תערוכות ציורים ומיניאטורות בישראל ובחוץ־לארץ, לרוב בתחום האמנות היהודית. בטקסט שילבה כיד הדמיון הטובה עליה ציורים מיניאטוריים, צורות גיאומטריות, פרחים, נקודות וקווים — והכל מצטרף לחגיגה לעיניים.

החידוש בהגדה של הוצאת „עם עובד" הוא הוספת סיפורי־ספרות קצרים לילדים, הכוללים חרוזים, ופרוזה על הנוסח המקובל של ההגדה. הפרקים נבחרו בידי ד"ר מירי ברוך, אל אגדות חז"ל ואגדות־עם מצטרף הסיפור „העושה נפלאות" של י. ל. פרץ, אל שירים של יעקב פיכמן ולאה גולדברג, מצטרפים „ראיתי את אליהו הנביא" מאת יהונתן גפן, „ארבעה אחים" מאת נעמי שמר, „פסח" מאת מרים ילן שטקליס, „חד גדיא" מאת לוין קיפניס ועוד.

כאמור זוהי הגדה לילדים — אך בליל הסדר היא ודאי תהיה בידיהם של כל בני המשפחה.

מ. אבי־שלמה

האיש שלנו

(המשך מעמוד 15)

„הוא אף פעם אינו משעמם. הוא משלב בכתיבתו פרטים גיאוגראפיים ופרטים של השקפת־עולם, ובכך הוא עולה על הרבה סופרים הדוגלים באובייקטיביות עקרה. מבחינה זו ספרו לא רק מראה לנו את ההיסטוריה, אלא עשוי ללמד את האנשים היום איך כותבים היסטוריה. לדעתו, היסטוריון הרוצה להיות היסטוריון ראוי לשמו, צריך גם לשקול ערכים. היסטוריון בלי ערכים אינו יכול למלא את תפקידו..."

ברוח זו מסכם המחבר ומראה לנו מה אנו עשויים ללמוד מכתבי יוסף בן מתתיהו היום — לא רק מידע היסטורי אלא גם ערכים של יישוב הדעת ושיקול דעת: "...אפשר ללמוד ממנו מה עלינו לעשות וממה להימנע, משום שהמצב אחרי שיבת ציון (היינו בימינו. — י"ר), עם העולם הסובב אותנו, יש בו הקבלה מסויימת לתקופה העתיקה. התסביך של הרס, התקווה לגאולה, חיים שוב היום לגבי אישיותו של יוסף בן מתתיהו. ברור שהיה אישיות פרובלמאטית, אלא שאפילו כאדם, לא רק כסופר, הוא מעורר בנו כבוד, משום שלא חיפש פתרונות זולים. הוא התייחס לכל הדברים שעמד בפניהם ברצינות חדשה ומחודשת".

הגילגול לספר יוסיפון

יוספוס פלאביוס, כמי שראינו, אומץ על־ידי הנצרות, על־ידי התרבות האירופית. ואילו עם היהודי נידו אותו וגזרו עליו שיכחה ממושכת. לכאורה הוא זכה לתחייה דו־ערכית, אכן פרובלמאטית, רק בעת החדשה. למעשה אין הדבר כך: הוא היה ידוע גם זמן רב לפני כן, אף כי בהסבת־זהות. באמצע המאה העשירית קם בדרום איטליה סופר יהודי גדול, עלום שם, שחיבר ספר בשם „יוסיפון", מיוסד על גירסה לאטינית של 16 הספרים הראשונים של „קדמוניות היהודים", לרבות העיבוד הלאטיני הראשון של יוספוס, מימי אבות הכנסיה, המכונה „הגסיפוס": עשרות שנים אחדות אחרי חיבורו, סביב שנת 1000, הגיע עותק של הספר לידי רבנו גרשום מאור הגולה, מן „האבות המייסדים" של יהדות אשכנז, והוא שקד להעתיקו, כדרך שהעתיק את המיקרא ואת התלמוד, כנכס־צאן־ברזל לבית ישראל. כך, בזכות יוסיפון, הגיעו ידיעות על תקופת בית שני ליהודי ימי הביניים. במשך דורות רבים היה זה אחד הספרים החביבים על הקוראים העבריים, בזכות הכישרון הנאראטיבי המרתק של מחברו (פרופ' פלוסר הוציא ב־1978 מהדורה ביקורתית של „יוסיפון"). יוסף בן מתתיהו חזר איפוא מקץ תשע מאות שנה לבית ישראל, אף כי בהסבת השם ליוסף בן גוריון.

פרופ' פלוסר מזכיר פעמים אחדות בספרו את הרומאן הביוגרפי הנודע של ליון פויכטוואנגר על יוספוס, „מלחמת היהודים". זהו ספר הכתוב מתוך בוננות רבה, אף־כי אפשר שהתיזה המשתמעת מן הרומאן של פויכטוואנגר, שיוספוס ראה את עצמו אזרח העולם — תישאר שנויה במחלוקת: היא מעידה על הסופר היהודי־גרמני, המתבולל, קוסמופוליטי, בן המאה ה־20, יותר משהיא מעידה על ההיסטוריון היהודי בן המאה הראשונה.

קולנוע

דני ורט

„חלומות מתוקים" בקולנוע „פאר" תל־אביב ו„בעקבות אוצר הנילוס" בקולנוע „דקל" תל־אביב

„חלומות מתוקים" הוא שמו של אחד מלהיטיה של זמרת הקאונטרי פטסי קליין. הקריירה של קליין נקטעה באיבה ב־1963, כשנהרגה בתאונת מטוס והיא בת 30. הצלחת „בתו של כורה הפחם" ספורה של זמרת קאונטרי מפורסמת אחרת, לורטה לין, בגילומה של סיסי ספייסק, סלל את הדרך ליצירת סרט על קליין. כמו בסרט ההוא שבוים בידי מייקל אפטד, גם הפעם הבמאי הוא בריטי — קרל רייז.

רייז התפרסם בסוף שנות החמישים וראשית שנות הששים כאחד היוצרים המובילים של הריאליזם הבריטי („מוצאי שבת ובוקר יום א'"), בארה"ב יצר סרטים כמו „המהמר" ו„הפתיון הלבן" (סרט מרתק אודות טראומת וייטנאם, שלא זכה להערכה לה הוא ראוי). רייז רכש גם די נסיון בסרטים אודות נשים גדולות: הוא ביים ביוגרפיה קולנועית, „איזדורה" (ספורה של הרקדנית איזדורה דאנקן, בגילומה של ונסה רדגרייב), וגם את „אהובת הקצין הצרפתי" בכיכובה של מריל סטריפ. כאן הוא מתבסס על תסריטו של רוברט גטצ'ל (שכתב גם את התסריט ל„אליס אינה גרה כאן יותר", עוד סרט נשים מובהק) ומתרכז פחות בקריירה המקצועית של פטסי קליין ויותר בחייה האישיים, במיוחד ביחסיה המורכבים עם בעלה השני צ'רלי דיק.

צ'רלי ופטסי קליין נפגשים, כשהיא עדיין זמרת אלמונית המופיעה במועדונים יחד עם תזמורת ריקודים. יש לה שאיפות, היא רוצה להיות הנק ויליאמס. היא נשואה לחדל־אישים ונכבשת על־ידי חיזוריו הנמרצים של דיק הגברי. זמן קצר לאחר נישואיהם מסתבר שצ'רלי הוא אומנם מאהב טוב, אבל בעל גרוע — רודף נשים מושבע, משתכר לעיתים קרובות והופך אלים. פטסי מגיעה להקלטות עם פנסים כחולים מתחת לעיניה. ככל שהיא מצליחה בדרכה המקצועית, כן יחסיה עם בעלה מתערערים. מלודרמה שגרתית שעושה כמיטב יכולתה לשחזר את אווירת שנות החמישים של דרום ארה"ב.

יש לסרט מעלה בולטת אחת — ג'סיקה לאנג בתפקיד ראשי. לאנג שהעלתה לצורך תפקידה כמה קילוגרמים מיותרים ומופיעה בשיער ברונטי היא אנרגטית ומלאת חן כתמיד. כפי שהצליחה להתעלות על רדידות התסריט בביוגרפיה קולנועית אחרת שכיכבה בה, „פרנסס" (על השחקנית האומללה פרנסס פארמר), גם הפעם היא מוכיחה שהיא אחת השחקניות המרשימות של הקולנוע האמריקני היום. לצידה ניצב שחקן מעולה, אד האריס כבעלה ההפכפך. אלא שהאריס מופיע בתפקיד כפוי טובה. תפקיד הבעל היה כבר לסטריאוטיפ עבורו. הסרט נותר אם כן הפגנת יחיד של לאנג. חובבי זמרת הקאונטרי שירצו ללמוד אודות חייה של פטסי קליין נכונה להם אכזבה. רק שברים קצרים מדרכה לצמרת מובאים כאן, אם כי השירים, ביניהם „ירח כחול של קנטקי" או „הליכה אחר חצות" מושמעים מתקליטים מקוריים של קליין. ב„בתו של כורה הפחם" מתקיימת פגישה בין לורטה לין לפטסי קליין (בגילומה של בוורלי דאנג'לו). בשל הדמיון בין שני סרטי הקאונטרי הללו ניתן היה לצפות לפגישה בין ג'סיקה לאנג לסיסי ספייסק. אבל המפיק ברנרד שוורץ מפיקם של שני הסרטים הללו לא השכיל לקיים מפגש זה והחמיץ מפגש היסטורי על בד הקולנוע.

אפילו טרנר לא מצילה את המצב

„בעקבות אוצר הנילוס" הוא סרט הממשיך את הרפתקאותיה של הסופרת המהוללה ג'ואן ויילדר מ„בעקבות האוצר הרומנטי". שם כזכור היתה זו סופרת ניו־יורקית, עכברה מצוננת שנקלעת להרפתקאה בנוסח אחד מספריה הרומנטיים. במשך הסרט היא משילה את המעטה הניו־יורקי שלה והופכת לגברת סקסית ממש כמו בספרים פרי עטה. עתה שבים קתלין טרנר, מייקל דאגלאס כבן זוגה ההרפתקן, ג'ק קולטון וגם דני דה ויטו קטן הקומה בתפקיד דאלף המרושע והקנטרן בעוד הרפתקאה. השלושה מגיעים למדינה צפון־אפריקנית הנשלטת בידי רודן אכזר ומשבשים את תוכניותיו של הדיקטטור השנוא על עמו לבצר את שלטונו. בניגוד ל„חלומות מתוקים" סרט זה אינו עושה חסד עם שחקניתו הראשית. קתלין טרנר („הכבוד של פריצי") יפה אומנם כתמיד, אבל נמחקת נוכח קלישות התסריט וחוסר העיתוי הקומי של הבמאי לואיס טיג. טיג לא הצליח לחקות את רוברט זמקיס, במאי הסרט הקודם שהפיח רוח־חיים בעלילה שטותית ויצר בידור מהנה. על רקע רדוד שכזה מתבלט גם משחקו הגרוע במיוחד של מייקל דאגלאס (שהוא גם מפיקם של שני הסרטים) שאינו מתאים לגלם הרפתקן ללא חן. גם בדיחותיו הציניות של דני דה ויטו המכורמר תמיד (הזכור לטוב מסדרת הטלוויזיה „מונית") אינן מצילות את המצב.

ג'סיקה לאנג וריצ'ארד האריס „בחלומות מתוקים"

הפגנת יחיד של לאנג

תערוכות

דורית קדר

שתי צורות בסיסיות

מתערוכתם של ג'וק וילדי בית־ניר

ג'וק וילדי קיבוץ בית־ניר מציגים תערוכה משותפת. ג'וק פיסל את הפסלים, צבע אחרים, אלו שמוקמו במרכז הבמה, ואת שאר מלאכת הצביעה של הפסלים והצלחות ביצעו הילדים. לכאורה אפשר לחשוב שאין בתערוכה משולבת זו משהו מיוחד. ילדים במקום שיציירו על פיסת נייר עובדים בחומר. למעשה המדריך מבקש להתחקות אחרי מקורות הצורניות האנושית. עצם הבחירה בפיסול גולמי בוטה ומגושם מורה על הרצון ללכת אחורה, למקורות הראשוניים של היצירה האנושית. הילדים, עוזרים לג'וק בניסוי שהוא עורך והתוצאות מעניינות.

מאז ומעולם יש לאדם צורך בפעילות אמנותית. הכורח להישרד, הקשור בצד המעשי של החיים, לווה תמיד בכורח להתבטא באמצעות האמנות. הדברים קשורים במבנהו המטויים של בן־האדם: הגוף מסמל את הצורך המעשי לחיות, הוא חייב לקבל מזון חומרי. הנפש מייצגת את הצורך הרוחני והאמנות על כן מסמלת את מאווי הדמיון. לא בכדי כל אמנות כוללת שני היבטים בסיסיים. צורה טהורה וצורה הבאה לבטא רעיון. לכל אורך תולדות האמנות מיוצגות צורות אלה במקביל, לפעמים האחת מתגברת על רעותה. כך האימפרסיוניזם, המופשט, הקוביזם האנליטי שייכים לצורה הטהורה. בעוד האקספרסיוניזם, הריאליזם או הקוביזם המאוחר יותר שייכים לצורה האסוציאטיבית, לתכנים הלקוחים מהחיים עצמם. ודאי שאין הפרדה חותכת בין שני ההיבטים והאמנות האופטימאלית מכירה בשתי צורות ההתבטאות, המשלימות זו את זו, אולם מדי פעם, יש העדפה של האחת על האחרת.

ג'וק בתערוכת הילדים משקף את שתי הנהיות הבסיסיות הללו.

מריאן פלשקס מקיבוץ מגן הציגה צלליות אש בגלריה אנטאה — חלל לנשים. תהליך העבודה כולל שריפה וחריכה. האמנית בוחרת בצבעים כהים ובזפת. אופן התבטאות אקספרסיבי המגלה את המבנה השלדי של האדם, מציג אותו אנונימי ופגום. כל המאפיינים העשויים להצביע על דרמה וצד אפל של החיים — ישנם, ובכל־זאת התוצאות אינן מצליחות להתעלות מעל לדקורטיביות.

פלשקס מדברת על מגיה וכישוף, אבל הטעות שכנראה נעשתה כאן היא שההליכה היתה מן החוץ אל הפנים. החריכה היא רק אמצעי עשייה שאינו מעורר כשלעצמו אפקטים מגיים, אלה צריכים לבוא מבפנים. הדמויות העומדות בתנוחה שקטה מאוד, הקומפוזיציה שאינה מעובדת לפי קנון אקספרסיבי סוער ועמוס משקפים את הלך־הנפש של יוצרם וזה נראה נינוח ושלו מדי, חריג אחר: תמונה אחת מימין לכניסה.

אותה תחושת החמצה נוצרת גם בתערוכת הנשים של גליה פילין טרמו בגלריה גורדון. המיומנות הטכנית היא מעל ללא ספק טובה. התנוחות, תאור הידיים ודמויות הנשים אקספרסיביות, אבל הגרעין הפנימי חסר והעבודות נותרות בלתי־משכנעות.

רות כשר הציגה רישומים בגלריה מאפו. בניגוד לשתי התערוכות הקודמות, דומה שאמנית זו בוחרת באמצעי ביטוי צנועים וחסכוניים ומונעת על־ידי אמונה פנימית. היא מתבססת הן על צורה טהורה לשמה המתבטאת בשירבוט חופשי או בכתמיות לא־פיגורטיבית ובצורה ייצוגית. שני אופני הביטוי שוכנים זה לצד זה במסגרת הרישום ושומרים כל אחד על עצמאותו. העין נעה מספירה לספירה במהירות ובטבעיות ונהנית משני העולמות. כשר יודעת להעניק עושר לא על־ידי מגוון תפנים או עיבודי צבעים, אלא בזכות הניואנסים הערוניים בעשייה הרישומית.

בגלריה החדשה של מימר הממוקמת ברחוב פינסקר 12 (פינת טרומפלדור) מציג פנחס כהן גן תערוכה נרחבת עד סוף החדש. אפשר לקשר תערוכה זו להקבץ צילומים שהוצג בקמרה אובסקורה „סמלים ישראליים". בשני המקומות ניכר שהאמנים מודאגים עד מאוד ממצב הדברים בארץ, מן הנטיה להקצנה פוליטית, להעדר סובלנות, לגזענות ולכפייה דתית. לא ייפלא איפוא שהתגובות האמנותיות פורצות מאליהן.

אבל דרושה תזכורת קטנה: תגובה לנעשה לא רק רצויה, אלא הכרחית. הבעייתיות היא במימושה. אם היישום מתבצע באמנויות הויזואליות, הצורניות חייבת לשקף את הדרמה ואת הכוונות. תערוכתו של פנחס כהן גן לא משכנעת מהיבט צורני. הדברים מובאים ללא תחכום של ממש. קיים פער בין ההסברים בכתב לבין הנראה. אם לשפוט לפי יכולו של כהן גן בתקופה האחרונה, דומה שהוא חייב במעין הסתגרות וצבירת כוחות כדי להתחדש בהבעה הצורנית. להשתחרר מהמלל הנוטה לסופיסטיקציה רבה מדי, מלל שהוא לאו דווקא גורם ממריץ.

לעומת זאת, „הסמלים הישראליים" אינם מתיימרים ליצור מטאפורות, אלא להדגיש את מצב הדברים. הצילומים בשחור לבן בהשתתפות בייטל, ברעם, קנטור, אורה, גלוטמן, רוברברגר וגל הם ישירים, בוטים וכהים בדיוק כמו המציאות.

צוותא לתרבות מתקדמת

פאסודובלה
מאת יהושע סובול • בימוי: גדליה בסר
עם: לאורה רבלין • יוסי פולק
הערב 18.4 בשעה 21.30

שישי, 18.4, ב־15.00 — „עלילות יחזקאל פיורמן" פרשת חייו של ברנר.
בשעה 24.00 — יהודית רביץ
שבת, 19.4 — שחרית 11.11 — „רביעיות ת"א" — חיים טאוב, לור שוסטר, דני בנימיני ועוזי ויזל ברביעיות מאת מוצרט, שוסטקוביץ, טל ומנדלסון.
ב־18.00 — „זיקית או עקרון אי הודאות" — עם צאת ספרה של רחל חלפי בהשתתפות ד"ר ג. מוקד.
שבת, 19.4, א' 20.4 — בשעה 20.30 — „קדיש"

בימים: ב' 21.4, ג' 22.4 — בשעה 21.00
„די בן־אדם?" מאת פ. ס. קרויץ
עם: אהובה יובל • גד מינר • רמי חזקיהו

ה', 24.4 — בשעה 21.00 — „שותפים לדירה"
בשעה 22.45 — ג'אז בצוותא

„חיי הלילה" — סרטו של דני וולמן
מוקרן מדי ערב בשעה 20.00

בצוותא מוצגת תערוכתם של נעמה חן־אמיר ואבנר אמיר

תל־אביב

אסתר
מרגלים שכאלה
בכורה ארצית
ו׳ 10.00
מוצ״ח ומוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

אורלי
פירמידת הפחד
מוצ״ש: 7.15, 9.30
א׳, ב׳, ג׳ — 4.30, 7.15, 9.30
+ 11.00 בבוקר
ביום רביעי אין הצגה
יום חמישי — 9.30, 7.15

בית לסין
פנדאנגו
ו׳ — 14.30, 24.00
א׳, ב׳, ד׳, ה׳ — 23.15
יום ג׳ — 24.00

בן יהודה
נפגש בסיבוב
יום ו׳: 10.00, 12.00
שבת 11.00 בבוקר
מוצ״ש 7.15, 9.30, 23.15
חול: 4.30, 7.15, 9.30
+ 11.00 בבוקר

גת
פעמיים במשך החיים
מוצ״ח ומוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

גורדון
הסיפור האמיתי
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

דקל
בכורה ארצית
בעקבות אוצר הנילוס
יום ו׳ — 10.00
מוצ״ש — 9.30, 7.15
חול — 9.30, 7.15, 4.30

„צוותא״ רמת־השרון
ב־19.4.86 בשעה 11.00 בבוקר „שבת–תרבות״. משה אלון משוחח עם: השר גד יעקובי, הסכסולוגית רות הוטצ׳נר ובימאי הסרט „לחם״ — רם לוי. זמרת אורחת — שולה חן.

„צוותא״ ראשון־לציון
ליל שבת, 18.4.86, שעה 22.00, נארה את הזמרת נתנאלה.
שבת, 19.4.86, שעה 11.00 בבוקר חגיגה של סיפורים עם: עודית ועזרא דגן.
יום רביעי, 23.4.86, שעה 23.30 (ערב פסח) „יחד בחצות הלילה״ — לשיר בצוותא עם: יורם טהר.

„צוותא״ רעננה
ליל שבת, 18.4.86, שעה 21.30, לשיר עם שרל׳ה שרון.

„צוותא״ הוד־השרון
ליל שבת, 18.4.86, שעה 21.30, במועדון „צוותא״ רח׳ בארי 7 (בקרר) חמישיית טרובדור. דינה אבני — סופראן, ניצה עמית — סופראן, עפרה גולדהמר — אלט, עמוס גלוזמן — טנור, אריה אפשטיין — בס.

„צוותא״ מגדל־העמק
מוצ״ש, 19.4.86, שעה 21.00, סוף שבוע עם: רפיק חלבי והגיטריסט נפתלי להב.

„צוותא״ ירושלים
ליל שבת, 18.4.86, שעה 21.30, צוותא מארחת את המוסיקאי שם־טוב לוי בתכניתו „טורס זהב״. שם־טוב לוי ינגן בפסנתר וחליל. מלווה בגיטרה: עמוס הדני.
שבת, 19.4.86, שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר עם: גבי בלוטנר — צ׳לו, רוחם בראון — לוז — פסנתר. בתכנית: בטהובן ושוסטקוביץ׳.
מוצ״ש, 19.4.86, שעה 21.00, יוקרן הסרט „הנסיך הקטן״ עם: ריצ׳ארד קיליי וסטיבן וורנר.

„צוותא״ ירוחם
מוצ״ש, 19.4.86, שעה 21.00, תיאטרון הקיבוץ מגיש — „חיילי הבדיל על חוף ירושלים״

„צוותא״ כפר־סבא
שבת, 19.4.86, שעה 11.00, בבוקר הצגה לילדים — „הברווזון המכוער״.

דרייב אין
מופע הנינג׳ה — 6.15
פירמידת הפחד — 7.15, 9.30
מופע גבר — 12.00

חוד
רמו
יום ו׳: 10.00, 12.00
מוצ״ש: 7.15, 9.30
א׳–ג׳ 4.30, 7.15, 9.30
חמישי 7.15, 9.30
חזרה לעתיד
11.00 בבוקר בימים ו׳, שבת, א׳–ה׳

לימור חדש
הכבוד של פריצי
7.00, 9.30

פאר
חלומות מתוקים
ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

מוזיאון תל־אביב
חיוך הגדי
מוצ״ש 7.30, 9.30
חול 4.30, 7.30, 9.30

סינמה 1
לחיות ולמות בלוס־אנג׳לס
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30
יום רביעי אין הצגות
יום חמישי: 7.15, 9.30

סינמה 2
בחזרה לעתיד
יום ו׳ 10.00
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30
יום רביעי אין הצגות
חמישי: 7.15, 9.30

פאריס
מסע העסקים של אבא
יום ו׳ 12.00 לפנה״צ + 10.00, 12.15
מוצ״ש 7.15, 9.30
חול: 11.30, 4.30, 2, 7.15, 9.30

חן 1
שורת המקהלה
ו׳: 9.50 — 12.20
מוצ״ח ומוצ״ש: 7.20 — 9.45
חול: 5.00, 7.20, 9.45
היפהפיה והיחפן
שישי + שבת 11.00 בבוקר
א׳ ב׳ ג׳ 10.30, 12.30, 2.30
ד׳ + ה׳ בשעה 11.00 בבוקר בלבד

חן 2
נאטי גאן
יום ו׳: 10.00 — 12.00
מוצ״ח ומוצ״ש: 7.25 — 9.40
חול: 5.00 — 7.25 — 9.40
שישי שבת — 11.00 בבוקר
א׳ ב׳ ג׳ 10.30, 12.30, 2.30
ד׳ + ה׳ 11.00 בבוקר בלבד

חן 3
שנת הדרקון
יום ו׳: 9.45, 12.20
מוצ״ח ומוצ״ש וחול: 9.40
היפהפיה והיחפן
מוצ״ש 7.30, חול: 5.00, 7.15
עליסה בארץ הפלאות
שישי שבת 11.00 בבוקר
א׳ ב׳ ג׳ 10.30, 12.30, 2.30
ד׳ + ה׳ 11.00 בבוקר בלבד

חן 4
סיפורה של מארי
יום ו׳ 9.55, 12.15
מוצ״ח מוצ״ש וחול 7.20, 9.40
תינוק מוזר במשפחה
שישי ושבת 11.00 בבוקר
א׳ ב׳ ג׳ 10.30, 12.30, 2.30, 5
ד׳ + ה׳ 11.00 בבוקר בלבד

חן 5
תרגיל לרופאים מתחילים
יום ו׳ 9.50, 12.20
מוצ״ח מוצ״ש וחול 7.30, 9.40
הגוניס
שבת 11.00 בבוקר
א׳ ב׳ ג׳ 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
ד׳ + ה׳ 11.00 בבוקר בלבד

שחף
זכרונות מאפריקה
ו׳ 10.00, שבת — 11.00 בבוקר
מוצ״ש 5.45, 9.15
חול: 5.45, 9.15

תל־אביב
מחץ הדלתא
ו׳ 9.40, 12
מוצ״ש: 7.00, 9.30
א׳ ב׳ ג׳ ה׳: 4.30, 7.00, 9.30
הנינג׳ה האמריקאי
ד׳ ושבת 11.00 בבוקר

תכלת
להב משונן
מוצ״ש 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

צוותא
מוצ״ש וחול — 8.00
חייל הלילה

ירושלים

אדיסון
מחץ הדלתא
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול — 4.30, 7.00, 9.15
רוקי 4
11.00 בבוקר בימים א׳, ב׳, ג׳
ביום רביעי אין הצגות
יום חמישי: מחץ הדלתא
7.15, 9.30

אורגיל
נאטי גאן
מוצ״ש: 7.00, 9.00
חול: 4.30, 7.00, 9.00
א׳, ב׳, ג׳ הצגה נוספת ב־10.30

אורנע
גבירתי המאמן
מוצ״ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

בנייני האומה
הסיפור האמיתי
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 7.00, 9.15
ביום ד׳ – אין הצגות
חמישי: 9.30, 7.15

מיטשל
פירמידת הפחד
מוצ״ש: 9.30, 7.30
א׳, ב׳, ג׳: 9.30, 7.00, 4.00
11.00 בבוקר
ביום ד׳ – אין הצגות
ה׳ — 9.30, 7.30

סמדר
בחר בי
מוצ״ש וחול: 9.15

כפיר
זכרונות מאפריקה
מוצ״ש — 8.30
חול: 5.45 — 9.00
בחזרה לעתיד
10.30 בבוקר בימים א׳, ב׳, ג׳
יום ד׳ אין הצגה

הבירה
נפגש בסיבוב
מוצ״ש: 7.30, 9.30
ג׳ + א׳, ב׳ 4.30, 7.00, 9.00
+ 11.00 בבוקר
ה׳ — 9.30, 7.30

בית אגרון
יום שישי
14.00 האחים מרכס במירוצים
16.00 אהבתו של סוון
מוצ״ש
17.00 וולט דיסני – גוליבר בארץ הגמדים
20.00 ישנוני
21.45 הטנגו האחרון
24.00 48 שעות

חיפה

אורות
זכרונות מאפריקה
מוצ״ש וחול — 4.00, 6.00, 9.00
מכירה מוקדמת לשבת
ביום שישי למנויים בשעות 10.00–13.00 בקופת הקולנוע

חן
תרגיל לרופאים מתחילים
מוצ״ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.00

עצמון
נפגש בסיבוב
מוצ״ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

פאר
גבירתי המאמן
מוצ״ש: 9.15, 7.00
חול: 9.00, 6.45, 4.30

ארמון
צוחק מי ששוטר אחרון
מוצ״ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.00

קרן אור המחודש
מסע העסקים של אבא
מוצ״ש וחול: 6.00, 9.00
החומה
שבת 19.4 בשעה 23.30
מופע הקולנוע של רוקי
חמישי, 24.4 בשעה 23.30

רון
מחץ הדלתא
מוצ״ש: 6.45, 9.00
חול: 4.00, 6.45, 9.00
ו׳, שבת, רביעי – אין הצגות

אמפי
רמו
שבת: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

אורלי
פעמיים במשך החיים
מוצ״ש מוצ״ח וחול: 9.00
היפהפיה והיחפן
מוצ״ש וחג: 7.00
חול: 11, 4.30, 6.30

רמת־גן

אואזיס
צוחק מי ששוטר אחרון
יום שישי: 10
מוצ״ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

ארמון
מרגלים שכאלה
יום ו׳: 10
מוצ״ש: 7.15, 9.30
ימי חול: 5.00, 7.15, 9.30

לילי
שושנת קהיר הסגולה
7.15, 9.30

רב גן 1
שורת המקהלה
יום ו׳: 10
מוצ״ש ומוצ״ח: 7.20, 9.40
חול: 7.30, 9.40
נטי גאן
שישי־שבת 11 בבוקר
א׳, ב׳, ג׳ 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
רביעי + חמישי: 11.00 בבוקר

רב גן 2
נטי גאן
יום ו׳ 10
מוצ״ח, מוצ״ש 7.20, 9.40
חול 7.20, 9.40
א׳ ב׳ הצגה נוספת ב־5.00
חברי הדרקון אליוט
שישי ושבת 11 בבוקר
א׳, ב׳, ג׳ — 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
רביעי + חמישי: 11.00 בבוקר בלבד

רב גן 3
פעמיים במשך החיים
יום ו׳ 10
מוצ״ש ומוצ״ח: 9.40, 7.20
חול: 9.40, 7.30
הגוניס
שישי ושבת 11 בבוקר
א׳, ב׳, ג׳ — 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
רביעי + חמישי: 11.00 בבוקר

רב גן 4
להב משונן
יום ו׳ 10.00
מוצ״ש ומוצ״ח: 7.20, 9.40
היפהפיה והיחפן
שבת 11 בבוקר
א׳, ב׳, ג׳ — 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
רביעי + חמישי: 11.00 בבוקר בלבד

חולון

סבוי
מחץ דלתא
יום ו׳ — 10.00
מוצ״ש 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

נתניה

שרון
נפגש בסיבוב
7.00, 9.15

סטודיו
הכבוד של פריצי
7.00, 9.30

מגדל
מרגלים שכאלה
יום ו׳ 10.00
מוצ״ש 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

מתנ״ס קרית שרת
סינמטק
דמעות של שתיקה
א׳, ב׳, ג׳ ומוצ״ח — 9.30, 6.45

מועדון קולנוע לנוער
סופרמן 3
א׳, ב׳, ג׳ — 4.30
הצגה לילדים:
„פילפילון״, „מיץ פטל״
יום ו׳ — 11.00 בבוקר
אפי נצר
וחברות בית רוטשילד
יום ו׳ — 22.00
החתול שמיל
שבת — 11.15 בבוקר
ערב חד־פעמי משופץ
שבת — 21.00

ארמון
צוחק מי ששוטר אחרון
מוצ״ש: 9.30, 7.15
א׳, ב׳, ג׳ — 7.15, 9.30
שכנים
מוצ״ש 23.30
שר הטבעות
יום חמישי — 23.30

הרצליה

היכל
זכרונות מאפריקה
מוצ״ש וחול 6.00, 9.00

מלון דניאל
ביום ו׳ — 22.30
יהודה ברקן בתכניתו:
בטן על בטן
במוצ״ש — 7.15, 9.30
הבז ואיש השלג

בת־ים

עצמאות
מחץ הדלתא
מוצ״ש 7.00, 9.30
חול 4.30, 7.00, 9.30
נקמת הנינג׳ה
11.00 בבוקר בימים ג׳ ד׳ ה׳

באר־שבע

חן
מחץ חדלתא
יום ו׳ 10.00, מוצ״ש וחול 7.00, 9.30

חולון

סבוי
מחץ חדלתא
ו׳ 10.00, מוצ״ש 7.00, 9.30
חול 4.30, 7.00, 9.30
הנינג׳ה האמריקאי
11.00 בבוקר בימים ג׳ ד׳ ה׳

ראה בחותם תכניות רדיו וטלוויזיה

מגדל
מרגלים שכאלה
יום ו׳ 10.00, מוצ״ש 7.15, 9.30
חול 7.15, 9.30

מתנ״ס קרית שרת
סינמטק
מוצ״ש 7.00, 9.00
סרט רוסי
ו׳ 10.00
אחי גיבורי המעילה
הצגה לילדים בשבת 11.30
סינדרלה.

מועדון קולנוע לנוער

ארמון
להב משונן
מוצ״ש וחול 7.15, 9.30
שים פס על חפס
מוצ״ש 23.30
הרפתקאות אחיו הפקח של שרלוק הולמס
יום חמישי — 23.30

חדרה

חוף חדרה
הכבוד של פריצי
7.00, 9.15

תיאטרון

צוותא לתרבות מתקדמת
יום ו׳, 18.4 בשעה 13.00
„עלילות יחזקאל פיינזאק״ — פרשת חייו של ברנר
(תיאטרון החאן ירושלים)
בשעה 21.30 — „מאסודובלה״

תיאטרוני ישראל
מחר, מוצ״ש, 19.4
תיאטרון הבימה:
מצעד האגוזים: 20.30
חבית ברחוב שנקין: 20.30
התיאטרון הקאמרי
חפצים — בתי חיפה
קידוש — בצוותא: 20.30
שבתעתון 11.00 בבוקר.

שירותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: בלפור – בלפור 90
חולון: אהרון – הופיין 152 קופ״ח – עין יהב
ירושלים: מני – יפו 102
נתניה: נאות שקד – מ. מסחרי אזורים
פתח־תקוה: קופ״ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: אסותא – ז׳בוטינסקי 41
תל־אביב: בריאות – המלך ג׳ורג׳ 128
בני – דיזנגוף 174
חיפה: בלפור – מסדה 1
רחובות: ברק – הרצל 155

שבת
בת־ים: בת־ים – בלפור 45
חולון: המרכז – וייצמן 12
ירושלים: קופ״ח – מרפאת רוממה רח׳ המ״ג 28 (שבת) מוריה – דרך בית לחם 82 (מוצ״ש)
נתניה: נאות שקד – מ. מסחרי אזורים
פתח־תקוה: קופ״ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: חן – ז׳בוטינסקי 99
תל־אביב: בריאות – המלך ג׳ורג׳ 28 (שבת ומוצ״ש): אמיר – דיזנגוף 165 (שבת ומוצ״ש)
חיפה: הנשיא – שד׳ הנשיא 33

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע״ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע״ש רוקח, תל־אביב – בימים ב׳, ד׳, ו׳ – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א׳, ג׳, ה׳ שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי״ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע״כ – ילדים, פנימית, עיניים
שערי צדק – כירורגית
ביקור חולים – נשים, א.א.ג.
הדסה ה״צ – אורטופדית
שבת
הדסה ע״כ – פנימית, נשים, עיניים
שערי צדק – כירורגית
ביקור חולים – ילדים, א.א.ג.
הדסה ה״צ – אורטופדית

״ער״ן״ – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה. ת״א – 226027 (24 שעות) חיפה – 04-229485 (11.00–20.00) נהריה – 04-920014 (11.00–20.00)
קו פתוח לנוערים במצוקה בימי ב׳ ד׳ – טל. 288782

עזרה ראשונה

[illegible]
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה [illegible]
מרכז סיוע לקורבנות אונס [illegible]
עזרה ראשונה נפשית
ער״ן ירושלים — טל׳ [illegible]
ער״ן תל־אביב — טל׳ [illegible]
ער״ן חיפה — טל׳ [illegible]
ער״ן באר־שבע — טל׳ [illegible]
ער״ן נתניה — טל׳ [illegible]
[illegible]

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל׳ 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 244, חדרה – 22444.

מד״א

ירושלים, ת״א, חיפה — טל׳ 101 [illegible]

המירוץ בצמרת הלאומית יימשך מחר – התחתית שואפת להפתיע

מכבי חיפה תנסה לגמול לבני־יהודה – ולשמור הפיסגה

מאבקי־חוץ להפועל תל־אביב בכפר־סבא ולמכבי תל־אביב נגד שעריים ★ בית״ר ירושלים תיתקל באגוז־קשה – מכבי יפו ★ הפועל ירושלים רוצה להפתיע בנתניה

המובילה־האלופה, מכבי חיפה, תצליח, קרוב לוודאי, לשמור מחר, במחזור ה־25 בליגה הלאומית בכדורגל, על מקומה הראשון כשתארח את בני־יהודה ת״א. לעומת זאת צפויים משחקי־חוץ קשים לקבוצות ה־דולקות אחרי החיפנים: השנייה, הפועל ת״א, תשחק בכפר־סבא והשלישית, מכבי ת״א, תתמודד עם מכבי שעריים.

קבוצת בית״ר ירושלים, שתצפה לתקומת יריבותיה, תארח בימק״א את הקבוצה העקשנית של מכבי יפו. שתי האחרונות בטבלה ייצאו למשחקי־חוץ: הפועל ירושלים תתמודד בנתניה עם מכבי נתניה והפועל חיפה תשחק בפ״ת נגד מכבי פ״ת.

קרב של מרכז הטבלה יהיה בבאר־שבע, בין קבוצות הפועל באר־שבע והפועל פ״ת, ושמשון ת״א תארח בנתניה את מכבי יבנה.

★ בסיבוב הראשון הפתיעה קבוצת בני־יהודה ת״א בנצחון על מכבי חיפה בשכונת־התקוה (0:1). כיום, באצטדיון בקרית־אליעזר, ייתכן והמצב שונה. מכבי חיפה נמצאת במצב מעולה בעוד שבני־יהודה נזקקת לנטח בצמרת, בלי אפשרות לזנק קדימה. האורחים מת״א יוכלו לשחק ללא עצבים, אך עליהם להיזהר מההתקפה החיפנית, היעילה מאוד במגרשה. ישפוט: אריה פרוסט.

★ קבוצת הפועל ת״א איבדה נקודות, בעקבות שני הפסדים רצופים, את המקום הראשון. מחר תנסה להתאמץ בכפר־סבא, מול קבוצת הפועל המקומית, המסוגלת להפתעות. התל־אביבים יחסרו שניים מכוכביהם המורחקים — אלי כהן ויוסי זאנה — דבר שלא יעלה את המוראל שלהם. רק השתפרות של שחקני הפועל ת״א תוכל להחזירם למסלול הנצחונות. הפסד יחסל, קרוב לוודאי כמעט סופית, את סיכויי משה סיני וחבריו להתמודד על הכתר. בסיבוב הראשון — 1:2 להפועל ת״א. ישפוט: עובדיה בן יצחק.

★ גם למכבי ת״א לא צפויים חיים קלים ברחובות, נגד מכבי שעריים. אמנם פער המיקום בין שתי הקבוצות גדול (מכבי ת״א — 3; שעריים — 14), אך המארחים מהדרום יודעים היטב שכל הפסד, וגם תיקו, מקטינים את סיכוייהם להישאר בלאומית. שעריים תילחם על נפשה מול עדיפות של מכבי ת״א, שניצחה בסיבוב הראשון — 0:2. ישפוט: יעקב שיינר.

13 משחקים ללא הפסד — זה מאזנה המרשים של מכבי יפו בליגה. מחר, במגרש ימק״א, תשתדל בית״ר ירושלים לנתק שרשרת הישגים זו, תוך ניצול הביתיות והשאפתנות של שחקני הבירה, שהגבירו בשבת את סיכוייהם להיאבק על הבכורה. הפסד ירושלמי ירחיק שוב את אורי מלמיליאן וחבריו מהמאבק בצמרת. יפו מסוכנת, אבל לא כדי לנצח בבירה. בסיבוב הראשון — 0:2 לבית״ר ירושלים. ישפוט: חיים ליפקוביץ.

★ קבוצת הפועל ירושלים, סיכוייה להישאר בלאומית קלושים, תעשה מחר מאמץ בנתניה להפתיע את מכבי נתניה, שכשלה השבוע במגרשה בגביע כשנוצחה ע״י הפועל באר־שבע 0:1. משימה קשה. נתניה עדיפה במגרשה. כל מה שנותר להפועל ירושלים, שניצחה את יריבתה בסיבוב הראשון 1:2 — ללחום. לחימה שווה לעתים נקודה, ואולי שלוש... ישפוט: יאיר טילינגר.

★ במשחק מוקדם בנתניה (1.30) ייפגשו קבוצות שמשון ת״א ומכבי יבנה. בסיבוב הראשון התנהל ביבנה מאבק סוער ופרוע, בסיומו ניצחו המארחים 0:1. מחר ישתדלו השמ־שונים, הסובלים מפציעות, לגמול ליריביהם. סיכוייהם טובים אם־כי גם נצחון יבנה לא יהווה הפתעה מרעישה. ישפוט: עובדיה צבי.

★ משחק של מרכז הטבלה יהיה בבאר־שבע, בין קבוצות הפועל באר־שבע (7) והפועל פ״ת (9). רק נקודה אחת מפרידה בין השתיים. חיים בן־שאנן, כנורי הפועל פ״ת, נגד קבוצת נעוריו. בסיבוב הראשון ניצחה הפועל פ״ת 0:1. מחר יבקשו שחקני הדרום לגמול ליריביהם, שהופתעו באמצע השבוע כשנוצחו בגביע ע״י מכבי חדרה מליגה א׳. ישפוט: יצחק בן־יצחק.

★ סוגרת הטבלה, הפועל חיפה, תשחק מחר בפ״ת, נגד מכבי פ״ת. המארחים יבקשו לגמול לחיפנים, שניצחו בסיבוב הראשון 0:1. הפועל חיפה שרוייה במצוקה וקשה להניח שתוכל להתאושש דווקא מול קבוצה ביתית כמכבי פ״ת. ישפוט: יצחק רוזנברג.

● לאומית

הטבלה הלאומית
(אחרי 24 מחזורים)

.1	מכבי חיפה	18–39	46
.2	הפועל ת״א	20–38	44
.3	מכבי ת״א	20–35	42
.4	בית״ר י־ם	24–34	41
.5	בני־יהודה ת״א	11–17	38
.6	שמשון ת״א	31–29	34
.7	הפ. באר־שבע	18–18	32
.8	מכבי פ״ת	32–28	32
.9	הפועל פ״ת	30–30	31
.10	מכבי נתניה	26–28	30
.11	הפ. כפר־סבא	30–28	29
.12	מכבי יבנה	24–18	29
.13	מכבי יפו	28–20	27
.14	מכבי שעריים	26–15	22
.15	הפ. ירושלים	37–26	21
.16	הפ. חיפה	44–16	18

* * *

משחקי השבת
● מכבי חיפה — בני־יהודה
● הפ. באר־שבע — הפועל פ״ת
● מכבי נתניה — הפועל י־ם
● שמשון ת״א — מכבי יבנה
● מכבי שעריים — מכבי ת״א
● הפ. כפר־סבא — הפועל ת״א
● בית״ר י־ם — מכבי יפו
● מכבי פ״ת — הפועל חיפה

התחלת המשחקים מחר ב־3.30 אחה״צ.

בית״ר רמלה ורמת־השרון ישתדלו להפתיע המובילות

● ארצית

שתי הראשונות בטבלת הליגה הארצית בכדורגל יקיימו מחר, במחזור ה־25, משחקי חוץ קשים: בית״ר נתניה תשחק נגד בית״ר רמלה, ובית״ר ת״א תתמודד ברמת־השרון עם הפועל המקומית.

קרב תחתית מסקרן יהיה באיצטדיון ברמת־גן, בין קבוצות הפועל רמת־גן והפועל מרמורק. כל המשחקים ייערכו מחר ב־3.30 רק בעכו יתקיים המשחק היום ב־3.

★ המובילה, בית״ר נתניה, שנחלה שני הפסדים רצופים, תצא למשחק־חוץ נגד בית״ר רמלה, שאיבדה מסיכוייה להיאבק על כרטיס־העליה. אם הנתנייתים לא ייטיבו לשחק לא יוכלו לשוב הביתה עם מלוא הנקודות. בסיבוב הראשון — 1:1.

★ השנייה, קבוצת בית״ר ת״א, שגם היא לא ניצחה בשני מחזורים רצופים (פעמיים תיקו), תקיים קרב חוץ נגד הפועל רמת־השרון, הזקוקה עדיין לנקודות כדי לברוח מהתחתית. משחק שקול, כמו בסיבוב הראשון — 0:0.

★ השלישית, הפועל לוד, תשתדל לנצל את מגרשה במשחקה עם הפועל טבריה. לוד, השואפת לשוב ללאומית, תשתדל לגמול ליריבתה מטבריה, ניצחה בסיבוב הראשון 0:1.

★ כדורגלני מכבי רמת־עמידר, שגם הם נאבקים על כרטיס העליה, ישחקו בבית־שמש, נגד קבוצת הפועל בית־שמש, שסיכוייה להישאר בארצית קלושים. עמידר, שניצחה בסיבוב הראשון 0:3, מועמדת לזכות גם הפעם.

★ קבוצה נוספת הלוטשת עין לצמרת הגבוהה, הפועל חולון, תארח את הפועל יהוד, הנאבקת כדי להינצל מהקו־האדום. על־אף פער המיקום יהיה המשחק שקול. בסיבוב הראשון — 1:0 לחולון.

★ כדורגלני הפועל חדרה, שגם הם תקעו יתד בצמרת, ייצאו למשחק־חוץ בעכו, נגד הפועל המקומית, שתבקש לנצל את ביתיותה. בסיבוב הראשון — 0:0.

★ דו־קרב מרתק צפוי באיצטדיון ברמת־גן במשחק בין קבוצות הפועל רמת־גן והפועל מרמורק: רק נקודה אחת מפרידה בין השתיים, החוששות מהקו־האדום. בסיבוב הראשון — 4:3 למרמורק.

★ קבוצת הכח רמת־גן תוחיל, קרוב לוודאי, את הנקודות באיצטדיון וינטר כשתשחק עם היורדת מבית״ר חיפה. בסיבוב הראשון ניצחה הכח — 1:2.

הטבלה הארצית
(אחרי 24 מחזורים)

.1	בית״ר נתניה	18–40	47
.2	בית״ר ת״א	23–42	44
.3	הפועל לוד	23–31	43
.4	מכבי עמידר	16–23	42
.5	הפועל חדרה	21–27	38
.6	הפ. חולון	24–27	38
.7	בית״ר רמלה	18–21	34
.8	הפ. טבריה	27–26	33
.9	הפ. עכו	19–25	32
.10	הפ. רמת־השרון	29–28	31
.11	הפ. רמת־גן	27–26	29
.12	הפ. מרמורק	32–25	28
.13	הכח רמת־גן	30–17	28
.14	הפ. יהוד	23–20	27
.15	הפ. בית־שמש	34–15	15
.16	בית״ר חיפה	41–12	9

אמנים יתמודדו מחר ב... ספורט
אירוע ספורטיבי יוצא־דופן: אליפות אמני ישראל בענפי הספורט השונים.
האירוע, בו לא יחסרו הומור, הופעות בידור, ייערך מחר ב־10 בבוקר במרכז הספורט הלאומי בהדר־יוסף.

אליפות ישראל בג׳ודו

אליפות ישראל לגברים בג׳ודו תיערך היום ומחר באולם הפועל ת״א.
היום ב־2.30 יהיו התחרויות במשקלים 78, 86 ו־86+ ק״ג, ומחר ב־11 המאבקים במשקל פתוח, 65 ו־71 ו־78 ק״ג.

אליפות במשקולות

אליפות הפועל בהרמת־משקולות תיערך מחר ב־10 בבוקר במתנ״ס בתל־כביר.
בתחרויות יופיעו טובי המשקולאים בארץ.
★ היאבקות: אליפות הפועל, עד גיל 20, בסגנון יווני־רומי, תתקיים מחר ב־10 בבוקר באולם הפועל ראשון־לציון.
★ טניס־שולחן: אליפות הפועל לבוגרים, דרגה א׳ ולסניורים, תיערך מחר ב־9.30 בבוקר באולם הספורט בקיבוץ דליה.
★ בדמינטון: אליפות הפועל בכל הגילאים תיערך מחר ב־9.30 בבוקר באולם הספורט בנגבה.

הפועל־אפס־שתיים
נשארים או לא נשארים בליגה הלאומית?

[illegible]

בוגן — אלוף ישראל ניצח בגמר את פולאק

● טניס שולחן

יוסף בוגן מהפועל רמת־גן זכה אמש באליפות ישראל בטניס־שולחן בפעם הרביעית, השנייה ברציפות, כשניצח בגמר את דרור פולאק ממכבי ת״א — 1:3 (11:21, 16:21, 22:24, 16:21). 850 טניסאי־שולחן נטלו חלק באליפות שנערכה במשך שלושה ימים בלוד.

בחצי־הגמר הכניע בוגן את מנחם שטיין מאליצור נתניה — 0:3 ופולאק ניצח את עדי רוזנבאום ממכבי זכרון־יעקב — 1:3.

בין הנשים זכתה בפעם התשיעית ברציפות איריס כרמי ממכבי ת״א, שניצחה תוך 15 דקות בגמר את סיגל לב מהפועל שער־הנגב — 0:3.

המנצחים:
● זוגות גברים: בוגן / גיל ברכה (הפועל ר״ג) — פולאק / רוזנבאום 1:2.
● זוגות נשים: כרמי / ענת קורסיה (הפ. שער־הנגב) — ענת פריד (כפר־המכביה) / הגר רוזנבאום (מכבי זכרון) 1:2.
● זוגות מעורבים: כרמי / חמי גרינברג (מכבי ת״א) — ענת פריד / אלכסנדר רודליס (הפועל חולון) 1:2.

ייתר האלופים: דרגה ב׳ — רפי אהרונוביץ (כפר־המכביה); סניורים — למבי פורגוריאני (הפ. חדרה); נוער — שי פרמינגר (מכבי ת״א); בנים, 16 — רמי שינברג (הפ. חולון); בנים, 14 — שגיא צוקרמן (מכבי זכרון); בנים, 12 — אודי ונדר (הפ. דליה); בנים, 10 — עומרי מחנאי (בית״ר בנימינה); בנות, 18 — הדס גולדקרנץ (הפ. אילת); בנות, 16 — מיכל כץ (בית״ר בנימינה); בנות, 14 — מיכל יוספסברג (מכבי נתניה); בנות, 12 — איריס קירז׳נר (מכבי יוסף ת״א); בנות, 10 — עדי סירי (אליצור פרדסיה).

אלוף ישראל בקאיאקים אבירם מזרחי (שני מימין), יחד עם חניכיו בהפועל עמק־הירדן שניצחו אתמול במחתר הכנרת.

חותרי עמה״י וחיפה הצטיינו במחתר הכנרת

מאת ראובן תנניה

מפלס הכנרת הנמוך השנה הוסיף אתמול כמה סנטימטרים של גאווה נוכח המראה המרשים שהתגלה במחתר הגדול ביותר שנראה אי־פעם בישראל. 287 סירות קאייאק ליחידים ולזוגות, ובהם 550 שייטים השתתפו בשייט העממי והתחרותי, שהחל בשפך הירדן, עד חוף גולן, מרחק של 7 ק״מ.

בין המתמודדים: נוורא (ג׳ורה) שינאן, בן ה־80 מאפיקים, חותר פעיל שהשתתף כבר במספר שיוטים בעבר, וכן ספורטאי רב־גוני.

בשיוט התחרותי (47 סירות) ניצח דני שפרירי מעמק־הירדן בקאייאק יחיד. בזוגות הגיעו ראשונים דני סיליס ויגאל מיקבסקי מהפועל חיפה.

אלוף ישראל, אבירם מזרחי, בעל הישג מרשים במשחקים האולימפיים בלוס־אנג׳לס (מקום שמיני), נטל חלק דווקא במירוץ העממי, כדי לעודד את המשתתפים הצעירים ולהמריץ אותם.

נבחרת הנוער הפתיעה בנצחון על ההונגרים 2:3

● כדורעף

מאת יצחק אשל

נבחרת הנוער של ישראל חוללה אמש הפתעה בשגברה במכבדיניים על הקבוצה ההונגרית, טונגסראם בודפשט — 2:3 (15:10, 9:15, 7:15, 15:7, 15:13).

בנבחרת ישראל הצטיינו: צחי אלכן, ניר מנור וארז עכטר.

שלשום ניצחו ההונגרים את הנוער — 0:3.

ההונגרים יסיימו מחר בערב את סיורם בישראל במשחק נגד נבחרת תל־אביב, באולם בת־ים.

ישראל נגד סין מחר בליכטנשטיין

בית־ספר רוגוזין מקרית־אתא, המייצג את ישראל באליפות העולם בכדורעף לבתי־ספר בליכטנשטיין, ישחק מחר פעמיים, בבוקר נגד צרפת ובערב נגד סין.

בנות בית־ספר תיכון קרית־חיים יתמודדו מחר נגד הולנד ואירלנד. במשחקי מח״ז בבליגה ניצחו הבנים פעמיים והפסידו פעם אחת. הבנות ניצחו פעם והפסידו פעמיים.

נשות ישראל ניצחו בנורבגיה

נבחרת הנשים של ישראל זכתה אתמול בנצחון יחיד בטורניר־האביב בכדורעף בנורבגיה, אחרי שגברה על נורבגיה במשחק שנערך באוסלו — 2:3.

● כדורסל

יעקבי לא יסע לגרמניה

מאת יצחק ויסהוף

עופר יעקבי שוחרר אמש מסגל נבחרת ישראל בכדורסל, היוצא בשבוע הבא למחנה אימון במערב־גרמניה. יעקבי, הנמצא בשירות מילואים, לא הצליח להשתחרר.

מנהל הנבחרת, עמירם שמירא, אמר אמש: „יעקבי ידע על שירות המילואים לפני זמן רב. הוא יכול היה לתכנן את צעדיו. הוא דחה את השרות לעכשיו וזו בעייתו״.

ליברפול — בחוץ

שתי נציגות ליברפול בליגה האנגלית בכדורגל, המתמודדות על הכתר, ינסו להעשיר מחר את מאגר נקודות הליגה שלהן במחזור ה־40.

ליברפול, הנמצאת בראש הטבלה, תתארח אצל הנושרת, ווסט־ברומיץ׳, בעוד שאברטון, השנייה, תארח את איפסוויץ׳, הנאבקת על הישארותה.

יתר המשחקים: [illegible]

● טניס

ויזנר וצור בגמר נתניה

רביב ויזנר ומנשה צור יתמודדו היום בגמר אליפות נתניה בטניס.

ויזנר ניצח אתמול בחצי הגמר את יורם רייאן — 5:7, 6:2 וצור גבר על גיא ברייטל — 6:3, 2:6.

● משחק גמר גביע המדינה בטניס בין קבוצות מכבי תל־אביב ומועדון הכרמל חיפה, ייערך מחר [illegible]

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש

לקראת חג הפסח תשמ"ו

(תרגום חפשי מאידיש)

ב"ה, יום ה' פ' תזריע,
ראש חודש ניסן, ה'תשמ"ו

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

כפי שהודגש פעמים רבות מהווה כל ענין בתורה (שמובנה — הוראה) הוראה ולקח בחיים היהודיים. במיוחד הדברים אמורים כאשר מדובר בענין כללי או מצוה כללית. ועל אחת כמה וכמה כאשר הענין הוא — חג הפסח, הראשון משלושת החגים הכלליים (פסח, שבועות וסוכות), ראשון לא רק בזמן כי אם גם מבחינה זו ששני החגים האחרים מהווים המשך לחג הפסח.

לפיכך מובן מדוע חג הפסח כה עשיר באוצרות רוחניים וכהוראות מעשיות, עם פרטים רבים ופרטי פרטים, הן בתורה שבכתב והן בתורה שבעל־פה.

והיום — ראש חודש ניסן — הוא ודאי הזמן המתאים להתבונן ולהתעמק בהם.

* * * *

במכתבים קודמים נכתב על הוראות מסויימות מחג הפסח. כאן נתעכב על אחד העניינים היסודיים של חג הפסח, שהרי יציאת־מצרים היא "יום ההולדת" של עם ישראל כעם, וממילא גם של כל יהודי בפרט, בתוך כלל ישראל.

עם יציאת מצרים החל ונקבע סדר חדש — "סדר פסח כהלכתו" — לעתידו של העם היהודי לדורי דורות, וחג הפסח גם מזכיר שאת הסדר הזה יש לזכור תמיד, "זכור ליציאת מצרים", בחיים היום־יומיים. הדבר צריך להשתקף ב"סדר פסח כהלכתו" האישי של כל יהודי ושל כל היהודים — אנשים, נשים וטף.

דרך אגב: זה גם אחד ההסברים לכך שלפי נוסחאות ומנהגים שונים אין אומרים בסיום הגדה של פסח: "חסל סידור פסח כהלכתו".

שכן "סדר" זה אינו מסתיים, להיפך: הוא רק החל עתה, כמו בילד חדש שנולד, ובחשבון־נפש מוגבר בכל יום הולדת־ימי הפסח) כאשר מתבגרים בשנה נוספת —

יציאת מצרים היתה בחפזון, "בכהילו יצאנו ממצרים". והחפזון החל עוד לפני "ואכלתם אותו בחפזון". ועד כדי כך שהדבר התבטא גם בדברים חיצוניים, כמו "מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם". והחפזון של בני ישראל היה יחד עם החפזון של המצריים, ושני החפזונות נבעו, כביכול, מחפזון השכינה — הקב"ה, כביכול, הוא שהאיץ.

גם השם "פסח" קשור בחפזון: פסיחה, דילוג.

יחד עם כך היתה יציאת מצרים "ביד רמה, גאולה על־ידי ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו", גאולה שלימה. ומיד לאחר "ברח העם" — היו עניי הכבוד ולא נחסרו.

ועוד, ועיקר: מציינים כמעלה ויתרון שהגאולה על־ידי משיח צדקנו תהיה באופן של "לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון", ויש להתכונן לכך בהתנהגות מתאימה ודומה.

* * *

ההסבר לענין האמור, ובמיוחד באשר למעשה בפועל, וכ"זכר" תמידי,

— שכן העיקר הוא שההוראות יבואו לידי פועל, ובמיוחד בקשר לחג הפסח, שהרי "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים" (לחוש ולחיות את הדבר) —

הוא כדלהלן:

בהנהגה הכללית של האדם, ובמיוחד של יהודי, ישנן שתי נקודות מרכזיות: הענין של "סור מרע" והענין של "ועשה טוב" ("לא־תעשה" ו"עשה").

"סור מרע" — היכן ומתי שקיים חשש של רע, יש מיד לסור ולהסתלק מזה. חג הפסח מזכיר לנו ומדגיש כי צריך להיות "ברח", לברוח מכך.

— כאשר בני ישראל במצרים הגיעו, ובמיוחד על־ידי אכילת קרבן הפסח ובאופן של מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, לדרגה שבה הבינו עד כמה שפל הוא הרע של מצרים, הם "נולדו", ובהגיע ההזדמנות הראשונה לברוח משם לא הסתפקו בכך שפרעה גירש אותם, הם אצו רצו ביתר מרץ כדי לברוח מהר ככל האפשר, ויחד עם זה היו בכיוון והלך־רוח של "ביד רמה" — בכל העניינים של "ועשה טוב".

וזו היא הנקודה של "יציאת מצרים", שיהודי צריך לחיות אותה מחדש בכל יום — להשתחרר מן הרע של "מעשה ארץ מצרים" ומן הגלות הרוחנית — כולל גם ה"מיצרים" וההגבלות של העולם ושל ה"עולמיות", כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בספרים.

* * *

בזה מתבטא גם ההבדל הכללי בין הגאולה ממצרים לבין הגאולה לעתיד לבוא. למרות ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (וגם נפלאות יתרות) — תהיה עם זאת הגאולה מן הגלות הנוכחית באופן של "לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון" —

כיוון שיקויים "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא יזדקקו ל"סור מרע", ועבודת ה' תהיה אז בכיוון של "ועשה טוב" בלבד, כפי שהרמב"ם מסיים את חיבורו הגדול (מעין הפתיחה): "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד... כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

* * *

ויהי רצון, שהחל מהיום ממש, ובמיוחד שהוא יום זכאי — ראש חודש ניסן, חודש הגאולה — יהא אצל כל אחד ואצל הכל — "ילכו מחיל אל חיל", בימים הבאים, כל אחד וכל אחת בכל המוזכר לעיל, והדבר יתבטא בהתנהגות יום־יומית וישפיע על כל השנה,

וכל זה יחיש עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו. "יראה אל אלוקים בציון", בקרוב בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור
ולחג הפסח כשר ושמח
מנחם שניאורסאהן

יום ה', פ' תזריע: שהתחלתה מצות מילה וכיום השמיני ימול ולהעיר, אשר בשיעור היומי דלימוד הרמב"ם — ג' פרקים ליום — מתחילים ללמוד היום הלכות מילה. שמענה זו עיקר בהקרבה ואכילת קרבן פסח (בא יב, מג ואילך) שנצטוו עליו בר"ח ניסן ופסחים ו, ב ובתוד"ה ממאי שם, פרש"י וממכילתא עה"פ בא שם, ג. וראה פרש"י (ממכילתא) עה"פ שם, כח. כיון שקבלו עליהם וכו"ח) מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו.

יום ה'.. ראש חודש ניסן: ועד"ז יום א' דחה"פ שנה זו — חל כיום ה' בשבוע, כמו הקביעות דשנת יציאת בנ"י מארמ"צ (שבת פז, ב. טוש"ע אדה"ז או"ח ר"ס תל. וראה גם שם סתצ"ר ס"א).

ראש חודש ניסן: שאותו היום נטל עשר עטרות — שבת פז, סע"ב (וראה שם תוד"ה עשר. תו"ש לספרי פ סקי"ט. וש"נ). הובא בפרש"י ר"פ שמיני. (נשא ז, יב — מסדר עולם (רבא — פ"ז). וראה מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"א הערה ד"ה ראש חודש ניסן (והגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים — קה"ת ה'תשמ"ו — ע' תשסא).

חודש ניסן: צירופו ישמחו השמים ותגל הארץ. הרי כסדרו (כשנת חסידים סס' ניסן בתחלתו). וראה או"ח להה"מ (הוצאת קה"ת) כא־ד"ה החודש הזה (ל, א). וראה מכתב ר"ח ניסן ה'תשמ"א הערה ד"ה חדש ניסן (והגש"פ הנ"ל ע' תשיג, ואות שלו — אל"ף (אותיות מלא) דאר"ן ואוה"ת כא ד"ה החודש הזה ע' רנז).

ניסן: לשון נסי נסין (ברכות נז, רע"א וראה חדא"ג מהרש"א שם). וראה מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ג הערה ד"ה ניסן (והגש"פ הנ"ל ע' תשרים).

בתורה.. הוראה): ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית. זח"ג נג, ב. וכפרט עפ"י תורת הבעש"ט שכל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע הוא הוראה בעבודת השם (היום יום ע' נב. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' קכז־קכט. וש"נ).

בענין כללי.. פסח; ובמיוחד אשר ענין זכר ליציאת מצרים הוא: יסוד גדול ועמוק חזק בתורתנו ובאמונתנו (חינוך מצוה כא).

פסח, הראשון מ.. החגים: ר"ה ד, א.

שני החגים האחרים.. המשך לחג הפסח: שבועות: כדכתיב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג, יב. וראה פרש"י עה"פ כשמע"ך פ"ג, ז); סוכות: כדכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י בהוציאי אותם מארמ"צ (אמור כג, מג. וראה טוש"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ה).

הזמן המתאים.. להתעמק: כי בכלל הוי שלשים יום לפני הפסח (מקורים ואילך — שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תכט) שואלין ודורשין בהלכות הפסח. וראה שקלים רפ"ג ובירושלמי שם. סה"מ תרל"ו ד"ה החודש ס"ה (ס"ע מב ואילך), ועוד.

יציאת־מצרים היא "יום ההולדת" של עם ישראל כעם: ראה יחזקאל קאפ' טז ובמפרשים שם. תו"א ר"פ וארא. תו"א ואוה"ת שם

לזכור תמיד, "זכור ליציאת מצרים": ראה ואתחנן ה, טו — וראה פו"ט ח"ג פ"ג (הובא ברמב"ן ואתחנן שם, יב) חינוך מצוה לב וראה שער הכולל (להרא"ד לאוואט) פ"ז סכ"ט

אין אומרים בסיום הגדה של פסח: "חסל סידור פסח כהלכתו": ראה שיחת חג הפסח ה'תש"ג (ספר השיחות ה'תש"ג ע' 47 ונעתק בהגש"פ (הוצאת קה"ת) בסופה) והגש"פ הנ"ל ע' קפב ואילך

סידור: כן הוא בכל הסידורים וכו' וצע"ג הל' "סידור" ולא סדר. ככו נקרא קרבן פסח וכיו"ב

יציאת מצרים היתה בחפזון: ראה טו, ג

בכהילו יצאנו ממצרים: התחלת נוסח ההגדה להרמב"ם, וראה תרגום אונקלוס עה"פ ראה שם: בבהילו נפקתא מארעא דמצרים ועד"ז בתיב"ע.

ואכלתם אותו בחפזון: בא יב, יא וראה שמו"ר פי"ט, ו.

מתניכם.. בידכם: בא שם. וראה המשך וככה תרל"ז פ"ד סה"מ תער"ב־תרע"ו ע' קעד ואילך.

והחפזון של בני ישראל.. של המצריים.. מחפזון השכינה: ברכות ט, א במכילתא עה"פ בא שם. ילי"ש עה"פ (רמז קצט) ישעי' עה"פ (ישעי' נב, יב) כי לא בחפזון תצאו (רמז תעג) ובתיב"ע עה"פ בא שם: כבהילו דשכינה מארי עלמא. וראה ד"ה וככה באוה"ת בא ע' רצא ואילך. שם ע' רצח ואילך. כרך ח ע' ביחתקלד ואילך. המשך וככה תרל"ז בתחילתו (פרקים א־ג) ובסופו (פקכ"ט ואילך). ד"ה וככה תער"ב (סה"מ תער"ב ע' קנח ואילך). ד"ה כי בחפזון תש"ח פ"א־ב (סה"מ תש"ח ע' 151 ואילך) ד"ה וככה תשל"ז.

השם "פסח".. פסיחה, דילוג: ראה פרש"י עה"פ בא שם: הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג והפסיחה כו' ואתם עשו כל עבודותיו לש"ש דרך דילוג וקפיצה וכו' לכך שקרוי פסח. וראה תו"ח שמות רה, א. סה"מ אעת"ר ע' סו ואילך. ובכ"מ.

פסיחה, דילוג: ראה לקו"ת שה"ש (טו, סע"ב) עה"פ (שה"ש ב, ח) "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" (פסוק השייך ליצי"מ — מדרשים דלעיל הערה ד"ה חפזון. וראה לקו"ת שם ד"ה קול דודי (יד, סע"ב ואילך)) — בביאור החילוק בין דילוג לקפיצה (ממשנה אהלות פ"ח מ"ה וירוש' ביצה פ"ה ה"ב).

ביד רמה: בשלח יד, ח. ובתרגום אונקלוס עה"פ: בריש גלי. ובפרש"י שם: בגבורה גבוהה ומפורסמת. ולהעיר מאוה"ת בא ע' רצא המשך וככה תרל"ז בתחילתו.

נגלה.. וגאלם: הגש"פ פיסקא מצה זו. וראה לקו"ת צו ד"ה להבין מ"ש בהגדה קך ו. ס"ג (יב, ב ואילך).

בכבודו ובעצמו: הגש"פ פיסקא ויוציאנו. וראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקכ

ברח העם: בשלח יד, ה.

עניי הכבוד: סוכה יא, סע"ב. מכילתא עה"פ בא שם, לז; תנחומא עה"פ שם ופי"ט מכילתא עה"פ בשלח יג, כ. תו"כ עה"פ אמור כג, מג. תיב"ע, ת"א ופרש"י עה"פ אמור שם.

מציינים: מכילתא ויל"ש דלעיל הערה ד"ה חפזון, שמו"ר פי"ט, ו. ד"ה וככה וד"ה כי בחפזון שבהערה הנ"ל.

לא בחפזון תצאו: ישעי' נב, יב.

ובמיוחד באשר למעשה בפועל: שהמעשה הוא העיקר (אבות פ"א מי"ז)

חייב אדם.. ממצרים: הגש"פ פיסקא בכל דור ודור. ממשנה פסחים קטז, ב ובתוספ' ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא (ר"פ מז): בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים וראה הגש"פ הנ"ל ע' הבב ואילך

סור מרע.. ועשה טוב: תהלים לד, טו. להעיר מכש"ט סי' קט. סה"מ תרס"ו ע' קצה ואילך.

צריך להיות "ברח" לברוח מכך: ראה תניא ספל"א.

בני ישראל במצרים.. חבינו.. הרע של מצרים: בסה"מ תש"ד ע' 159: כי ישראל הכירו את הרע דזוהמת קליפת מצרים ובאוות נפשם ברחו מן הרע ואף שיציאתם היתה מצד אתדל"ע — נגלה עליהם מה"מ הקב"ה — מ"מ ההתעוררות לברוח כן היתה מצד נפה"א שלהם, והגילוי דנגלה עליהם פעל בהנה"ב ואוה"ה כא צ' רצו ורכב ג' נו.

מעשה ארץ מצרים: אחרי יח, ג. וראה תו"כ, פרש"י ורמב"ן עה"פ. רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ח.

כולל גם ה"מיצרים" וההגבלות: ראה תניא פמ"ז. וכהנסכן במכתב עש"ק ראש ח' התשד"ם הערה ד"ה יצי"מ. (והגש"פ הנ"ל ע' תשנה).

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: מיכה ז, טו.

וגם נפלאות יתרות: ראה סע"ח שער חג המצות פ"ו (בד"ה מהרי"ל). אוה"ת נך עה"פ סקי"ח (ע' תסז).

ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ: זכרי' יג, ב.

כפי שהרמב"ם מסיים את חיבורו הגדול: ספר "משנה תורה" (שלו אשר קרא לו המחבר, וטעמו עמו — הקדמת הרמב"ם לספרו קרוב לסופה) סיום וחותם הל' מלכים

כי מלאה הארץ דעה את ה': ישעי' יא, ט.

חודש ניסן, חודש הגאולה: שמו"ר פט"ו, יא.

ילכו מחיל אל חיל.. יראה אל אלקים בציון: תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה, ס"א. וש"נ.

ולחג הפסח כשר ושמח: ראה לקוטי לוי"צ — אגרות (ע' קצז).

בפליליים

החשוד השלישי בהונאת „בזק" נעצר בנתב"ג

אחד החשודים העיקריים בפרשת ההונאה הגדולה מחברת „בזק" נעצר אמש עם הגיעו מבלגיה לנתב"ג.

החשוד נעצר בבלגיה לבקשת משטרת ישראל לפני מספר חודשים, לאחר שהפרשה נחשפה בישראל.

שני אנשי משטרה, סנ"ץ איתן גולן ומפקח מרדכי אבני, המתינו לחשוד בנמל התעופה והוא נלקח למעצר.

שני אנשים אחרים שהיו מעורבים בפרשה כבר נשפטו בישראל ונידונו למאסר בפועל של שנתיים וחצי.

פרשת ההונאה מ„בזק" כונתה בשעתו „הפרשה הכלכלית המסורתית", ואף הוצא בזמנו צו האוסר לפרסם את מהותה.

לפי החשד נגנבו וזייפו המחאות בהיקף מיליון דולר על־ידי מספר אנשים.

המשטרה עצרה שני חשודים ואילו השלישי, דוד קירשנבאום ששהה בבלגיה, נעצר שם לבקשת ישראל.

המשטרה הכריזה עליו כעל עבריין נמלט ושופט הורה לעצרו בכל עת שיגיע ארצה.

(עתי"ם)

חוזרים בתשובה חשודים בהצתת חנות „ארוס"

מאת חיים רימון, כתבת „על המשמר"

מעצרם של שני חשודים בהצתת חנות לאביזרי מין „ארוס" ובהתזת צבע על תחנות אוטובוסים הוארך אתמול בבית־משפט השלום בנתניה.

השניים הם חוזרים בתשובה ולומדים בישיבת „מאיר יעקב" בנתניה.

מעצרו של שמעון סופר בן 32 הוארך ב־48 שעות ושל ידיד שם־טוב בן 23 ב־6 ימים.

ידיד שם־טוב כפר בחשדות שיוחסו לו. הוא סיפר כי נפצע במלחמת לבנון ונגנש על־ידי חבריו ומאז יש לו סיוטי לילה והוא חזר בתשובה. הוא התלונן על „מחשבות רעות, רחמנא ליצלן", הפוקדות אותו בתא המעצר.

השופטת הורתה להעבירו לבדיקה פסיכיאטרית.

מנהל מעבדה ב„תנובה" זוכה מאשמת הונאה

ד"ר אפרים ברדה, בן 59 מעפולה, שהיה מנהל המעבדה הכימית במחלקת „תנובה" בתל־יוסף, זוכה אתמול בבית־המשפט המחוזי בנצרת מאשמת גניבה, זיוף ושינוי תוצאות של בדיקות מעבדתיות של חלב צאן, תוך עשיית יד אחת עם ספקי החלב כדי להונות את מעבידו.

השופט מיכה לינדנשטראוס אמר, שאת הנימוקים להחלטת הזיכוי הוא יפרסם תוך 30 יום.

ד"ר ברדה הושעה ב־1983 מעבודתו בעקבות החשדות שהועלו נגדו ולאחר זמן פוטר כליל והיה מחוסר עבודה במשך כל התקופה שחלפה מאז.

סניגורו, עו"ד אריה ליכט, אמר לאחר הזיכוי, שעתה הוא ידרוש בשם שולחו את החזרתו המיידית לעבודתו, תוך תשלום משכורת מלאה עבור כל התקופה מאז 1983 ועד היום, כולל הצמדה וריבית.

המשפט נמשך קרוב לשלוש שנים ובמהלכו הופיעו עשרות עדים.

שני נאשמים אחרים באותה פרשה, שהיו ספקי חלב למחלבה, נדונו לא מכבר למאסר 11 חודש בפועל ותקופה זהה על תנאי, לאחר שהורשעו על־פי הודאתם בקבלת דבר במירמה בנסיבות מחמירות.

(עתי"ם)

47 כושים עבריים נעצרו במטרה לגרשם מהארץ

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

47 כושים עבריים שהתמקמו במיבנים ארעיים ליד בית האריזה „בן־עזר" ברחובות נעצרו אור לאתמול במטרה לגרשם מהארץ, מאחר והם נמצאים בישראל זה כ־6 חודשים באופן בלתי־חוקי.

כוח של למעלה מ־200 שוטרים וצוות מצומצם של משרד־הפנים פשט אתמול בשעה 1 אחרי חצות על האוכסטונים של בית־האריזה בסמוך לפסי הרכבת בעיר. בהם מתגוררים הכושים העבריים בצפיפות ומנהלים אורח חיים של קומונה. הם הגיעו לרחובות מערד ומדימונה ועבדו בבית־האריזה בעונת פרי ההדר.

הכושים העבריים לא גילו כל התנגדות למעצרם והמיבצע עבר ללא מעשי אלימות. הם היו לבושים בבגדיהם המסורתיים ושרו מזמורי „תהילים" ו„שירי נשמה" בתחנת המשטרה ברחובות, שם המתינו עד שהסתיימה חקירתם הקצרה ורישומם בבתי המעצר השונים. חלקם הועבר לאבו־כביר וחלק לבית המעצר שבכלא איילון ולמקומות כליאה אחרים. כמחצית מהעצירים הם נשים.

ממשרד־הפנים נמסר, כי למשרד יש מדיניות ברורה לא לאפשר לנתינים זרים לשהות בארץ שלא כחוק והוא נוקט במדיניות תקיפה לגביהם וימצה את כל ההליכים נגדם.

לכושים העבריים אידיאולוגיה אנטי־יהודית ואנטי־ישראלית ורבים מהם מבוקשים על־ידי שלטונות החוק בארץ ובארה"ב.

העצורים יוחזקו בבתי המעצר עד אשר יושלמו הסידורים שיאפשרו את גירושם מהארץ.

האופציות של מפעלי המתכת עלו השבוע ב־13.5 אחוז

גלגלי הבורסה

מאת אלחנן הורוביץ

אתמול עלו רק מניות הבנקים למשכנתאות — ב־0.4% בממוצע. כל מדדי השערים האחרים ירדו, הירידה הגדולה ביותר — כ־4.3% — נרשמה במדד המניות של חברות להשקעה. ערך השוק של כל המניות החופשיות ירד ב־1.8% ושל מניות הבנקים המסחריים בהסדר — ב־0.4%. בשוק איגרות החוב היו אתמול עודפי היצע של 4.7 מיליון ש"ח בצמודות למדד ועודף ביקוש של 0.8 מיליון ש"ח בצמודות למט"ח. תמונה אחרת נותן הסיכום השבועי, על אף מגמת הירידה ששררה בימים האחרונים. השבוע עלו המניות החופשיות ב־3.9% בממוצע. העלייה הגדולה ביותר — 13.5% — נרשמה השבוע במדד האופציות של מפעלי מתכת. לעומתן ירדו השבוע מניות ההסדר ב־1.6% בממוצע.

הציבור השקיע אתמול 2.6 מיליון ש"ח בקרנות הנאמנות הסולידיות והוציא 1.2 מיליון ש"ח מקרנות הנאמנות המתמחות במניות. השבוע גייסו קרנות הנאמנות של „קבוצת הפועלים" 11 מיליון ש"ח (נטו). הקרן „חץ" של „הפועלים" גייסה השבוע כ־5 מיליוני ש"ח. מתחילת החודש גייסה „חץ" כ־20 מיליון ש"ח. הקרן „גורן" של בנק הפועלים, שהחלה אתמול במבצע של מכירת תעודות השתתפות במחיר יסודי ללא שיעור הוספה, גייסה ביום הראשון למבצע כ־1.3 מיליון ש"ח. כל קרנות הנאמנות גייסו השבוע 30.1 מיליון ש"ח. מזה 11.8 מיליון ש"ח המתמחות במניות ו־18.3 מיליון ש"ח הסולידיות.

בנק ישראל מכר אתמול במיכרז לציבור שתי סדרות חדשות של איגרות חוב בערך נקוב כולל של 50 מיליון ש"ח. מזה 30 מיליון ש"ח ע"נ מסוג „שגיא" ו־20 מיליון ש"ח מסוג „גליל". ל„גליל" היתה חתימת יתר של 49.9 מיליון ש"ח וסדרה זו נמכרה ב־85% מע"נ. לסדרת „שגיא" הסתכמו הביקושים ב־38 מיליון ש"ח ונמכרה ב־88% מע"נ.

שער הדולר היציג ירד אתמול ב־0.24 אג' — כ־0.16% — ל־1.4755 ש"ח. הדולר לנוסעים לחו"ל ירד ל־1.7503 ש"ח. הדולר השחור הוסיף אתמול לנוע בין 1.60 ל־1.62 ש"ח.

השבוע ירד השער היציג של הדולר ב־0.31% לעומתו עלו ב־%: ליש"ט — 3.15; מר"ג — 3.97; פר"צ — 3.96; פל"ה — 3.86; פר"ש — 4.25; ין יפאני — 2.19.

בשוק המניות ירדו אתמול 203 שערים, לעומת 87 שעלו ו־96 שנשארו בלי שינוי. מהם ירדו 68 ב־5% ויותר ו־25 עלו ב־5% ויותר. נרשמו 12 „מוכרים בלבד" ו־4 „קונים בלבד".

המחזור בשוק המניות הסתכם ב־7.4 מיליון ש"ח. מזה כ־2.2 מיליון ש"ח במניות ההסדר.

במילווה קצר המועד נעו אתמול התשואות החודשיות בין 1.37% ל־1.60%, תוך מחזור קטן של 310 אלף ש"ח בלבד.

טלקסט

נסיעה מיוחדת במוניות לא התייקרה

דובר נשר־התחבורה מודיע, כי אין כל זכות בידיעה שפורסמה כאילו נסיעה מיוחדת במוניות נתייקרה ב־15 אחוז וכאילו שרי התחבורה והאוצר חתמו על צו כזה.

שני השרים חתמו על צו המתייחס אך ורק לנסיעות מיוחדות באוטובוסים וברכב מסחרי המסיע נוסעים (טיוליות) ואין לכך כל קשר עם נסיעה במוניות. (שע"ה)

מיבצע מיוחד של התרמת־דם

בעקבות חשש למחסור בבנק הדם של מגן־דוד־אדום נוכח ירידה עונתית בתרומות דם האופיינית לפני פסח, ייערך מיבצע מיוחד ביוזמת אירגון תורמי הדם ובשיתוף צעירים ממועדוני איגרוף.

תאריכי ההתרמה נקבעו על־פי צרכי בנק הדם המרכזי בימים 23.4, ערב ליל הסדר, יום שישי 25.4 ובערב החג השני 29.4, בין השעות 9 בבקר עד 12 בצהריים. (עתי"ם)

יריד של מוצרי אזורי הפיתוח

היריד הראשון של מכירות מוצרי אזורי הפיתוח ייפתח מחר בערב באתר דיזנגוף סנטר בתל־אביב.

ביריד משתתפים 120 יצרנים מערי הפיתוח, מיצפים, ישובים קהילתיים, מושבים וקיבוצים. כן משתתפים יצרנים מישובים יהודים ביהודה, שומרון וחבל עזה וכן יצרנים ערבים ודרוזים.

היריד יימשך ארבעה ימים ומוצריו יימכרו בהנחות של עד 30 אחוז. (שע"ה)

לגיורא ולמשפחה
ולקיבוץ מרחביה

אתכם באבלכם הכבד על מותה של
מירה מינצר־יערי ז"ל

קיבוץ שריד

לרחל פרלמוטר ובני ביתה

תנחומים במות
משה

מחלקת הבניה
של הקיבוץ הארצי

לחברתנו רבקה בר־נצר ומשפחתה

משתתפים באבלך הכבד במות אחיך
זלק לימן ז"ל

קיבוץ המעפיל

למשפחה ולקיבוץ מרחביה

משתתפים באבלכם
במותה ללא עת של
מירה מינצר־יערי ז"ל

בית הוצאת ספרית פועלים

עם גיורא, בני ביתו ובית מרחביה

אתכם בצער עמוק על מותה של
מירה

חניכים וחבר העובדים
במוסד חינוכי „עמקים"

למוטק ולכל המשפחה

אתכם באבלכם עם מות האח
אבא ארבייטמן

בית עין־השופט

לגיורא יערי ומשפחתו
ולקיבוץ מרחביה

משתתפים בצערכם הרב עם פטירתה של
מירה

בית מוצרי תכן בע"מ

לגיורא ולמשפחתו
למשפחת מינצר־יערי וקיבוץ מרחביה

אתכם באבלכם הכבד במות
מירה

קיבוץ דביר

לחברינו רינה בג, איתן ואסף,
אורית וניר שמעוני, אסנת ואלי רגב

אתכם באבלכם במותו הפתאומי של האח, הדוד
יוסף ברנר ז"ל

בית מעברות

לגיורא יערי ומשפחתו

משתתפים בצערכם על מות רעייתך
מירה מינצר־יערי ז"ל

משקי עמק יזרעאל
ומפעלי העמק

לגיורא יערי

משתתפים בצערך במות
מירה

החברים
בקואופרטיב התבור